

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Büşra KARABULUT

BATI LYKIA COĞRAFYASINDA OKTAPOLIS

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Büşra KARABULUT

BATI LYKIA COĞRAFYASINDA OKTAPOLIS

Danışman

Doç. Dr. Fatih ONUR

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Büşra KARABULUT'un bu çalışması, jürimiz tarafından Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Burak TAKMER (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Fatih ONUR (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ALKAN (İmza)

Tez Başlığı: Batı Lykia Coğrafyasında Oktapolis

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 01/06/2018

Mezuniyet Tarihi : 09/07/2018

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Batı Lykia Coğrafyasında Oktapolis” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(imzası)

Büşra KARABULUT

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Büşra KARABULUT
Öğrenci Numarası	20165216001
Enstitü Ana Bilim Dalı	Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Fatih ONUR
Tez Başlığı	Batı Lykia Coğrafyasında Oktapolis
TurnItIn Ödev Numarası	973333095

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 106 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 07/06/2018 tarihinde tarafımdan TurnItIn adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 10

alıntılar dahil % 17 'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

07/06/2018

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Doç. Dr. Fatih ONUR

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
ÖNSÖZ	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OKTAPOLIS: YERLEŞİM Mİ? BÖLGE Mİ?

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE COĞRAFYASINDAKİ YERLEŞİMLER

2.1. Patara Yol Anıtı'nda Verilen Yerleşimler	14
2.1.1. Hippoukome	14
2.1.1.1. Kentin Coğrafi Konumu	14
2.1.1.2. Antik Kaynaklar ve Kentin Tarihçesi	14
2.1.1.3. Araştırma Tarihi	15
2.1.1.4. Kent ve Teritoryumundaki Kalıntılar.....	16
2.1.2. Symbra	17
2.1.2.1. Kentin Coğrafi Konumu	17
2.1.2.2. Antik Kaynaklar ve Kentin Tarihçesi	18
2.1.2.3. Araştırma Tarihi	20
2.1.2.4. Kent ve Teritoryumundaki Kalıntılar	20
2.1.3. Lyrnai	21
2.1.3.1. Kentin Coğrafi Konumu	21
2.1.3.2. Antik Kaynaklar ve Kentin Tarihçesi	22
2.1.3.3. Araştırma Tarihi	23
2.1.3.4. Kent ve Teritoryumundaki Kalıntılar	23
2.1.4. Kalynda	24
2.1.4.1. Kentin Coğrafi Konumu	24
2.1.4.2. Antik Kaynaklar ve Kentin Tarihçesi	27
2.1.4.3. Araştırma Tarihi	31

2.1.4.4. Kent ve Teritoryumundaki Kalıntılar	31
2.1.5. Kadyanda	32
2.1.5.1. Kentin Coğrafi Konumu	32
2.1.5.2. Antik Kaynaklar ve Kentin Tarihçesi	33
2.1.5.3. Araştırma Tarihi	35
2.1.5.4. Kent ve Teritoryumundaki Kalıntılar	35
2.2. Patara Yol Anıtı'nda Verilmeyen Yerleşimler	38
2.2.1. Daidala	38
2.2.2. Telandros	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TESTIMONIA

3.1. Edebi Kaynaklar	49
3.2. Epigrafik Kaynaklar	65
SONUÇ	81
ANTİK KAYNAKÇA EDİSYONLARI	82
KAYNAKÇA KISALTMALARI	85
KAYNAKÇA	87
EK 1 – Kuzeybatı Lykia Yerleşimleri Haritası	96
ÖZGEÇMİŞ	97

KISALTMALAR LİSTESİ

aş.	Aşağıda
bk.	Bakınız
dn.	Dip not
et al.	Et Alii
İ.Ö.	İsa'dan önce
İ.S.	İsa'dan sonra
krş.	Karşılaştırınız
nr.	Numara
res.	Resim
s.	Sayfa
s.v.	<i>Sub voce</i>
str.	Satır
şek.	Şekil
vd.	Ve devamı
vdd.	Ve devamının devamı
yak.	Yaklaşık
yuk.	Yukarıda

ÖZET

Fethiye Körfezi'nin iç kesimlerinde yer alan, Karia bölgesi ile sınırdaş olup kuzeybatı Lykia coğrafyası içerisinde kalan Oktapolis, epigrafik ve bir edebi kaynakta kimi zaman bölge adı, kimi zaman politik bir kentler topluluğu kimi zaman da bir yerleşim adı olarak karşımıza çıkmaktadır. İ.Ö. 2./1. yüzyılda Hippoukome hamam yazıtı ile civar yerleşimler arası kentsel bir örgütlenme görülmektedir. Öte yandan Ptolemaios'un Kragos Dağı çevresindeki kentler arasında saydığı Oktapolis'in, Kızılkaya'dan ele geçmiş iki yazıt vasıtasıyla sekiz yerleşimin oluşturduğu siyasal bir kentler topluluğu olabileceği düşünülmüştür. Böylece merkezi Kızılkaya olan kentler topluluğunun, Hippoukome hamam yazıtında anılan yerleşimler tarafından oluşturulduğu fikri ortaya çıkmıştır. Ancak Patara Yol Anıtı'nda anılış şekli nedeniyle Oktapolis'in bir bölge olabileceği fikri de eklenmiştir. Bunların yanı sıra epigrafik kaynaklarda Oktapolis'in ethnikon formuyla anılması, bir ara polis statüsünde olduğuna da işaret etmektedir.

Bu çalışmada bu tanımların hangi dönemlerde, hangi kaynaklara göre yapıldığı ve adlandırmanın neye işaret ettiği epigrafik ve edebi kaynaklar incelenerek tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Oktapolis, Hippoukome, Lyrnai, Symbra, Kalynda, Kadyanda, Daildala, Telandros, Fethiye Körfezi

SUMMARY

OCTAPOLIS IN WESTERN LYCIA

Octapolis, which is located in the inner part of the Gulf of Fethiye in north-west Lycia bordering Caria, is recorded sometimes as the name of a region, sometimes as a political community of cities, and sometimes as a settlement, in the epigraphic and literary sources. In the 2nd or 1st centuries B.C. an urban organisation was formed between settlements in the vicinity which is recorded in Hippoukome's bath inscription. On the other hand, it was thought that Octapolis, which is recorded amongst the cities in the vicinity of Mount Kragos by Ptolemaios, could have been a political community of cities formed by eight settlements known from the two inscriptions from Kızılkaya. Thus, the idea that this community of cities centered in Kızılkaya, was formed of the settlements mentioned in Hippoukome's bath inscription, has arisen. However, it was also thought that Octapolis might be the name of a region, due to the form of its name on the Monumentum Patarensis. In addition, the fact that Octapolis has an ethnicon in epigraphic sources creates the idea that it may have been the name of a city at a certain period.

In which periods and according to which sources is Octapolis to be identified as either, a region, or a community of settlements, or a settlement, or polis? What does its name indicate? In this study, through examining the epigraphic and literary sources, an attempt is made to answer these question.

Keywords: Octapolis, Hippoukome, Lyrnai, Symbra, Calynda, Cadyanda, Daildala, Telandros, Gulf of Fethiye

ÖNSÖZ

Lykia bölgesinin kuzeybatı coğrafyasında kalan Oktapolis'in statüsü hala belirsizliğini korumaktadır. Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde Oktapolis'in statüsü hakkında ortaya atılan görüşler tartışılmış, epigrafik ve edebi kaynaklar göz önüne alınarak statüsünün ne olduğunu anlamak, tarih içerisinde geçirdiği süreç üzerine öneriler sunmak ve coğrafi bir yerleştirme yapmak amaçlanmıştır. İkinci bölümde bu coğrafya içerisinde kalan kentlerin coğrafi konumu, siyasi tarihi ve kültürel kimliği, kent teritoryumları ve akropolis üzerinde yer alan antik kent kalıntıları detaylı olarak incelenmiştir. Üçüncü bölümü oluşturan 'Testimonia' önceki iki bölüm içerisinde anılan edebi ve epigrafik kaynakları ve çevirilerini sunmaktadır.

Büyük bir keyif ve şevk ile hazırladığım bu çalışmamın her aşamasında ilgisini, yardımını ve desteğini bir an olsun esirgemeyen, her sorunumu sabırla çözüme ulaştıran danışmanım Doç. Dr. Fatih ONUR'a, yüksek lisans eğitimime başlama sürecimde büyük payı ve emeği olan değerli hocam Prof. Dr. N. Eda AKYÜREK ŞAHİN'e, bilimsel ve teknik konularda her zaman için bilgisine başvurduğum ve lisans eğitimimden bugüne değin üzerimde çok emeği geçmiş değerli hocam Doç. Dr. Burak TAKMER'e ve son olarak daima maddi ve manevi her anlamda yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Büşra KARABULUT

Antalya, 2018

GİRİŞ

Lykia bölgesi, Fethiye Körfezi'ndeki Indos Irmağı (günümüzde Dalaman Çayı) ile Antalya Körfezi arasında yer alan, kuzeyinde Batı Toroslarla sınırlandırılan, günümüzde Teke Yarımadası olarak adlandırdığımız alanı kapsamaktadır. Bölgenin adı Hitit metinlerinde Lukka olarak geçerken, muhtemelen İ.Ö. 8. yüzyıldan itibaren de Lykia olarak devam etmiştir. Homeros ile birlikte antik kaynaklarda anılmaya başlanmış ve kahramanların ülkesi olarak görülmüştür. 18. yüzyılın sonlarından itibaren modern araştırmacılar bölgeye ziyaretlerde bulunmuş ve pek çok antik kentin keşfini gerçekleştirmişlerdir. Bölgedeki keşifler 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda büyükelçi olarak görev yapan Graf Choiseul-Gouffier¹ ile başlamış, Francis Beaufort,² F. V. J. Arundell,³ C. Texier,⁴ T. A. B. Spratt – E. Forbes⁵ ve Ch. Fellows⁶ gibi bilim insanları ile devam etmiştir. Bölgeyi kapsayan çalışmalar arasında 2004 yılında H. Hellenkemper ve F. Hild tarafından yayınlanan *Tabula Imperii Byzantini 8* eseri bulunmaktadır. Bu eser, Lykia ve Pamphylia'daki neredeyse tüm antik yerleşimler için önemli bir referans kaynağıdır. Lykia'nın tarihi coğrafyası için önemli kaynak olan 1994 yılında Patara antik kentinde ele geçmiş Patara Yol Anıtı'nın detaylı bir incelemesi '*Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae / Likya Eyaleti Roma Yolları*' Prof. Dr. S. Şahin ve Prof. Dr. M. Adak tarafından 2007 yılında yayımlanmıştır. 2014 yılında ise bu eser S. Şahin tarafından güncellenmiş ve genişletilmiştir.

Bu çalışmanın coğrafi konusu olarak çalışılan Batı Lykia bölgesi kuzeyde Antikragos Dağları ve doğuda Araksa kenti ile sınırlandırılabilirken, Lykia'nın antik dönemdeki batı sınırı zaman içerisinde pek çok değişikliğe uğramıştır. Bu sınır konusunda en erken kaynak olan Pseudo-Skylaks, Telmessos kentinin Lykia'nın en batısında yer aldığını iletir.⁷ Strabon,⁸ Mela⁹ ve Plinius (*TLit.12*) gibi diğer antik yazarlar da Lykia'nın sınırını Telmessos ile bitirmektedir. İ.S. 43 yılında Lykia eyaletleştirildiğinde batı sınırı Kalynda kentinin batısına kadar uzanıyordu. İ.S. 2. yüzyılda Ptolemaios batı sınırını Kalynda ile Kaunos kentleri arasına koyar (*TLit.22*).

¹ Choiseul-Gouffier, 1782.

² Beaufort, 1817.

³ Arundell, 1834.

⁴ Texier, 1839.

⁵ Spratt ve Forbes, 1847.

⁶ Fellows, 1841.

⁷ Skyl. *Periplus* 100.

⁸ Strab. XIV 3.4.

⁹ Mela I, 82.

Ancak zamanla Kaunos da Lykia eyaletine dâhil olmuştur ve böylece batı sınırı daha da genişlemiştir.

Kuzeybatı Lykia’da yer alan Oktapolis’in coğrafyası ise muhtemelen Strabon’un Daidala Oros olarak bahsettiği Kızıl Dağ ile Kadyanda kenti arasına yayılmaktadır. Fethiye Körfezi’nin iç kesiminde bulunan bu bölgede Glaukos Nehri (günümüzde Kızıl Dere), Hippoukome kentinin yakınlarında bulunan Aygır Dağı’nın sırtından doğarak güneydoğu yönünde küçük bir vadiye akmaktadır. Bu vadide Nif Çayı ile birleşerek Kızıl Dağ boyunca Fethiye Körfezi’ne doğru akmaktadır. Nitekim Fethiye Körfezi’nin antik Glaukos Kolpos ismini bu nehirden almıştır.

Oktapolis’in yer aldığı coğrafya çeşitli dönemlerde gezginlerin ve araştırmacıların uğradığı bir bölge olmuştur. Bunlar bölgenin coğrafyası ve antik yerleşim kalıntılarını incelemişler ve rapor etmişlerdir. J. A. Schönborn 1842 yazında bu sınır bölgesinin belirli yerlerine geziler yapmıştır. Schönborn’un bu gezilerdeki gözlemlerini C. Ritter 1859 yılında *‘Die Erkunde von Asien’* eserinde aktarmıştır. Bölgenin coğrafyası ve çevresindeki antik yerleşim kalıntıları hakkında oldukça önemli bilgi veren W. Arkwright, 1895 yılında bu bilgileri içeren *‘The Frontier of Lycia and Caria’* adında bir makale yayımlamıştır. Daha sonraları, 1900 yılında G. Cousin *‘Voyage en Carie’* ve 1969 yılında ise P. Roos *‘Topographical and Other Notes on South-Eastern Caria’* makalesinde bölge coğrafyası ve yerleşim izleri hakkında detaylı bilgiler aktarmıştır. L. Robert farklı tarihler arasında Oktapolis coğrafyası hakkında farklı eserler vermiştir. 1962 yılında yayımladığı *‘Villes D’Asie Mineure. Etudes de Géographie Antique’* adlı eserinde Hippoukome ve Kadyanda kentlerine ilişkin, 1980 yılında yayımladığı *‘A travers l’Asie Mineure: Poètes et prosateurs, monnaies grecques, voyageurs et géographie’* başlıklı eserinde Telandros kenti ve Nif Köyü coğrafyası hakkında, 1982 yılında yayımladığı *‘Documents d’Asie Mineure, Bulletin de correspondance hellénique’* eserinde Kızılkaya ve Çukurhisar mevkilerine ilişkin bilgiler sunmaktadır. G. E. Bean, *‘Eski Çağ’da Lykia Bölgesi’* isimli kitabında Kadyanda, Kalynda, Telandros ve Daidala gibi kentlere değinmektedir. F. Hild, 2000 yılında Lornaia piskoposluğu ve Oktapolis Bölgesi üzerine bir makale sunmuştur. *‘Die lykische Oktapolis und das Bistum Lornaia’* adlı makalesinde Oktapolis’in statüsünü, bir bölge olarak üye kentlerini ve Lyrnai kentinin geç dönemde ortaya çıkan piskoposluk merkezi rolünü tartışmaktadır. 2003 yılında W. Tietz *‘Der Golf von Fethiye’* adlı kitabında Fethiye Körfezi ve çevresini ele alarak burada bulunan kentlerin detaylı bir tarihi, coğrafi ve kültürel incelemesini yapmıştır. 1994 yılında Patara antik kentinde ele geçen Patara Yol Anıtı’nın detaylı bir incelemesi olan ve Prof. Dr. S. Şahin ve Prof. Dr. M. Adak tarafından 2007 yılında yayımlanan *‘Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae / Likya*

Eyaleti Roma Yolları’, 2014 yılında S. Şahin tarafından güncellenmiş ve genişletilmiştir. Bu kitapta anıtta geçen, isimleri bilinen ancak lokalizeleri yapılamamış ya da yerleri bilinip, isimleri tespit edilememiş olan Lykia kentleri ve bu kentlerin siyasi ve kültürel tarihleri, topografyaları ve yerleşim kalıntıları incelenirken, Oktapolis coğrafyası hakkında da önemli bilgiler sunulmaktadır.

Bu çalışmada, Lykia bölgesinin kuzeybatısında kalan ve Patara Yol Anıtı’nda bir bölge ya da kentler topluluğu olarak adı geçen, fakat aynı zamanda da bir yerleşim adı olarak görülen ve statüsü net olarak tespit edilememiş olan Oktapolis’i tarihî, politik ve coğrafi veriler çerçevesinde ele alarak onun Patara Yol Anıtı kapsamındaki statüsü anlaşılmaya çalışılmıştır. Nitekim Oktapolis adlandırması kimi zaman yerleşim adı, kimi zaman bölge adı, kimi zaman da politik bir kentler topluluğu olarak kabul edilmektedir. Bu devam pek çok karmaşayı beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada bu tanımların hangi dönemlerde, hangi kaynaklara göre yapıldığı, tartışmaya son zamanlarda daha yeni fikirlerle giren Patara Yol Anıtı’nın verileriyle de değerlendirilerek adlandırmanın neye işaret ettiği (en azından dönemsel olarak) tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma esnasında öncelikle ilgili bölgedeki tüm epigrafik veriler toplanarak, genel bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Böylelikle çeşitli dönemlere göre politik coğrafyayı anlamak için ilk adım atılmıştır. Bu veriler ayrıca edebi kaynaklardaki verilerle karşılaştırılmaktadır. Patara Yol Anıtı’nda verilen bilgiler doğrultusunda bölgedeki yerleşimler arasındaki yol bağlantıları çerçevesinde birbirleriyle olan coğrafi ilişkileri incelenmiştir. Ayrıca ilgili bölgede yer alan, Patara Yol Anıtı’nda ismi verilenler ve ismi verilmeyenler olmak üzere iki gruba ayrılan kentlerin coğrafi konumu, siyasi tarihi ve kültürel kimliği, kent teritoryumları ve akropolis üzerinde yer alan antik kent kalıntıları ve yazıtları incelenerek kentlere toplu ve genel bir bakış yapılmıştır. İlerleyen süreçlerde de ilgili bölgede alan çalışması yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

OKTAPOLIS: YERLEŞİM Mİ? BÖLGE Mİ?

Oktapolis,¹⁰ Lykia Bölgesi'nin batısında kalan, Fethiye Körfezi'nin iç kesimindeki dağlık coğrafyada yer alan bir bölge, bir topluluk ismi ya da bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkan bir adlandırmadır. Bugüne kadar Oktapolis'in statüsü hakkında yapılan, tarihi coğrafi, arkeolojik ve epigrafik araştırmalar ortak bir sonuca ulaşmamış ve konuda çoğu zaman fikir ayrılıkları yaşanmıştır.

Oktapolis'in bu çok statülü görüntüsü temel olarak, adının az geçtiği edebi ve epigrafik kaynaklar nedeniyledir. Oktapolis adı İ.S. 2. yüzyılın ortalarında eserini kaleme alan Ptolemaios hariç hiçbir edebi metinde görünmemektedir. Ptolemaios, Kragos Dağı çevresindeki kentlerin arasına Oktapolis'i de yerleştirmektedir (*TLit.22*). Oktapolis'in ne adı olduğuna yönelik bilgi veren birkaç epigrafik kaynak bulunmaktadır.¹¹ Oktapolis isminin anıldığı iki mezar yazıtı Kızılkaya mevkiinde ele geçmiştir (*TEp.6,7*). Bu mezar yazıtlarından ilki δὲ τῶν ἐν Ὀκταπόλ[λ]ει ἀ[ρ]χείων ile sona ermektedir. İkinci yazıtta Ὀκταπολῆτις ethnikonunu görmekteyiz. Ayrıca batı Lykia kentlerinden biri olan Pinara'da Ὀκταπολῆ[τ]ις ethnikonu taşıyan başka bir mezar yazıtı (*TEp.13*) ele geçmiştir. Tüm bu epigrafik kaynakların içinde en ilgi çekici olanı şüphesiz 1994 yılında bulunmuş olan Patara Yol Anıtı'dır. Lykia kentleri arasındaki yol bağlantılarını ve mesafelerini içeren bu anıtta Oktapolis, Λύρνας τῆς Ὀκτα[π]όλεως ifadesi ile anılmaktadır.¹² Oktapolis'in anıldığı ele geçen en son epigrafik kaynak ise S. Şahin'in yol anıtı bağlamında Hippoukome kentine yaptığı ziyarette bir bahçenin duvarında devşirme malzeme olarak kullanılmış bir blok taş üzerinde rastlanan bir onur ya da ithaf yazıtıdır.¹³ Yazıtın son iki satırında Ὀκταπ[ολ]ειτῶν ὁ δῆμ[ος] ifadesi görülmektedir. Şahin bu yazıtın İmparator ailesiyle ilgili olduğunu düşünmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında, modern araştırmacılar Oktapolis'in statüsü üzerine bir takım farklı çıkarımlarda bulunmuşlardır. Ptolemaios'un eseri göz önüne alınarak, Oktapolis'in adından da anlaşılacağı üzere sekiz küçük bağımlı ya da bağımsız yerleşimin birleşmesi ile ortaya çıkmış bir yerleşim yeri olabileceği düşünülmüştür.¹⁴ Kızılkaya'dan çıkan iki mezar yazıtının (*TEp.6,7*) Oktapolis'i anması dolayısıyla da bu yerleşim yerinin merkezini Kızılkaya'ya yerleştirmişlerdir. Patara Yol Anıtı'nın keşfinden sonra, F. Hild, Oktapolis'in anıt

¹⁰ TAM II 1: 54; Ruge, 1937: 2393; PECS, s.v. Oktapolis; Hellenkemper ve Hild, 2004: 754.

¹¹ TAM II 1: nr. 164, nr. 165 ve nr. 535; Şahin, 2014: 175 ve 192 res. b.

¹² Şahin, 2014: 45 str. 21.

¹³ Şahin, 2014: 175 ve 192 res. b.

¹⁴ TAM II 1: 54; Ruge, 1937: 2393; Jones, 1937: 108; Jones, 1971: 108; Robert, 1982: 318

içerisindeki anılışından yola çıkarak buranın sekiz kentin birleşmesi ile oluşmuş bir yerleşim yerinden ziyade bir bölge olması gerektiğini savunmuştur.¹⁵ Bu düşüncesi çerçevesinde Oktapolis Bölgesi'nin merkezine Lyrnai kentini yerleştirmiş ve Hippoukome'nin ünlü hamam inşası yazıtından (*TEp.10*) yola çıkarak bu bölgenin bilinen yedi üyesinin Hippoukome, Kastanna, Loanda, Lyrnai, Myndos, Pallane ve Sestos kentleri olduğunu, sekizinci kentin ise yakınlarda bulunan Symbra kenti olabileceğini ileri sürmüştür. Ayrıca Lyrnai kentinin geç dönemde elde ettiği piskoposluk merkezi statüsü dolayısıyla onun Oktapolis'in başkenti olacağı fikrini sunar. Nitekim ona göre Ptolemaios'da anılan Oktapolis ismi tam da bölgenin başkenti olan Lyrnai'ı kastetmektedir. Tüm bunlara karşılık 2003 yılında '*Der Golf von Fethiye*' adlı eserinde ile doğrudan Oktapolis'in de içerisinde bulunduğu bölgeleri çalışan W. Tietz ise Oktapolis'in tam anlamıyla bir polis olduğunu belirtmiştir.¹⁶ Son olarak ise S. Şahin, Oktapolis'in ἀρχεῖα ile bir yönetim mekanizmasına sahip 'Sekizkent Topluluğu' olduğunu ve Kızılkaya'nın hemen kuzeyinde bulunan Çukurhisar mevkiye lokalize edilmesi gerektiğini savunmuştur.¹⁷

Statüsü üzerine bir *communis opinio* bulunmayan Oktapolis'i tüm bu çıkarımlar yardımıyla ve yapılan son çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırarak yeniden değerlendirmek gerekmektedir. Oktapolis adı, Yunanca'da 'ὀκτώ' ile 'πόλις' kelimelerinin birleşimi ile 'sekiz-kent' anlamına gelmektedir. Öncelikle, Klasik dönemden Bizans dönemine kadar, çeşitli nedenlerden dolayı pek çok kere kent toplulukları oluşturulduğunu bildiğimizden,¹⁸ ilk bakışta Oktapolis isminin bir kentler topluluğu ya da bir bölge olduğunu düşünmek gayet makul bir yaklaşımdır. Nitekim bu yönde düşünmemizi destekleyecek epigrafik bir veri de bulunmaktadır. Bugün İnhisar olarak adlandırılan antik Hippoukome kentinde İ.Ö. 2. ya da 1. yüzyıla ait olduğu düşünülen bir yazıt çevrede inşa edilecek olan bir hamamın bağışçıların listesini içermektedir (*TEp.10*).¹⁹ Bu bağışçılar Hippoukome kentinin çevresindeki yerleşimlerle ilişkili bir şekilde verilmekte, buna göre de listede Σησιτών ὁ δῆμος, Παλ[λη?ν]έων ὁ δῆμος, Κασταννεῖς, Λυρνῖται ve bir adet de Μυνδεύς ethnikonları yer almaktadır. İsmi anılan yerleşimlerin bazılarının yerleri bilinmese de, Hippoukome kentinden

¹⁵ Oktapolis, güçlü komşu polislerin küçük kırsal topluluklar üzerindeki siyasi baskılarına karşı bu toplulukların bir araya gelmesi ile kurulmuştur, bk. Hild, 2000: 151vdd.

¹⁶ Tietz, 2003: 265vdd.

¹⁷ Şahin, 2014: 172vd.

¹⁸ Bunlara Lemnos'da bulunan Dipolis, Lykia'daki Kibyra Tetrapolis'i, Phrygia'da Pentapolis ve Karia'da Heksapolis gibi örnekler verilebilir, bk. Hild, 2000: 151.

¹⁹ Ayrıca bk. Robert, 1955: 194 dn. 5; Robert, 1962: 152vd.; Robert, 1980: 378; Robert, 1982: 316-319; Robert, 1987: 278-281; Migeotte, 1992: 253-258; Tietz, 2003: 250-263. Yazıtın tarihlemesi net değildir. İ.Ö. 1. yüzyıl için bk. Delorme, 1960: 244vd. dn. 4; Robert, 1962: 152; Migeotte, 1992: 258; Quaß, 1993: 201 dn. 709 ile birlikte; İ.Ö. 2. yüzyıl tarihlemesi için bk. Jones, 1937: 108; Jones, 1971: 108; Zimmermann, 1992: 88 dn. 141. Ayrıca bk. Balland, 1981: 194 dn. 153; Farrington, 1995: 41.

böyle bir yazıtın çıkması ismi anılan toplulukların Oktapolis'i oluşturduğu yönünde bir düşünce uyanmaktadır. Böylece yazıta göre Hippoukome'nin yanında diğer topluluklar Sestos, Pallene,²⁰ Lyrnai, Kastanna ve Myndos'dur. Bu toplulukların statüsü ve lokalizasyonu hakkında neredeyse hiçbir şey bilinmemektedir. Sestoslular ve Palleneliler *demos* 'larıyla anılırken, diğer toplulukların yalnızca ethnikonu anılmaktadır.²¹ J. Zingerle ilk dört topluluğun ismini Lykia'nın dışında aranabileceğini ileri sürmüştü: Σηστός'u Hellespontos'da, Παλλήνη'yi Khalkidike'de, Λυρνησός'u Mysia'da ve son olarak Κασθαναία (ya da Κασταναία)'yı Thesselia'da.²² Myndos hakkında ise bir yorumda bulunmamıştır. Ancak bu tanımlamalarda geçen ve oldukça uzak mesafelerde bulunan yerlerin, Lykia'nın kuzey batısındaki bir hamamın inşası için bağış yapmış olmaları pek olası gözükmemektedir. Bunlar çok büyük bir ihtimalle Hippoukome'nin yakın çevresinde yer alıyorlardı.²³ Ancak sadece bir bağışçının ethnikonun Μυνδεύς olarak anılması birtakım düşünceler ortaya çıkarmıştır. Tietz, Μυνδεύς ethnikonlu bağışçının Karia'da bir sahil kenti olan Myndos kentinin bir vatandaşı olduğunu ve Hippoukome kentinde ikamet ettiğini düşünmektedir.²⁴ Yazıtta geçen Μυνδεύς ethnikonu Karia'daki Myndos kentiyle oldukça benzerlik göstermektedir, ancak aynı ya da benzer isimleri taşıyan yerlerin ya da yerleşimlerin olması oldukça olası bir durumdur²⁵ ve Karia'da yer alan Myndos kentinin ethnikonu Μυνδεύς değil Μύνδιος'tur²⁶, dolayısıyla bu öneri bu yönden de zayıf kalmaktadır. Şahin ise Μυνδεύς ethnikonunun ait olduğu yerleşim yeri üzerine bir öneri sunmuştur. Myndos'u Fethiye çevresinde aramanın oldukça uygun olduğunu ve Fethiye'nin güneybatısında kalan ve Türkçe olmayan Mendus Dağı ya da Mendus Alanı gibi isme sahip yerlerin Myndos ismi ile benzerlik göstermesi üzerine, bu dağın eteklerinde kalan antik ören yerinin belki de lokalizasyonu için uygun olabileceğini düşünmektedir.²⁷ Myndos yazıtın içinde anılan diğer topluluklar gibi muhtemelen Hippoukome'nin yakınlarında konumlanmış küçük

²⁰ Tietz, 2003: 260 dn. 136'de Pallane'nin isim formunun tamamlanış şeklini güvenilir bulmamaktadır. Şahin, 2014: 175 dn. 261'de ise başlangıçtaki iki harfin yer değiştirilebileceğini, böylece bu yerin ethnikonun da Πα[τα]ί[ε]ων, Πα[τα]ν[ε]ών, Πα[τα]σ[ε]ών formlarında olabileceğine dair farklı öneriler sunmaktadır. Ve böyle bir varsayımda anıtta geçen Tlos ile Oinoanda arasında Πατα[..] harfleriyle başlayan bir yer ismi verildiği de göz önünde tutulmalıdır.

²¹ Tietz, 2003: 260 Lyrnai ve Kastanna'nın da bir *demos* olduğunu, ancak bu yazıtta bir kurumdan ziyade üyeleri vasıtasıyla ortaya çıktıklarını savunur.

²² TAM II 1, 58. Kalinka bu tanımlamalar üzerine “quae omnia licet non omnino certa sint, vix est quo refellantur”, demektedir bk. orada s. 58. Ayrıca bu tanımlamaları Robert, 1962: 153'de eleştirmiştir.

²³ Jones, 1937: 109; Jones, 1971: 108; Robert, 1982: 317; Zimmermann, 1992: 121 dn. 102 ile birlikte; Hild, 2000: 152vd.

²⁴ Tietz, 2003: 260vd. Μυνδεύς ethnikonuyla anılan şahıs Hippoukome kentinde zengin bir konuk olarak yaşadığını ve onun da bağış yapmasına izin verilmiş olabileceğini bir ihtimal olarak vermiştir. Aynı zamanda Myndos'lu bağışçayı Hippoukome kentinde yaşayan bir μέτοικος olarak görmemektedir, zira yazıtta μέτοικος olanların belirtildiği iki örnekten anlaşılabilir (TAM II 1: nr. 168, str. 56-59).

²⁵ Krş. Migeotte, 1992: 255 dn. 204; Şahin, 2014: 176.

²⁶ Zgusta, 1984: 408.

²⁷ Şahin, 2014: 156 ve 176.

bir yerleşimdi.²⁸ Bu toplulukların Hippoukome kentine siyasi olarak bağlı ya da onun alt *demos* 'ları mı oldukları, yoksa Hippoukome ile bir hamam inşası için yakın ilişkiler içinde olan bağımsız topluluklar mı oldukları hakkında net bir şey söylemek mümkün değildir.²⁹

Dekretin yazılacağı stelin εις τὸ ἱερὸν τῶν θεῶν Λοανδέων konulması kararı uyarınca, Hild, Loanda isminde Hippoukome'ye çok yakın bir yer olduğunu ve Oktapolis'in kurucuları arasında bu yerin de var olduğunu ileri sürmüştür.³⁰ Loanda³¹ ismi yalnızca ilgili yazıtta geçmektedir, bu nedenle hakkında başka hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Bağışçılar arasında da Loanda ethnikonunu taşıyan kimse bulunmamaktadır. Loanda'nın bir yerleşim yeri bulunduğu ve burada tapınım gören tanrıların tapınağı bulunduğu görüşlerine³² karşılık, buranın bir kutsal alan olduğu da düşünülebilir.³³ Başka hiçbir yerde karşımıza çıkmayan Loanda tanrılarının Lykia kökenli olması beklenebilir. Nitekim Pinara kenti yakınlarındaki antik bir yerleşimden ele geçmiş bir yazıtta³⁴ Aloanda³⁵ ethnikonu Loanda ile fonolojik benzerlik gösteren tek toponym'dür.

Hippoukome de dâhil olmak üzere hamam inşası yazıtında adı geçen Sestos, Pallene, Kastanna, Lyrnai, Myndos ve Loanda topluluklarının Oktapolis kent topluluğunu kurmuş olabileceği düşüncesi böyle doğmuştur. Ancak şu göz önüne alınmalıdır; bu dönemde Hippoukome kenti *boule* ve *demos* 'a sahip tam anlamıyla polis statüsündedir. Onun böylesi bir kentler topluluğuna dâhil olması önemli derecede statü kaybına neden olacaktır. Ayrıca ilgili yazıtta Oktapolis'in ismi anılmamaktadır. Bu da henüz Hellenistik dönemde Oktapolis isminde bir kentsel örgütlenmenin ortaya çıkmadığı ya da tam anlamıyla evrimini tamamlamadığını düşündürmektedir.³⁶ Oktapolis'in ismi ilk defa İ.S. 1. yüzyılda Patara Yol Anıtı'nda görülmektedir. Buradaki kullanılış şekliyle (ἀπὸ Καλύνδων εἰς Λύρνας τῆς Ὀκταπόλεως σταδία ρ.) Oktapolis'in bir kente değil bir bölgeye işaret ettiği açıktır. Zira anıtta değişik örneklerde bölge isimleri bu şekilde artikel ile bir kente bağlı durmaktadır (bk. aş. 8vd.). Buna ek olarak anıtın yalnızca bağımsız kentleri andığı düşüncesinden³⁷ hareketle, Lyrnai'ın bu

²⁸ Hild, 2000: 152 Myndos'u Hippoukome çevresine yerleştirmektedir.

²⁹ Bu topluluklar Polis Hippoukome'nin kırsal alt birimleri olduğu görüşleri için bk. Zimmermann, 1992: 121 dn. 102 ile birlikte ve 195vd. dn. 83; Schuler, 1998: 275 dn. 15. Ayrıca Tietz, 2003: 261 dn. 139 ve 266'da Lyrnai'ı yazıtın dikimi sırasında Hippoukome'ye ait olduğunu düşünmektedir. Ancak Hild, 2000: 153 bu topluluklar bağımsızlıklarını koruduklarını düşünmektedir.

³⁰ Hild, 2000: 151vd.

³¹ Zgusta, 1984: 342.

³² Zgusta, 1984: 342; Tüner, 2002: 77; Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Loanda; Şahin, 2014: 174 ve 176.

³³ Krş. Tietz, 2003: 262vd. Ayrıca Wörrle, 1991: 227 dn. 114'de kutsal alanının isminin θεοὶ Λοανδέες olduğunu söylemektedir.

³⁴ TAM II 1: nr. 526.

³⁵ Zgusta, 1984: 64 §47-1, burada bir yer adıdır.

³⁶ Krş. Tietz, 2003: 266; Şahin, 2014: 176.

³⁷ Schuler, 2007: 77; Schuler, 2010: 81 dn. 79; Onur, 2016b: 572.

dönemde bağımsız kent statüsünde olduğu ve Hippoukome'nin de bağımsız kent statüsünü koruduğu söylenebilir. Oktapolis'in İ.S. 1. yüzyılda bir bölge olarak görünmesi³⁸ Claudius'un Lykia'yı Roma eyaletine dönüştürme aşamalarında idari bir düzenleme olarak düşünülebilirse de aslında zaten daha önceden var olan bölge adlandırmasının anıtta doğrudan kullanmış olma ihtimali de vardır.³⁹ Ancak bu bölge adlandırmasının zemininde Hippoukome hamam yazıtında işaretlerini veren bir örgütlenmenin yatmış olabileceği düşünülebilir. Nitekim Oktapolis, İmparator Claudius'un Lykia'nın çeşitli bölgelerindeki küçük yerleşim sorunlarında ve yönetime dair meselelerde daha az sayıda muhattap merkez oluşturma çabası fikrine⁴⁰ karşılık, Oktapolis'in bu denli planlı bir idare merkezi olma amacı taşımadığı söylenebilir. Oktapolis muhtemelen hâlihazırda bilinen bir bölge ismiydi ve Lykialılar bu ismi yol anıtının içerisinde de andılar. Roma'daki merkezi otoritenin Lykia'nın kendi iç idari ve coğrafi unsurlarına böylesine müdahil olması pek beklenen bir durum değildir. Her halükarda Fethiye Körfezi'nin kuzey ve kuzeybatı iç kesimlerinde yer alan kentlerin bu bölge sınırları içinde olduğu düşünülebilir.

Yol anıtında bölge içinde kalan kentlerden yalnızca Lyrnai τῆς 'Οκτα[π]όλεως tanımlaması ile karşımıza çıkmaktadır. Bunu anlayabilmek için duruma anıtın içinde geçen diğer benzer örneklerle yaklaşılması gerekmektedir. Elbette ki bu ifadeden sadece Lyrnai'nın Oktapolis'te yer aldığı anlaşılmamalıdır. Şahin, bu kullanımın çevre bölgelerde de Lyrnai ile aynı ismi taşıyan başka yerleşimlerle karıştırılmayı önlemek amaçlı olduğunu düşünür.⁴¹ Onur ise bu tip yaklaşımlara tereddütlü bakarak böylesi karıştırmaların mümkün olamayacağını, bir kent ile birlikte bu tür bölgesel tanımlama kullanıldığında bunun ilgili kente verilen yolla birlikte o bölgeye girildiğini gösterdiğini düşünmektedir.⁴² Örneğin anıtta Kodopa kentinin τῆς Μυλιάδος ile tanımlanmasının yolun Khoma'dan sonra Kodopa ile birlikte Mylias'a ulaştığını gösterme amacı taşıdığını; yine anıtta Mnarike bölgesinde yer aldığı belirtilen Kosara örneğinde ise Kosara'nın ilk anılışında Mnarike ile, sonraki anılışında ise yalnız başına verilmesini, ayrıca üçüncü anılışında yine Mnarike ile gösterilmesini anıtın yol sıralamasında Mnarike bölgesine giriş ve çıkış yapması ile ilgili olabileceğini, böylece de aynı durumun Lyrnai için de geçerli

³⁸ Tietz, 2003: 266 Oktapolis'in kuruluş tarihlemesi için İ.Ö. 1 ya da İ.S. 1. yüzyıl demektir.

³⁹ Krş. Şahin, 2014: 174.

⁴⁰ Dinç, 2010: 168.

⁴¹ Şahin, 2014: 174 dn. 255 ile birlikte. Meşhur Oinoianda'lı Demosthenes vakıf yazıtında geçen [.]υρνεια yerleşim ismini yol anıtındaki Lyrnai örneği ile [Λ]υρνεια'ya tamamlanabileceğini iler sürmüştür. Ayrıca bk. orada s. 201vd. nr. 4. Ayrıca Kodopa τῆς Μυλιάδος örneği ile savını desteklemek istemiştir. Kilikia'da aynı isme sahip bir yerleşim örneği için bk. orada s. 229 dn. 462c ile birlikte. Ancak bu düşünceye karşılık bk. Onur, 2016a: 97. Ayrıca bk. Rousset, 2013: 72 dn. 70 ile birlikte.

⁴² Onur, 2016a: 97vd.

olmasının yüksek ihtimal olduğunu düşünmektedir.⁴³ Bu düşünceye göre, Kalynda'dan Lyrnai'ya verilen yol ile Oktapolis Bölgesi'ne giriş yapılmaktadır. Daha sonra Lyrnai'dan Hippoukome'ye olan yolda Lyrnai tek başına verilmektedir. Nitekim Hippoukome de bölge içinde kalmaktadır. Bu ihtimale karşı Kozpınar'a yerleştirilen Kalynda kenti Oktapolis Bölgesi sınırları içine girmemektedir. Güzergâhın devam ettiği Symbra ve Kadyanda kentlerinin de bölgeye dâhil olup olmadıklarını söylemek için elimizde yeterli veri bulunmamaktadır. Hippoukome hamam yazıtında anılan toplulukların bu dönemde varlığını sürdürmeleri söz konusu ise, onlar da bölge sınırları içinde yer alıyor olmalıydılar. Ayrıca Fethiye Körfezi'nin sahil kesiminde yer alan Daidala ve Telandros kentlerinin bu bölgeye dâhil olabileceğini değerlendirmek gerekir. Patara Yol Anıtı'nda anılmayan bu kentler muhtemelen o dönemde bağımsız değillerdi. Ayrıca bu kentler, bu dönemde Fethiye Körfezi'nin hemen üst tarafında kalan kıyı şeridi üzerinde yer alıyorsa, Kalynda ya da Telmessos teritoryumuna bağlı olmaları gerekmektedir. Ancak Tietz'in savunduğu gibi (bk. aş. 41vd. ve 47) bu dönemde hala Rhodos Peraia'sı içinde yer alıyorsa, Lykia topraklarında kalan bu bölgeye dâhil olmaları söz konusu olamaz. Bu yerleşimlerin Fethiye Körfezi'nin batısında kalan adalar ve yarımada da yer alıyor ihtimali de göz önüne alınmalıdır. Her ihtimale karşı bu yerleşimlerin Oktapolis Bölgesi'ne dâhil olmaları beklenemez.

Böylece İ.S. 1. yüzyılda, Erken İmparatorluk Dönemi'nde Oktapolis'in bölge adı olduğunu düşünmek uygun olacaktır. Ancak daha sonraki süreçlerde epigrafik ve edebi kaynaklarda Oktapolis'in politik bir adlandırma olarak belli bir kente ya da yerleşimler topluluğuna verildiği görünmektedir. Oktapolis'in Kızılkaya'da (*TEp.7*) ve Pinara kentinde (*TEp.13*) bulunan yazıtlarda ethnikon olarak geçmesi onun bu dönemler içinde polis statüsünde olduğunu gösterebilecek veriler arasındadır.⁴⁴ TAM II 165 numaralı yazıtta (*TEp.7*) mezar cezası için ödenecek miktarın kente (τῇ πόλει) yapılması gerektiği ifadesi bunu destekler niteliktedir.⁴⁵ Buna ek olarak TAM II 164 numaralı yazıtta (*TEp.6*) Oktapolis'te bir kamu kurumu olan ἀρχεῖα'nın ("resmi kayıtlar") korunduğu belediye gibi bir idari yapılanmanın bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu da Oktapolis'te diğer kamu kurumlarının da olduğunu düşündürür.⁴⁶ Pinara yazıtında ise Pinara ile Oktapolis ethnikonlarını 'καί' bağlacı ile eşit bir

⁴³ Attaleia'nın Pamphylia ile birlikte verilmiş sebebi de buna bağlı olabilir, bk. Tietz, 2003: 269; Rousset, 2013: 73; Onur, 2016a: 98.

⁴⁴ Krş. Tietz, 2003: 266; Schuler, 2007: 77'de Kodopa'nın polis statüsünü Arykanda'dan çıkan bir yazıtta Κοδοπηνή ethnikonu ile onaylamıştır; ayrıca bk. Schuler, 2010: 81 dn. 79; Onur, 2016b: 572.

⁴⁵ Ayrıca TAM II 164 numaralı mezar yazıtında Kalinka tarafından tamamlanmış ancak yanına soru işareti koyarak kesin olmadığını belirttiği [ἀποτ]ε[ί]σ<ε>ι? τῷ [Οκταπολειτῶν δήμῳ?] ifadesinde de görmekteyiz.

⁴⁶ Tietz, 2003: 266. Şahin, 2014: 172'de Oktapolis'in, ἀρχεῖα yönetim mekanizması ile yönetilen bir kentler topluluğu olduğunu ileri sürmüştür. Ancak Tietz ἀρχεῖα mekanizmasının siyasi bir birlik alanında değil, bir yerleşim alanında uygulandığını söylemektedir, bk. orada s. 267.

konuma getirmişlerdir. Ayrıca S. Şahin Hippoukome kentinin bulunduğu İnhisar'a yaptığı bir ziyarette gördüğü yazıtta 'Οκταπ[ολ]ειτῶν ifadesini okumuştur, bununla birlikte yazıtta yoğunlukla Geç Roma Dönemi ve sonrasında görülen el yazısı biçimindeki omega (Ω) kullanılmıştır.⁴⁷ Oktapolis, Ptolemaios'un İ.S. 2. yüzyılın ortalarında yazdığı eserinde Kragos çevresindeki dokuz kentten bir tanesi olarak kaydedilmiştir (TLit.22). Oktapolis'in, Erken İmparatorluk Dönemi'nde ve muhtemelen öncesinde de bir bölge adıyla, daha sonraları bir polis olarak karşımıza çıkması veri eksikliğinden dolayı teorik açıklamalardan öteye geçememektedir. Ancak Hippoukome hamam yazıtı ile önerilen kentler topluluğu İ.S. 2. yüzyılda bir şekilde gerçekleşmiş olabilir. Vespasianus'un Lykia eyaletinde uyguladığı düzenlemeler ve Kaunos'un da Lykia'ya dâhil olması⁴⁸ ile yönetim alanının doğuya doğru genişlemesi Oktapolis Bölgesi'nin dağılmasına ve işlevinin yitirilmesine neden olmuş olabilir. Böylece civarda bulunan küçük yerleşimlerin ya da toplulukların ya zamanla gelişemeyip yok oldukları – ki zaten çok küçüklerdi –, ya da bir araya gelip bir kent topluluğuna dönüştüğü ihtimalini düşünebiliriz. Nitekim Plinius'un “*Lycia LXX quondam oppida habuit, nunc XXXVI habet.*” (TLit.12) ifadesi Lykia kentlerinin sayısında zamanla bir azalma olduğunu açıkça belirtmektedir.

Oktapolis'in Erken İmparatorluk Dönemi'nden sonra bir polis olarak varlığını sürdürdüğü teorisi çerçevesinde, yerleşimin lokalize edildiği alana değinmek yerinde olacaktır. Şimdiye kadar yapılan araştırmalar sonucunda Oktapolis *communis oppino* ile Kızılkaya'ya yerleştirilmiştir.⁴⁹ Ancak daha sonra Oktapolis için Kızılkaya'nın kuzeyinde kalan Çukurhisar (ya da Çukur Asarı) mevki daha uygun görülmüştür.⁵⁰ Buradan imparatorluk dönemine ait bir yazıt ele geçmiştir (TEp.9). Çukurhisar Patara Yol Anıtı'nın izlediği ana yolun biraz dışında kalmaktadır. Zeytinbelen'in geniş verimli ovaları da dâhil olmak üzere yakın çevrede çok sayıda tarım arazisi bulunmaktadır. Burada yer alan kalıntılar bir yerleşim olduğuna işaret

⁴⁷ Yazıtın resmi için bk. Şahin, 2014: 190 res. b.

⁴⁸ Kaunos'un Lykia'ya dâhil olma tarihi konusu biraz çelişkilidir. Marek, 2006: 101 Hadrianus dönemine ait gümrük yazıtında yer alan eponym Lykiarkhes Licianus Stasithemis tarihlemesi ile Kaunos'un Lykia'ya dâhil olduğunu dile getirmiştir. Ancak Şahin ve Adak, 2007: 93 ve 291 ve Şahin, 2014: 423 Kaunos'un yeni kurulan Lykia eyaleti içinde yer almadığını ileri sürmüştür. Takmer, 2007: 173'de Kaunos'un Andriake gümrük yazıtı ışığında Lykia'ya dâhil edildiğini dile getirmektedir. Marek, 2011: 57 Patara Yol Anıtı'nda Kaunos'un hiçbir yere ait olarak verilmemesinin Kaunos'un yeni kurulan Lykia eyaletinde yer aldığına dayandırmaktadır. Adak ve Wilson, 2012: 13vd.'da Kaunos'un yeni kurulan Lykia eyaleti içerisinde saymaktadır. Şahin, 2013: 33'de Kaunos'un Lykia eyaletine dâhil olma tarihlemesini Vespasianus döneminden itibaren gerçekleştiğini düşünmektedir. Son olarak Onur, 2016a: 104 Kaunos'un Lykia toprakları içerisine dâhil edilme tarihini açık bırakmış, ancak Dion Khrysostamos'un pasajına (Dion. Chr. Orat. 31,50. 124-125) dayanarak Ioulius-Claudius dönemlerinde Kaunos'un *libera civitas* statüsünü koruduğunu, Andriake gümrük yazıtı ve Kaunos gümrük yazıtlarının detaylı biçimde incelenmesi neticesinde tam tarihlemesini belirlemenin mümkün olacağını söylemiştir.

⁴⁹ TAM II 1: 54; Ruge, 1937: 2393; Robert, 1982: 318; Robert, 1987: 280; TAVO B V 15; BATL 65.

⁵⁰ Tietz, 2003: 269; Şahin, 2014: 172.

etmektedir. Yerleşim oldukça dik bir tepe üzerinde yer alır ve tepenin güney ve doğusunda uçurumlar bulunmaktadır.⁵¹ Arkwright, bu yerleşimin küçük olmasına rağmen, çevre yerleşimlerden çok daha gösterişli olduğunu söylemektedir.⁵² Tepe üzerinde pek çok teras kalıntıları, basamaklar, ev ve bina temelleri bulunmaktadır.⁵³ Tepenin üst taraflarında kerpiç duvarlarla tahkim edilmiş bir kale ve büyükçe bir sarnıç bulunmaktadır.⁵⁴ Tepenin bir yerinde, üzerinde çelenkler ve bir bukranon kabartması bulunan mermer bir kaide yer alır.⁵⁵ Cousin, tepe üzerinde tapınak kalıntıları görmüştür.⁵⁶ Ayrıca büyük yivli sütun parçaları da bulunmaktadır.⁵⁷ Yerleşim tepesinin kuzeyinde nekropolis alanı yer almaktadır. Burada çok büyük boyutlarda ve iki katlı mezarlar bulunmaktadır. Ayrıca tonozlu yapıya sahip Roma dönemi anıtsal mezarlar da yer almaktadır.⁵⁸

Oktapolis'in merkezini yerleştirdiğimiz Çukurhisar çevresinde pek çok küçük yerleşimlere ait kalıntılar bulunmaktadır. Bu antik yerleşim kalıntılarının Oktapolis'e dâhil olan küçük toplulukların izleri olduğunu varsayabiliriz. Bu yerleşim izlerini bulunduran Delikkavak, Yenipınar, Dikili, Emirtaşı, Gürlek ve Zeytinbelen antik kalıntılarına da bir göz atmak gerekir.⁵⁹

Hippoukome kentinin batısında bulunan Delikkavak⁶⁰, iki tepeden oluşan bir yerleşime sahiptir. Tepeler üzerinde ev kalıntıları, teras duvarları ve temsili binaların varlığını gösteren kolon duvarları yer alır.⁶¹ Yamaçta düzenli büyük bloklar ve duvar parçaları yer almaktadır.⁶² Tietz bu parçaları geç Klasik döneme tarihlemektedir.⁶³ Tüm bunlara ek olarak birkaç sarnıç, kayadan oyulmuş ev formu geniş bir kaya mezarı,⁶⁴ Lykia tarzı lahitler ve güvercin kaya mezarları,⁶⁵ ayrıca bir boğa başı bronz heykelciği ve altın ya da elektron olan birkaç adet sikke⁶⁶ bulunmaktadır. Tüm bu arkeolojik kalıntılar nedeniyle Delikkavak önemli bir yerleşim merkezi sayılabilir.

⁵¹ Tietz, 2003: 271.

⁵² Arkwright, 1895: 98.

⁵³ Arkwright, 1895: 98; Cousin, 1900: 46; Roos, 1969: 86 res. 54 ile birlikte; Tietz, 2003: 271.

⁵⁴ Tietz, 2003: 271.

⁵⁵ Cousin, 1900: 46. Roos, 1969: 86'da tepe üzerinde bu mermer kaidesini görmediğini dile getirir.

⁵⁶ Cousin, 1900: 46.

⁵⁷ Arkwright, 1895: 98; Cousin, 1900: 46; Roos, 1969: 86.

⁵⁸ Bu mezarların birinde net okunamayan TAM II 167 numaralı yazıt bulunmaktadır. Arkwright, 1895: 98; Cousin, 1900: 46; Roos, 1969: 86 res. 55 ile birlikte; Tietz, 2003: 271.

⁵⁹ Söz konusu yerler dışında civarda pek çok küçük yerleşim izleri de bulunmaktadır. Bunlar muhtemelen çiftlikler ya da kırsal yerleşimlerden oluşmaktadır. Eski seyahat kitaplarında anılan yerlerin birçoğu artık bulunamamaktadır. Bu yerleşimlerin tanımlamaları için bk. Cousin, 1900: 47vd.; Roos, 1969: 86vd.

⁶⁰ Cousin, 1900: 48vd.'de Aladjin-Asar olarak geçmektedir; TAVO B V 15 Delikkaya olarak geçmektedir; Roos, 1969: 86vdd.; Roos, 1985: 11vd.; Hellenkemper ve Hild, 2004: 514.

⁶¹ Tietz, 2003: 274.

⁶² Cousin, 1900: 48; Roos, 1969: 86.

⁶³ Tietz, 2003: 274.

⁶⁴ Mezarın detaylı tanımlaması için bk. Roos, 1985: 11vd.

⁶⁵ Cousin, 1900: 48vd.; Roos, 1969: 88; Tietz, 2003: 274.

⁶⁶ Roos, 1969: 88.

Yenipınar⁶⁷ yerleşimi Çukurhisar'ın batısında kalmaktadır. Modern karayolu antik yerleşim alanını iki yana bölmektedir. Her iki tarafta da antik kalıntılar mevcuttur. Bunlar içinde az sayıda bloklar, ev ve duvar kalıntıları ve birkaç adet mezar bulunmaktadır.⁶⁸ İki adet kaya mezarı dikkat çekmektedir. Lykia esintilerini çok barındırmayan lahitlerde yalnızca tonozlarda Lykia tarzı görülmektedir.⁶⁹

Çukurhisar ve Kızılkaya mevkilerinin güneyinde yer alan Dikili⁷⁰, geniş bir antik yerleşim alanı görüntüsü sunmaktadır. Hellenistik ve Roma dönemlerinde faaliyet göstermiş olabilecek koni şeklindeki bir tepe üzerinde ve yamaçlarda yer alan yerleşim kalıntılarını pek çok konuta ait olabilecek duvar parçaları, büyük ebatlı yapı kompleksleri ve bir kaleye ait olabilecek kare temeller oluşturmaktadır.⁷¹ Ayrıca kaçak kazılarla birkaç seramik parçası açığa çıkmıştır.⁷² Tüm bunlara ek olarak bölgede mezarlar da yer almaktadır.⁷³

Kızılkaya mevkiinin kuzeyinde kalan Emirtaşı⁷⁴ yerleşim alanı bir tepe üzerinde kurulmuştur. Ev duvarları, kare taşlardan oluşan pek çok yapı kalıntılarının izleri görülmektedir.⁷⁵ Yerleşimin arka tarafında Lykia tipi lahitlerin bulunduğu muhtemelen bir nekropolis alanı yer alırken, bu yerleşim alanında pek çok sikke de bulunmuştur.⁷⁶ Emirtaşı mevkiinin diğer ismi Beşiktaş olarak da bilinmektedir. Heberdey 1898 yılında bu mevkide bir yazıt kaydetmiştir (*TEp.8*).

İlk olarak Cousin tarafından tanımlanan Gürlek,⁷⁷ Hippoukome kentinin kuzeyinde yer almaktadır. Cousin bölgede kayda değer hiçbir iz görmemiştir. Ancak Roos, pek çok düzenli kare taş parçaları, doğuda koruma duvarı parçaları kaydetmiştir. Platonun ortasında altar olduğunu düşündüğü bir taş tanımlamaktadır.⁷⁸ Ayrıca platonun güney kısmında kuzeye bakan ve Hippoukome kenti mezarları ile benzerlik gösteren kaya mezarları bulunmaktadır.⁷⁹

Son olarak Hippoukome'nin güneyinde, Çukurhisar'ın güneydoğusunda kalan Zeytinbelen mevkiinde yer alan yerleşimden bahsetmek gerekir. Şimdiye kadar önceki gezginler tarafından tanımlanmayan yeri yalnızca Tietz ele almıştır. Tietz'in bilgilerine göre, çok geniş ve çok verimli bir bölgede yer alan yerleşim muhtemelen Klasik dönem sonrası ortaya

⁶⁷ Roos, 1985: 30vdd.; Tietz, 2003: 274vd.; Hellenkemper ve Hild, 2004: 921.

⁶⁸ Tietz, 2003: 274.

⁶⁹ Mezarların tanımları için bk. Roos, 1985: 30vdd.

⁷⁰ Roos, 1969: 88; Roos, 1985: 25vd.; TAVO B V 15; Tietz, 2003: 275; Hellenkemper ve Hild, 2004: 2004, 518.

⁷¹ Tietz, 2003: 275.

⁷² Roos, 1969: 88.

⁷³ Detaylı bilgi için bk. Roos, 1985: 25vd. Ayrıca Tietz, 2003: 275.

⁷⁴ Arkwright, 1895: 98; Roos, 1969: 85; TAVO B V 15; Hellenkemper ve Hild, 2004: 529.

⁷⁵ Arkwright, 1895: 98.

⁷⁶ Roos, 1969: 85.

⁷⁷ Cousin, 1900: 49; Roos, 1969: 88; TAVO B V 15; Hellenkemper ve Hild, 2004: 552.

⁷⁸ Roos, 1969: 88.

⁷⁹ Roos, 1985: 10vd.

çıkıştır. Burada çok sayıda yapı kompleksi ve harçsız duvarlar bulunmaktadır. Zeytinbelen’de Bizans dönemine kadar süreklilik arz eden bir yerleşim söz konusudur.⁸⁰

Bu yerleşimlerin Oktapolis’e üye sekiz antik yerleşimlerden herhangi birinin lokalize edilebileceği bir *kome* merkezi özellikleri taşıdığı görülmektedir.

Fethiye Körfezi’nin iç kesimlerinde yer alan Oktapolis’in bir bölge mi ya da bir kent mi olduğu ancak dönemsel farkla açıklanabilmektedir. Oktapolis’in bir bölge olarak sekiz yerleşimini tam olarak belirlemek ve arazide yerlerini tespit etmek ve bu bölge adının sonradan politik bir yerleşimler topluluğu modeli olarak kent statüsünü elde ediş aşamasının anlaşılması ancak ele geçecek yeni verilere bağlıdır.

⁸⁰ Tietz, 2003: 275.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE COĞRAFYASINDAKİ YERLEŞİMLER

2.1. Patara Yol Anıtı'nda Verilen Kentler

2.1.1. Hippoukome

2.1.1.1. Kentin Coğrafi Konumu

Hippoukome kenti,⁸¹ günümüzde Muğla ili, Fethiye ilçe merkezinin (Telmessos) 25 km kuzeybatısında Dalaman ilçesine bağlı Çöğmen ya da Çökmen diye anılan köyün 2 km güneybatısında ve yak. 300 m kadar doğusunda, Kızıl Dere'nin (antik Glaukos Potamos)⁸² aktığı kayalık bir tepe üzerinde yer alan antik bir ören yeridir. Bu antik kent günümüzde İnhisar, İthisar ya da Athisarı olarak adlandırılan mevkide konumlanmıştır.⁸³ Şahin antik dönemdeki isminin anlamını pek de yitirmeden kaldığını ve bu civardaki dağ ve mevki isimlerine Hippoukome'den ("At-Köyü") 'Aygır Dağı', 'Aygırdibi' gibi isimler türetilerek günümüzdeki şekillerini aldığını düşünmektedir.⁸⁴ Kent kuzey-güney istikametinde uzanan dar bir dağ sırtında yer alır. Kentin doğusunda Symbra, kuzeybatısında Oktapolis, güneyinde ise Lyrnai ve Kalynda antik kentleri bulunmaktadır.

2.1.1.2. Antik Kaynaklar ve Kentin Tarihçesi

Kentin ismi iki adet yazıt ve bir adet edebi kaynak aracılığıyla günümüze ulaşmıştır. Bunlardan ilki İnhisar'da ele geçmiş ve İ.Ö. 2. ya da 1. yüzyıla tarihlenen bir vakıf yazıtıdır (*TEp.10*). Bu yazıt Hippoukome kentinin *boule* ve *demos* 'unun aldığı bir karar metnidir.⁸⁵ Buna göre; Hippoukome kentinde ortak bir hamam yapısının inşa edilmesi ve yazıtın bulunduğu stelin Loanda tanrılarının kutsal alanına dikilmesi kararı alınmıştır. Bu hamam yapısı için toplanan bağış miktarları ve bağış yapan kimselerin isimleri bu stelde listelenmiştir. Hippoukome vatandaşlarının ethnikonu yazıtta "Ἰπποκωμηταί" şeklinde geçmektedir. Kentin *demos*'unun yanında bir *boule*'sinin olması söz konusu kararın alındığı sırada polis statüsüne sahip olduğunu ve diğer kentlere göre daha gelişmiş olduğunu da göstermektedir. Zira bu yazıt Lykia bölgesinde ulaşılmış en eski *boule* yapısının varlığını ortaya koyar.⁸⁶ Tüm bunların

⁸¹ Ruge, 1913: 1926; TAM II 1: 55, Hellenkemper ve Hild, 2004: 559.

⁸² Hippoukome kentinin yakınlarındaki nehir için Telmedius ismi de kullanılmaktadır. Telmedius için bk. Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Telmedius.

⁸³ TAVO B V 15; BATL 65.

⁸⁴ Şahin, 2014: 175.

⁸⁵ Yazıt ayrıntılı bilgi için bk. Robert, 1955: 194 dn. 5; Robert, 1962: 152vd.; Robert, 1980: 378; Robert, 1982: 316-319; Robert, 1987: 278-281; Migeotte, 1992: 253-258; Tietz, 2003: 250-263.

⁸⁶ Wörle, 1988: 121; Reitzenstein, 2011: 140 dn. 1; Şahin, 2014: 175.

yanında yazıt, aynı şekilde Lykia bölgesinde hamam inşasını gösteren, ele geçmiş en eski epigrafik kaynaktır.⁸⁷ Şahin, hamam binasının inşa edildiği yer için bizzat Hippoukome'nin yerleşim yeri olamayacağını söylemektedir. Ona göre burası hamam işletmek için yeterli su kaynağı ya da bir sarnıç bulunmamasından dolayı uygun bir ortam değildi, muhtemelen hamam Glaukos Potamos'un çevresinde bol kaynak suyun bulunduğu ve günümüzde hala dinlenme tesisi olarak kullanılan bir yerde olmalıydı. Bahsedilen bu yere Çöğmen istikametine giderken rastlanabilir.⁸⁸ Yazıt ise günümüze kadar korunamamıştır.

Hippoukome'nin isminin geçtiği ikinci epigrafik kaynak ise Patara Yol Anıtı'dır. Anıtta Lyrnai'dan Hippoukome'ye ve Hippoukoume'den Symbra'ya olmak üzere iki yol güzergâhı verilmiştir.⁸⁹ Böylelikle bu anıt kentin konumunun İnhisar dolaylarında olduğunu doğrulamaktadır.

Sonuncusu ise İ.S. 6. yy'da kentin ismini anan Stephanos Byzantinos'un Ethnika eseridir ve bu yerleşimin isminin geçtiği tek edebi kaynaktır. Stephanos Byzantinos kentten bahsederken “Ἰππου κόμη, Λυκίας κόμη” ifadesi ile Hippoukome'nin Lykia'da bir köy olduğunu ve köyün sakinlerinin ise “Ἰπποκωμήται” olarak anıldığını dile getirir. Ayrıca Stephanos kentin oraya giden insanların atlarının ölmesinden dolayı bu şekilde adlandırıldığını yazar (TLit.25). Bundan kentin konumunun yol güzergâhında eskiden beri yer aldığı anlaşılabılır.⁹⁰

2.1.1.3. Araştırma Tarihi

Hippoukome'nin yerleşim merkezine dair keşif 1877 yılında Fransız gezginler Collignon ve Duchesne tarafından gerçekleştirilmiştir. Collignon ve Duchesne İnhisar mevkiine yaptıkları ziyarette civarda bulunan antik yapı kalıntılarının burada bir kentin varlığına işaret ettiğini söylemektedirler. Ancak bu antik kentin Hippoukome olduğuna dair bir fikir beyan etmemişler, bilakis Kalynda'nın toprakları olabileceğini de düşünmüşlerdir.⁹¹ Arkwright, İnhisar'da bulunan yerleşim kalıntılarının Telandros kentine ait olmasından şüphelenmiştir.⁹² Cousin bu yerleşim alanında yer alan mezarların detaylı açıklamalarını yapmıştır.⁹³ Radet, Plinius'ta⁹⁴ anılan Karia kenti Eumeneia'yı İnhisar mevkiine yerleştirmeye

⁸⁷ Farrington, 1995: 41; Şahin, 2014: 175.

⁸⁸ Şahin, 2014: 175vd.

⁸⁹ Şahin, 2014: 45 str. 22-23.

⁹⁰ Şahin, 2014: 175.

⁹¹ Collignon ve Duchesne, 1877: 364.

⁹² Arkwright, 1895: 94.

⁹³ Cousin, 1900: 47vd.

⁹⁴ Plin. Nat. Hist. V 108.

çalışmıştır.⁹⁵ Ancak bu antik yerleşimin Hippoukome kenti olduğu kentin meşhur hamam yazıtının R. Heberdey tarafından 1898 yılında keşfedilmesi ile anlaşılmıştır.⁹⁶ Kalinka TAM II *corpusu*’nda Hippoukome’ye ait ele geçmiş birkaç yazıtı yer vermiştir.⁹⁷ Tüner Lykia coğrafyasındaki yeni lokalizasyonlar üzerine olan çalışmasında Hippoukome kentine de yer vermiştir.⁹⁸ Roos yerleşim kalıntılarını incelemiştir⁹⁹ ve Tietz kentin kalıntıları, lokalizasyonu ve TAM II 168 numaralı yazıt hakkında uzunca bilgi vermiştir.¹⁰⁰ Bahsi geçen çalışmalardan başka, herhangi bir bilimsel kazı gerçekleştirilmemiştir.

2.1.1.4. Kent ve Teritoryumundaki Kalıntılar

Hippoukome’ye ait antik harabeler dik bir tepe üzerindeki kentin akropolisinde yer alır. Tepe üzerinde geç antik ve Bizans dönemine tarihlenebilecek birkaç yapı izi bulunur. Bu kalıntılar arasında ev temelleri, basamaklar ve uzun bir Bizans duvarı seçilebilmektedir.¹⁰¹ Tepenin geç döneme tarihlenen sur duvarları hala ayakta olup,¹⁰² muhtemelen o dönemler tepenin tüm etrafını çevreliyordu.¹⁰³ Şahin tepe üzerinde yaptığı araştırmada bir blok taş üzerinde İmparator ailesine atfedilebilecek bir onur ya da ithaf yazıtı olarak değerlendirdiği bir yazıt ile karşılaşmıştır. Yazıtta “Οκταπ[ολ]ειτῶν ὁ δῆμ[ος]” ifadesinin net bir şekilde okunabildiğini söyler (Oktapolis tartışması için bk. yuk. 4vdd.).¹⁰⁴ Şahin ayrıca olasılıkla Caracalla’nın onuruna yazılmış olabileceğini söylediği profilli heykel kaidesinin üzerindeki başka bir onur yazıtı parçası da ele geçirmiştir. Tietz akropolis üzerinde kare bir sarnıcın varlığından söz eder.¹⁰⁵

Kentin güney yamacı nekropolis alanı olup kaya mezarları bulunmaktadır.¹⁰⁶ Tepe etrafında çevrelenen bir grup kaya mezarı farklı boyut ve şekillerdedirler.¹⁰⁷ Şüphesiz bu mezarlar arasında en dikkat çekici olan tapınak cepheli kaya mezarıdır. Bu mezar Dor düzenine sahiptir ve ön kısmında iki adet sütun bulunmaktadır. Mezar üzerindeki yazıtın (*TEp.12*) harflerini ayırt etmek oldukça güçtür.¹⁰⁸ Diğer mezarların mimarisinde sütun olmayıp daha

⁹⁵ Radet, 1923: 317vd.; buna karşılık bk. Robert, 1962: 151vd.

⁹⁶ TAM II 1: 55.

⁹⁷ TAM II 1: nr. 168-173.

⁹⁸ Tüner, 2002: 77vd.

⁹⁹ Roos, 1969: 86.

¹⁰⁰ Tietz, 2003: 249.

¹⁰¹ Roos, 1969: 86; Tietz, 2003: 429.

¹⁰² Şahin, 2014: 175.

¹⁰³ Tietz, 2003: 249.

¹⁰⁴ Şahin, 2014: 175, ayrıca yazıtın fotoğrafı için bk. 190 res. b.

¹⁰⁵ Tietz, 2003: 249.

¹⁰⁶ Arkwright, 1895: 94; Cousin, 1900: 47vd.; Tietz, 2003: 249; Roos, 1985: 13-19; Roos, 2008: 137-144.

¹⁰⁷ Tüm mezarların şekil ve boyutları ile ilgili detaylı arkeolojik yapı bilgileri için bk. Roos, 1985: 13-19.

¹⁰⁸ Arkwright, 1895: 94; Cousin, 1900: 47; Roos, 1985: 14.

küçük ve basit formudur. Bazı mezarların yanlarında nişler bulunmaktadır. Bu mezarların ortak karakteristik özelliği tympanumlarında kalkan betimlemelerinin yer almasıdır.¹⁰⁹ Tepede küçük ve basit bir kaya mezarı başka bir yazıt taşır (*TEp.11*). Bu yazıtın sol tarafı zaman içinde deforme olduğundan dolayı çok net okunmazken sağ tarafı net bir şekilde okunabilmektedir.¹¹⁰ Tepenin civarında da birkaç adet devrilmiş kaya mezar da bulunmaktadır.¹¹¹ Hellenistik ya da Roma dönemlerine ait görünen bu mezarların tarihlenmesine yönelik bir çalışma henüz yoktur.

2.1.2.Symbra

2.1.2.1. Kentin Coğrafi Konumu

Symbra kenti,¹¹² günümüzde Muğla ilinin Fethiye ilçesine bağlı Arpacık Köyü (diğer adıyla Nif Köyü) mevkiine konumlandırılabilir. Ptolemaios'un Kragos çevresindeki kentler arasına yerleştirdiği (*TLit.22*) Symbra'nın konumu Patara Yol Anıtı'nın keşfine kadar bilinmemekteydi. Ruge, anıt keşfedilmeden önce kentin isminin 'Synbra' formunda olabileceğini düşünmüştür.¹¹³ Patara Yol Anıtı'nda kentin ismi Hippoukome ile Kadyanda arasındaki yol güzergâhlarında anılmaktadır. Hippoukome'den Symbra'ya 128 stadia (yak. 24 km) ve Symbra'dan Kadyanda'ya 72 stadia (yak. 13 km) şeklinde yol bilgisi verilmiştir.¹¹⁴ Şahin bu bilgilerden yola çıkarak kentin konumunu Çaldağı eteklerindeki Nif Çayı ile Nif köyleri civarına yerleştirir.¹¹⁵ Tietz ise kenti Arpacık Köyü (diğer ismiyle Nif Köyü) yakınlarındaki Kulaklı Taş ile Çenger mevkielelerinden birine yerleştirmek gerektiğini düşünülmektedir. Ancak Çenger'in Kulaklı Taş mevkiine göre daha küçük bir yer olması ve anıttaki mesafelerin buraya çok daha kısa mesafede kaldığından dolayı kentin Arpacık Köyünün 30 km. güneyinde kalan Kulaklı Taş mevkiinde yerleştirilmesinde karar kılmıştır.¹¹⁶ Nif havzasının ekilebilir verimli bir alan ve bereketli topraklara sahip olduğu söylenmektedir.¹¹⁷ Symbra ile Hippoukome arası verilen 128 stadia'lık (yak. 24 km.) mesafe iki nokta arasındaki kuşuçu mu mesafeden (yak. 13 km.) çok fazladır; bunun nedeni iki kent arasındaki güzergâhın kıvrımlı ve yolun dağlık olmasından kaynaklanmış olmalıdır.¹¹⁸ Böylece Kadyanda ve Hippoukome'nin Symbra'nın komşusu olduğu kesinleşmiştir. Kent teritoryumunun batı, kuzey

¹⁰⁹ Krş. Roos, 1985: 18.

¹¹⁰ Cousin, 1900: 48; Roos, 1985: 18.

¹¹¹ Cousin, 1900: 48; Tietz, 2003: 249vd.; Ayrıca Roos kentin mezarları ile ilgili çalışmalarından yıllar sonra kentin unutulmuş bir grup mezarını daha yayınlamıştır, bk. Roos, 2008: 137-144.

¹¹² Ruge, 1931: 1095; Hellenkemper ve Hild, 2004: 869.

¹¹³ Ruge, 1931: 1095; ancak Patara Yol Anıtı keşfi ile kent isminin asıl formunun Symbra olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bk. Zgusta, 1984: 589.

¹¹⁴ Şahin, 2014: 45 str. 23-24.

¹¹⁵ Şahin, 2014: 192.

¹¹⁶ Tietz, 2003: 281, dn. 224 ile birlikte.

¹¹⁷ Robert, 1974: 394; ayrıca Benndorf ve Niemann, 1884: 148; Tietz, 2003: 281.

¹¹⁸ Krş. Tietz, 2003: 280; Şahin, 2014: 193.

ve güney sınırları hakkında kesin bir bilgi yoktur. Tietz, topografik koşullar nedeni ile Güney Dağı, Mezgit Dağı ve Çal Dağı'nın doğal sınır oluşturabileceğini söylemektedir.¹¹⁹ Kent teritoryumunun doğu sınırını Üzümlü Ovası kabul etmek gerekir. Zira Üzümlü Ovası'nın tamamı Kadyanda teritoryumu içerisinde yer alıyordu.¹²⁰ Dereköy'de kalan yerleşim alanı ise Symbra toprakları içinde yer almamaktadır.¹²¹ Böylece kentin güney doğusunda Kadyanda, batısında Hippoukome ve Lyrnai antik kentleri yer almaktadır.

Nif Köyü Nymphaion ile de özdeşleştirilmiştir.¹²² Nif ismi Türkçe değildir ve Türkçe'ye Eski Yunanca Nymphaion ya da Nymphē isimlerinden geçmiştir.¹²³ Böylece bu mevki Nympheler için kutsal ve özel bir yer kabul edilmiş olabilir. Bu düşünce ile Benndorf ve Niemann, Quintus Smyrnaeus'un Troia Savaşı'nın Lykialı kahramanı Glaukos'un bedeninin Telandros civarında bir yere getirilmesinden ve Nymphē'lerin burada Glaukos olarak adlandırılan bir nehir yaratmasından bahsetmesi üzerine (*TLit.*23), Nif civarında bulunan kalıntıları Telandros kentine atfetmişlerdir.¹²⁴ Zira Nif Çayı Glaukos Potamos'un bir koluydu. Ancak Quintus Smyrnaeus'da geçen Telandros ile Nympheler'e yapılan göndermeler Nif mevki ve bu köyün ismiyle alakalı olmamalıdır.¹²⁵ Ptolemaios ve Patara Yol Anıtı gibi antik veriler sayesinde bu kentin isminin Symbra olduğu doğrulanmıştır.

2.1.2.2. Antik Kaynaklar ve Kentin Tarihçesi

Symbra'nın kendi bulunduğu teritoryum içinden kente ait hiçbir yazıt ya da sikke ele geçmediği için kentin ismini ve geçirdiği tarihi sürecin çok az bir kısmını diğer kent yazıtlarıyla belirlemek mümkün olmuştur. İ.Ö. 425 yılının Atina Vergi Listesi'nde kentin isminin anılmış olduğuna dair bir düşünce sunan Robert, bir Lykia kentinin isminden arta kalan 'ύμ[---]' ifadesinin tamamlanmasının [Σ]ύμ[ρα] şeklinde düşünmüştür. Zira 'Sumpra' isminin Symbra'nın farklı bir formu olabileceği şeklinde yorumlamıştır.¹²⁶

¹¹⁹ Tietz, 2003: 283.

¹²⁰ İncirköy'den çıkan TAM II 695 numaralı yazıt Kadyanda'ya ait olduğunu gösteren bir ifade taşımamaktadır, ancak bu bölgenin kontrolünün daha önemli bir kent olan Kadyanda'ya ait olduğu pek şüphe götürmemektedir. Schweyer, 1996: 17; Tietz, 2003: 283 dn. 233.

¹²¹ Roma İmparatorluğu dönemi öncesi Araksa teritoryumuna bağlı olması beklenen bu yerleşim alanı, Roma İmparatorluk dönemi ile Kadyanda'ya ait olmuştur, bk. Wörle ve Wurster, 1997: 399-402.

¹²² Ritter, 1859: 955; BATL 65; Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Nymphaion.

¹²³ Georgacas, 1971: 118; Nymphaion ismi Yunan fonetiğinin kurallarını izleyerek (modern ve ortaçağ Yunancasında nymphē için 'nyphi' kullanılıyordu) günümüzde varlığını Nif şeklinde korumuştur. Robert, 1974: 244 ve 395; Robert, 1980: 384; Balland, 1981: 21.

¹²⁴ Benndorf ve Niemann, 1889: 148 dn. 1. Ayrıca Çal Dağı etrafı ve Nif Köyü yerleşiminin Telandros kenti ile eşleştirilmeleri için bk. Arkwright, 1895: 94; Ruge, 1934a: 193; Roos, 1969: 92vd.; Robert, 1980: 377vdd.; TAVOB V 15; Hellenkemper ve Hild, 2004: 875. Ancak daha sonraları Telandros Glaukos Potamos'un denize döküldüğü mevkide aranmıştır. Telandros'un lokalizasyon tartışması için bk. aş. 44vd.

¹²⁵ Krş. Tietz, 2003: 281 dn. 255.

¹²⁶ Robert, 1969: 277vd.

Symbra'nın ethnikonun anıldığı üç farklı kente ait yazıt daha ele geçmiştir. İlkine Kaunos kentinde ele geçmiş Hellenistik dönem tarihli bir yazıt içerisindeki bağış listesinde 'Μένιππος Ἀπολλωνίου Συμβρεύς' ifadesi ile rastlanmaktadır.¹²⁷ *Thiasos* (şenlik) için *epangelia* listesi içeren bu yazıtta Kaunos'un bilinen birkaç *demos*'unun anılmasının yanında, Symbra kenti vatandaşının ethnikonunun da anılması sonucunda Bean, bu dönemde kentin Kaunos'a bağlı bir yerleşim olup olmadığı konusunu gündeme getirmiştir. Ancak Symbra Kaunos'un *demos*'ları arasında değildi ve yabancı şehirlerin arasında yer alıyordu. Nitekim Symbra eğer Kaunos'un bir *demos*'u olsaydı, Kaunos topraklarının çok geniş bir alana yayılmış olması gerekirdi. Ancak bu pek mümkün gözükmemektedir.¹²⁸ İkinci epigrafik belgede Symbra'nın ethnikonu, Rhodos kentine ait ve Geç Hellenistik döneme tarihlenen yazıtta bir derneğin isim listesinde kentin aynı ethnikonuna sahip bir hayırhahın ismi ile anılır.¹²⁹ Son olarak Idyma kentinde İ.S. 2. yüzyılda inşa edildiği düşünülen bir mezar Symbra'lı bir kadına aittir ve mezar yazıtında 'Σύμβρισσα' ethnikonuna rastlanmaktadır.¹³⁰ Ayrıca Arsada'da ele geçen bir yazıtta 'Σύμβρος Μνησιβίου' adlı bir vatandaş bilinmektedir.¹³¹

Kent İ.S. 141 yılında yaşanan ve Lykia kentleri için büyük bir yıkımlara yol açan depremden zarar görmüş olmalıdır. Nitekim Rhodiapolis'li Opramoas bu hasarların onarımı için Symbra'ya miktarı tam belirlenememiş bir bağışta bulunmuştur.¹³²

Kentin adı edebi metinlerde ilkin Ptolemaios'da geçer. Ptolemaios kentin adını Kragos çevresindeki kentler arasında anar ve Kydna ile Oktapolis arasında listeler (*TLit.*22). Daha sonraları Stephanos Byzantinos, İ.S. 6. yüzyılda yaşamış olan Kapiton'un aktarışı ile¹³³ Symbra'nın bir Phrygia kalesi olduğunu yazar. Kentin ethnikonunu ise Symbrianos şeklinde verir (*TLit.*27). Ancak Stephanos Lykia bölgesinde yer alan Symbra'dan bahsetmiyor olabilir.

Kentin isminin Patara Yol Anıtı'nda ve Ptolemaios'da anılması Roma İmparatorluk döneminde kentin bağımsızlığının bir göstergesi olabilir. Bu da onun Lykia Birliğine üye olabileceğini düşündürmektedir.¹³⁴ Ayrıca Opramoas'tan hasarlar için bağış alması Lykia

¹²⁷ Bean, 1953: 23 nr. 6 str. 34; Marek, 2006: 229 nr. 39 str. 34.

¹²⁸ Bean, 1953: 25. Buna karşılık bk. Robert ve Robert, 1956: 165 nr. 274e; Marek, 1993: 91vd.; Marek, 2006: 85. Ayrıca Tietz, Symbra'nın İ.Ö. 166-164/63 yılları arasında Kaunos'un bir parçası olabileceğini düşünmektedir, bk. Tietz, 2003: 285.

¹²⁹ IG XII 1: 127 str. 77.

¹³⁰ Aytaçlar ve Gürbüzer, 2007.

¹³¹ TAM II 2: 539.

¹³² TAM II 3: 905; Kokkinia, 2000: 71 XIX C; Petersen ve Luschan, 1889: 119; Broughton, 1938: 780; Jameson, 1980: 842; Behrwald, 2000: 176 dn. 74.

¹³³ FGrHist III C: nr. 750.

¹³⁴ Jameson, 1980: 842; Tietz, 2003: 284vd.

Birliğı kentleri arasında olduğunu desteklemektedir. Ancak birliğe ne zaman katıldığına dair net bir şey söylemek kaynak eksikliğinden dolayı pek mümkün değildir.¹³⁵

2.1.2.3. Araştırma Tarihi

Symbra kentini yerleştirdiğimiz Arpacık/Nif köyüne ilk ziyareti 1840 yılında Hoskyn gerçekleştirmiştir.¹³⁶ Bu mevkide kalıntılar olduğuna dair bir duyum üzerine bölgeye gelen Hoskyn pek kayda değer bir şey bulamadığını aktarır. Ritter, J. A. Schönborn'un 1842 yazında köye ve kalıntıların olduğu yere düzenlediği geziyi ve onun gördüklerini aktarmaktadır.¹³⁷ Şimdiye kadar kentin kalıntıları açısından en ayrıntılı bilgi bize bu kaynak ile ulaşmıştır. Zira Schönborn'un gördüğü kalıntılar günümüze o haliyle ulaşamamıştır. Benndorf ve Niemann bölgede düzenledikleri gezi rotasına Nif köyünü de eklerler. Ormanlık bir tepe üzerinde küçük bir antik kente ait kalıntılar gördüklerini bildirirler.¹³⁸ Roos güneydoğu Karia üzerine yazdığı raporunda Nif köyü kalıntılarına da yer vermiştir.¹³⁹ Patara Yol Anıtı keşfine kadar mevki hakkında tüm çalışmalar onun Symbra kenti ile özdeş olabileceği düşünülmeyen yapılmıştır. Tüner 2002 yılındaki,¹⁴⁰ Tietz ise 2003 yılındaki¹⁴¹ çalışmasında Nif köyünün Symbra kenti olduğunu kabul etmiştir. Bahsi geçen çalışmalardan başka, herhangi bir bilimsel çalışma şimdiye kadar gerçekleştirilmemiştir.

2.1.2.4. Kent ve Teritoryumundaki Kalıntılar

Günümüzde Symbra kentinin antik kalıntıları Arpacık/Nif Köyü'nün güneyinde kalan bir tepe üzerinde ve bu tepenin güney ve doğusundaki vadilerde yer almaktadır. Bu kalıntıları duvar parçalarından, bir teras ve iyi korunmuş bir binadan oluşturunuyordu.¹⁴² Şüphesiz en zengin kalıntıları görmüş olan Schönborn burada hayvan kafası kabartması olan bir altar, yivli sütunlar ve kaideler olduğunu iletir.¹⁴³ Vadinin doğu yamacında muhtemelen mezar soygunlarından oldukça tahrip olmuş halde duran mezarlar¹⁴⁴ yer almaktadır. Bu mezarlar üzerinde kalkan,

¹³⁵ Tietz, 2003: 285, Lykia Birliğı üyeliğinin Telmessos ile aynı zamanda, yani İ.Ö. 1. yüzyılın 80'li yıllarında gerçekleşmiş olabileceğini söyler.

¹³⁶ Hoskyn, 1842: 158.

¹³⁷ Ritter, 1859: 907.

¹³⁸ Benndorf ve Niemann, 1884: 148.

¹³⁹ Roos, 1969: 92vd.

¹⁴⁰ Tüner, 2002: 78.

¹⁴¹ Tietz, 2003: 280-285.

¹⁴² Hoskyn, 1942: 158; Benndorf ve Niemann, 1884: 148; Roos, 1969: 92; Tietz, 2003: 282.

¹⁴³ Ritter, 1859: 907.

¹⁴⁴ Krş. Tietz, 2003: 282.

miğferler ve yunus kabartmaları bulunmaktadır.¹⁴⁵ Roos, batı yamaçta da bu tarz mezarların ve bir tane de lahdin bulunduğunu söylemektedir.¹⁴⁶

Akropolis tepesi üzerinde sur duvarı kalıntılarına rastlanmaktadır.¹⁴⁷ Tepenin güneydoğu tarafındaki kaya parçalarının bir tanesinin üzerinde sol elinde bir sopa, sağ elinde ise bir nesne tutan erkek figürü – muhtemelen Herakles ya da yerel bir vatandaşın kabartması – yer almaktadır.¹⁴⁸ Ayrıca çok az sayıda seramik parçaları görülmektedir.¹⁴⁹

Şahin 2005 yılında Hippoukome ile Nif arasında yaptığı araştırmada Çöğmen'den Nif'e doğru yak. 1,5 km. bir yol kalıntısına rastlamıştır.¹⁵⁰ Tüm bu antik kalıntı parçaları Arpacık/Nif Köyü'nde bir yerleşim olduğunu göstermektedir.

2.1.3. Lyrnai

2.1.3.1. Kentin Coğrafi Konumu

Lyrnai kentinin¹⁵¹ yeri Patara Yol Anıtı'nın keşfine kadar tam olarak belirlenememişti. O güne dek kentin kuzeybatı Lykia coğrafyasındaki varlığı, Hippoukome kentine ait hamam yazıtında yer alan Λυρνῖται ethnikonu aracılığıyla bilinmekteydi. Kentin Patara Yol Anıtı'nda anılış şekli, – Lyrnai τῆς Ὀκταπόλεως –, Oktapolis ile teritoryal bir ilişki içinde olduğunu gösterir ve Oktapolis'in de Ptolemaios'da Kragos'un civarındaki iç kentler arasında verilmesi ile Lyrnai'nin lokalize alanı daralmıştır.¹⁵² Anıtta kent Hippoukome ile Kalynda arasındaki yol güzergâhında anılır.¹⁵³ Ancak iki kentle arasında olan mesafeler günümüze ulaşamamıştır. Bu sebeple kent Hippoukome ve Kalynda kentleri arasında kalan ve Lyrnai için en uygun antik yerleşim alanı sayılabilecek Kayadibi/Kızılkaya'da bulunan antik kalıntıların bulunduğu alana yerleştirilmiştir.¹⁵⁴ Kayadibi/Kızılkaya yerleşim alanı Göcek'in yak. 8 km kuzeyinde ve Fethiye'nin yak. 24 km kuzeybatısında yer alır. Civarda bu yere adını veren pek çok kırmızı kaya bulunmaktadır. Daha önceleri bu alanda TAM II 164 ve 165 numaralı yazıtların (*TEp.6,7*)

¹⁴⁵ Ritter, 1859: 907; Benndorf ve Niemann, 1884: 148; mezarların daha detaylı bilgisi için bk. Roos, 1969: 92.

¹⁴⁶ Roos, 1969: 92.

¹⁴⁷ Benndorf ve Niemann, 1884: 148; Roos, 1969: 92; Tietz, 2003: 281;

¹⁴⁸ Roos, 1969: 92, ayrıca 89 fig. 65; Roos'un bu kabartmayı 'rough relief' olarak tanımlaması üzerine, Tietz, aslında iyi bir işçilikle yapılan imparatorluk dönemi kabartması olduğunu ve muhtemelen hava koşulları yüzünden açık havada duran kabartmanın deforme olduğunu söyler, bk. Tietz, 2003: 282 dn. 228.

¹⁴⁹ Roos, 1969: 92.

¹⁵⁰ Şahin, 2014: 193, ayrıca 207 res. a.

¹⁵¹ Ruge, 1927: 2501; Hellenkemper ve Hild, 2004: 692; Zgusta, 1984: 348 §732-2.

¹⁵² Krş. Şahin, 2014: 171.

¹⁵³ Şahin, 2014: 46, str. 13-14.

¹⁵⁴ Hild, 2000: 152; Tüner, 2002: 77; Tietz, 2003: 269; Hellenkemper ve Hild, 2004: 692. Kayadibi/Kızılkaya alanında bulunan antik kalıntılar için bk. aş. 23; ayrıca bk. Arkwright, 1895: 98; Roos, 1969: 85; Tietz, 2003: 270. Robert kentin nereye yerleştirileceği konusunda yorum yapmamıştır, bk. Robert, 1982: 319; Robert, 1987: 281.

bulunmasından dolayı buraya Oktapolis yerleştirilmişti.¹⁵⁵ Şahin ise Lyrnai kentinin lokalizasyonu konusunda farklı bir görüş ortaya koymuştur. Bu görüşe göre Lyrnai kentinin *communis opinio* ile Kayadibi/Kızılkaya mevkiine yerleştirilmesi, Patara Yol Anıtı'nda geçen Kalynda-Lyrnai-Hippoukome kentleri arasındaki güzergâha uymamaktadır. Kalynda'yı İnlice Asarı mevkiine yerleştiren¹⁵⁶ Şahin bu yolun Karacaören¹⁵⁷ üzerinden İnhisar (Hippoukome) istikametine bağlanması gerektiğini savunur. Zira bu istikamet üzerinde yer almayan Kayadibi/Kızılkaya'da bulunan antik kalıntılar bir yerleşime işaret etmezken, Karacaören mevkiinde bulunan antik kalıntılar¹⁵⁸ küçük bir yerleşimin varlığını göstermektedir.¹⁵⁹

Kentin kuzeyinde Oktapolis, güneyinde Kalynda, kuzeybatısında Hippoukome ve doğusunda Symbra antik kentleri bulunmaktadır.

2.1.3.2. Antik Kaynaklar ve Kentin Tarihçesi

Kentin isminin Λόρναια, Λόρνεα, Λούρναια ve Λύρναι gibi pek çok formu mevcuttur.¹⁶⁰ Kent hiçbir antik ya da Bizans dönemi edebi eserinde yer almaz. Kentin ismi sadece iki adet epigrafik kaynaktan korunmuştur. İlkine Hellenistik dönem tarihli Hippoukome kentinden çıkan hamam yazıtında (*TEp.10*) rastlamaktayız. Hamam kuruluşu için bağışçıların yer aldığı listede kentin vatandaşlarının anıldığı Λορνῆται ethnikonu kentin geç Hellenistik dönemdeki mevcudiyetini göstermektedir. Kent, İ.S. 46 yılına tarihlenen Patara Yol Anıtı'nda Oktapolis Bölgesi içine yerleştirilerek verilmiştir.¹⁶¹ Anıtta Kalynda'dan Lyrnai'ya ve buradan da Hippoukome'ye iki yol verilmiştir.¹⁶²

Lyrnai Notitiae Episcopatum'da 10. yüzyıldan 12. yüzyıla kadar Myra'nın merkezi olduğu Lykia eyaleti piskoposluk merkezi listelerinde yer almıştır.¹⁶³ Bu listelerde kent isminin değişik formlara girdiği görülür. 7 ve 13 numaralı listelerde Λορνάιας, 9 ve 10 numaralı listelerde ise Λορνέας formlarında kaydedilmektedir. Bu listelerde 9. yüzyıl ve öncesinde kentin ismine rastlanmamaktadır,¹⁶⁴ muhtemelen kentin piskoposluk merkezi olması İ.S. 10.

¹⁵⁵ TAM II 1: 54; Ruge, 1937: 2393; Robert, 1982: 318 Robert, 1987: 280; TAVO B V 15; BATL 65. Daha sonraları Oktapolis Çukurhisar mevkiine yerleştirilir bk. yuk. 10.

¹⁵⁶ Kalynda lokalizasyonu hakkında bk. aş. 24vdd.

¹⁵⁷ TAVO B V 15 antik bir yerleşim olduğunu göstermektedir, ancak yerin antik ismi belirtilmemiştir.

¹⁵⁸ Buradaki kalıntılar için bk. aş. 24.

¹⁵⁹ Daha detaylı bilgi için bk. Şahin, 2014: 172vdd.

¹⁶⁰ TIB Lornaia formu ile vermiştir, bk. Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Lornaia; DNP'de ise Lornis formu ile geçmektedir, bk. Ruge, 1927: s.v. Lornis.

¹⁶¹ Oktapolis ile Lyrnai arasındaki bağlantıya ilişkin bilgiler için bk. yuk. 8vd.

¹⁶² Şahin, 2014: 46, str. 13-14.

¹⁶³ Darrouzès, 1981: 7, 352; 9, 234; 10, 283; 13, 287; Fedalto, 1988: 321.

¹⁶⁴ Robert, 1982: 309.

yüzyılda başlamıştır.¹⁶⁵ Kentin *episkopos*'u olan Eusebios 879 Konstantinopolis Konsül'üne *Lyrnaion episkopos* 'u olarak katılmıştır.¹⁶⁶

2.1.3.3. Araştırma Tarihi

Lyrnai kentinin yer aldığı düşünülen Kayadibi/Kızılkaya mevkiine ilk ziyareti Arkwright gerçekleştirmiştir. Burada bulunan antik kalıntılar ve çevresi hakkında çok kısa açıklamalar yapmıştır.¹⁶⁷ Daha sonra Cousin bu coğrafyaya gerçekleştirdiği ziyareti sonucunda alandaki antik kalıntıların tanımlamalarını yapmıştır.¹⁶⁸ TAM II'de Oktapolis başlığı altında Kayadibi/Kızılkaya'ya ait bazı bilgiler verilmiştir.¹⁶⁹ Roos, Fethiye Körfezi'nin kuzey bölgelerini incelerken Kızılkaya mevkiine de değinmiştir.¹⁷⁰

Bundan sonra bölgeyi çalışan araştırmacılar Kayadibi/Kızılkaya mevkiinin Lyrnai olduğu düşüncesi ile hareket etmişlerdir. Hild, Lornaia piskoposluğu ve Oktapolis Bölgesi üzerine bir makale yazmıştır.¹⁷¹ Daha sonra Tietz, Oktapolis başlığı altında Lyrnai kenti hakkında da değerlendirmeler yapmış ve bu mevkii kalıntıları üzerine açıklamalarda bulunmuştur.¹⁷² Aynı zamanda Karacaören alanında bulunan yerleşim alanına da değinmiştir.¹⁷³

2.1.3.4. Kent ve Teritoryumundaki Kalıntılar

Lyrnai'nın Kayadibi/Kızılkaya'da olduğu genel bir kanıdır ve burada bulunan antik kalıntılar Klasik dönemden Bizans dönemine kadar uzanmaktadır.¹⁷⁴

Kuzeyde kalan sarp bir kayalık üzerinde üç kaya mezarı görülmektedir. Bu mezarlardan iki tanesi tapınak cepheli mezardır ve diğeri ise daha küçük bir boyutta bir kaya mezarı formundadır.¹⁷⁵ Tapınak cepheli mezarlar birbirlerine çok yakındır ve iyi korunmuşlardır. Arkwright ve Hild mezarların Lykia tipi olduklarını savunurken,¹⁷⁶ Tietz Karia tipi tapınak mezarları olduğunu dile getirerek bu görüşe karşı çıkar.¹⁷⁷ Cousin sol tarafta kalan mezarın

¹⁶⁵ Krş. Tietz, 2003: 277.

¹⁶⁶ Mansi, 1769: XVII 376 A.

¹⁶⁷ Arkwright, 1895: 98.

¹⁶⁸ Cousin, 1900: 44vd.

¹⁶⁹ TAM II 1: 54.

¹⁷⁰ Roos, 1969: 85.

¹⁷¹ Hild, 2000: 151-153

¹⁷² Tietz, 2003: 265-278, ayrıca Kayadibi/Kızılkaya'daki antik kalıntılar için bk. orada s. 270.

¹⁷³ Tietz, 2003: 263vd.

¹⁷⁴ Krş. Arkwright, 1895: 98; Tietz, 2003: 270.

¹⁷⁵ Arkwright, 1895: 98; Cousin, 1900: 45; Roos, 1969: 85; Kielsen ve Zahle, 1975: 317 nr. 61; Roos, 1985: 27vdd. ayrıca 70-72; Tietz, 2003: 270; Hellenkemper ve Hild, 2004: 692; Şahin, 2014: 187 res. a ve b.

¹⁷⁶ Arkwright, 1895: 98; Hild, 2000: 152.

¹⁷⁷ Tietz, 2003: 270 dn. 183 ile birlikte.

diğerinden daha erken bir dönemde yapılmış olduğunu ileri sürer.¹⁷⁸ Bu mezar tamamlanmadan bırakılmıştır. Mezar sağdan ve üstten kolayca erişilebilir haldedir.¹⁷⁹ İki mezarın da tymphanumları işlemezdir ve önlerinde iki sütun bulunmaktadır. Üçüncü mezar bunlardan daha küçük boyuttadır ve tapınak mezar izleri taşımamaktadır. Bu mezar diğer iki mezarın sol tarafında kalır. Üçgen çatılı bir formdadır ve pilasterler ve frizleri vardır.¹⁸⁰

Diğer antik kalıntılar güney tarafta kalan bir tepe üzerine serpilmiştir. Cousin burada uzun bir arşitrav üzerinde TAM II 165 numaralı yazıtı (*TEp.7*) görmüştür.¹⁸¹ Tepe üzerinde yak. 5 metre uzunluğunda Bizans duvar kalıntıları bulunmaktadır.¹⁸² Bu duvar kırma taşlardan harç ve tuğla kullanılarak yapılmıştır ve iki kısımdan oluşmaktadır. Cıvarda bu tarz duvar işçiliği gösteren yapı ve konut kalıntıları da vardır.¹⁸³ Duvar kalıntılarının iç kısımlarında parçalanmış lahitler bulunmaktadır.¹⁸⁴ Tüm bunların yanında yamaçta teras kalıntıları arasında çok sayıda devşirme parçalara rastlanmaktadır.¹⁸⁵ Tietz geriye kalan küçük kalıntı parçalarını İmparatorluk dönemine tarihlendirmektedir.¹⁸⁶

Şahin'in son dönemde Lyrnai'ı yerleştirdiği Karacaören mevkiinde¹⁸⁷ bulunan antik kalıntılarını ise bazı mezar kalıntıları, podyumlar, büyük taşlardan inşa edilmiş bina kalıntısı, poligonal taşlar ile harçsız bir şekilde örülmüş ve iyi korunmuş duvar kalıntıları oluşturmaktadır.¹⁸⁸ Cıvarda İmparatorluk dönemine tarihlenen Lykia tipi lahitler mevcuttur.¹⁸⁹

2.1.4. Kalynda

2.1.4.1. Kentin Coğrafi Konumu

Kalynda¹⁹⁰ tam olarak lokalize edilmemiş bir kenttir. Strabon Kalynda'nın denizden 60 stadia (yak. 11 km) içerde yer aldığını söyler (*TLit.29*). Plinius Karia kentlerini doğudan batıya

¹⁷⁸ Cousin, 1900: 45. Roos, Cousin'ın sol taraftaki mezarı daha erken döneme tarihlemesi ile ilgili ortaya koyduğu ayrıntıların bu mezarın erken tarihli olduğunu değil, yalnızca bu mezarın bitmemesi ile alakalı olduğunu dile getirir, bk. Roos, 1969: 85. Ayrıca Tietz, Cousin'ın soldaki mezarın ham görüntüsü yüzünden daha erken tarihe yerleştirdiğini söyler. Ona göre bu mezarlar İ.Ö. 4. yüzyıldan kalma olabilir ancak iki mezarında tarihlenmesi konusunun açık bırakılması gerektiğini savunur, bk. Tietz, 2003: 270 dn. 184. Şahin ise mezarlardan bahsederken Hellenistik dönem olduğunu belirtir, bk. Şahin, 2014: 173.

¹⁷⁹ Krş. Roos, 1969: 85; Tietz, 2003: 270 dn. 270 ile birlikte.

¹⁸⁰ Krş. Tietz, 2003: 270. Mezarlar hakkında daha detaylı bilgiler için bk. Roos, 1985: 27-30.

¹⁸¹ Cousin, 1900: 44.

¹⁸² Arkwright, 1985: 98; Hild, 2000: 152; Tietz, 2003: 270.

¹⁸³ Hild, 2000: 152; Hellenkemper ve Hild, 2004: 692.

¹⁸⁴ Arkwright, 1895: 98; Hild, 2000: 152.

¹⁸⁵ Hild, 2000:152; Tietz, 2003: 271.

¹⁸⁶ Tietz, 2003: 271.

¹⁸⁷ TAVO B V 15. Ayrıca Arkwright, 1895: 93'deki harita.

¹⁸⁸ Roos, 1969: 88; Tietz, 2003: 263vd.; Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Karacaören (1); Şahin, 2014: 173.

¹⁸⁹ Tietz, 2003: 264; Hellenkemper ve Hild, 2004: 599.

¹⁹⁰ DGRG: s.v. Kalynda; Büchner, 1919: 1771vd; Jameson, 1974a: 214; PECS: s.v. Kalynda; Zgusta, 1984: 215, §414-2; Kaletsch, 1999: 214; Tietz, 2003: 201-230; Hellenkemper ve Hild, 2004: 594vd.

doğru ‘..oppida Daedala, Crya fugitivorum, flumen Axon, oppidum Calynda, amnis Indus..’ şeklinde sıralar (TLit.13). Patara Yol Anıtı’nda ise Telmessos ve Kaunos arasında verilmektedir. Verilen mesafelere göre Telmessos’dan 184 stadia (yak. 34 km) ve Kaunos’dan 104 stadia (yak. 19 km) uzaklıktadır.¹⁹¹ Bu uzaklıklar Kargın Çayı yakınında yer alan ve antik yerleşim kalıntılarının bulunduğu Kozpınar ören yerini işaret etmektedir.¹⁹² Kozpınar ören yeri günümüzde Muğla ilinin Dalaman ilçesine bağlı Şerefler Köyü’nde yer alır. Bu yerleşim alanı Dalaman ilçesinin 6 km doğusunda, Fethiye ilçesinin ise 36 km batısında kalan bir tepe üzerinde yer almaktadır. Kozpınar denizden 11 km içerde¹⁹³ ve antik Indos Irmağı (günümüzde Dalaman Çayı)’nın batısına düşmektedir. Patara Yol Anıtı’ndaki mesafeleri karşılayan Kozpınar Kalynda’dan önce hiçbir kent ile eşleştirilmemiştir.¹⁹⁴

Ancak S. Şahin farklı bir yer önererek Kalynda’yı İnlice Asarı’na yerleştirmiştir.¹⁹⁵ Bu yerleştirmeyi yaparken dikkate aldığı noktalar şöyledir: Öncelikle, Patara Yol Anıtı’nda geçen yolların seyahate yönelik olduğu kanısıyla, yol listesinde ulaşım için en hızlı ve en kestirme yolları aramaktadır. Böylelikle de anıtta verilen coğrafi sıraya göre Telmessos – Kalynda – Lyrnai – Hippoukome – Symbra – Kadyanda – Telmessos hattını bir seyahat rotası olarak düşünerek Kalynda’nın Telmessos’tan Lyrnai’a giden hat üzerinde yani Göcek civarlarında, kendisine göre İnlice’de olması gerektiğini, Kalynda’nın bu rotanın çok batısında kalan Kozpınar gibi bir yerde olamayacağını düşünmektedir. Zira Romalı mühendislerin zorunlu bir neden olmadıkça en kestirme güzergâhı kullandıklarını belirtmekte, dolayısıyla Telmessos’tan Lyrnai’a gidecek olanların, Kalynda’nın Kozpınar’da olması halinde olması beklenenden çok fazla bir mesafede, toplamda yak. 55 km’de (Telmessos – Kalynda – Hippoukome yolları mesafeleri toplamı), hedefe varacaklarını düşünmektedir. Bununla birlikte anıtta verilen Telmessos – Kalynda ve Kalynda – Kaunos yollarının mesafeleri Kalynda’nın İnlice’ye lokalize edilmesini desteklemediğinden, bu mesafelerin karıştırıldığını ve yanlışlıkla birinin diğerine yazıldığını varsaymaktadır. Bunun yanı sıra İnlice’yi kentin yeri olarak kabul etmekle birlikte Kalynda’nın Oktapolis’in kentlerinden birisi olacağı sonucuna da ulaşmıştır. Yaptığı bu lokalizasyonu desteklemek için de pek çok veriyi tartışmasına katmıştır. Lykia-Karia sınırının, İnlice Asarı’nın batısında yer alan ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan Koz dağı, Kızlan Dağı, Aladağ ve Eren Tepe olduğunu ve doğal sınırı oluşturduğunu düşündüğü bu dağların Herodotos’ta geçen Kaunoslular’ın kentlerinde tapınmak istemedikleri yabancı tanrıları

¹⁹¹ Şahin, 2014: 45 str. 19-20.

¹⁹² TAVO B V 15; BATL 65. Robert lokalizesinin belirsizliğini dile getirmiştir, bk. Robert 1937, 493.

¹⁹³ Krş. Şahin, 2014: 169.

¹⁹⁴ Krş. Tietz, 2003: 201.

¹⁹⁵ Detaylı bilgi için bk. Şahin, 2014: 176-183. İnlice Asarı’na Daidala lokalize edilmesi üzerine bk. aş. 38vd.

Kalyndalılar'ın sınırına kadar kovaladıkları ifadesindeki (TLit.3) sınır ile özdeş olduğunu ifade ederek görüşünü desteklemek istemiştir. Plinius, Axon Irmağı'nı – doğusuna yerleştirdiği Kalynda kenti gibi – Karia bölgesi içinde saymıştır. Şahin yukardaki görüşü dâhilinde İnlice Asarı'nı Lykia toprakları içinde saymaktadır. Ayrıca İnlice Asarı'nın doğusunda kalan İnlice Deresi'nin antik Axon olduğunu düşünmektedir.¹⁹⁶ Böylece Plinius'un da belirttiği gibi Axon Irmağı Kalynda'nın doğusunda kalmaktadır. Herodotos'un aktardığı Kalynda kralı Damasithymos'un bir donanmasının olması (TLit.4,5) ve Ptolemaios'un Kalynda'yı sahil kentleri arasında sayması (TLit.22) kentin bir limanı olduğunu ve deniz kenarında olması gerektiğini göstermektedir. Bu tanımlamaların da İnlice Asarı için oldukça uygun olduğunu belirtmektedir. Son olarak İnlice Asarı'nda olduğu kabul edilen Daidala'nın lokalizasyonunu Şahin açıkta bırakmış, ancak bir sahil kenti olduğunu göz önünde bulundurarak – Telmessos ile İnlice Asarı arası hariç – Kapudağı Yarımadası'ndan kuzeye doğru uzanan kıyılarda ve burada yer alan adalarda aramak gerektiğini önermiştir.

Şahin'in yaptığı bu kurgu belli noktalarda tutarlıymış gibi görünse de, bu öneride sorunlar bulunmaktadır. Öncelikle Patara Yol Anıtı seyahat amaçlı bir anıt değildir. Anıtın dikiliş amacı yapılan yol hizmetinin sunulması ve bununla beraber Roma'nın bölgeyi eyaletleştirmesi süresinde gerçekleşen kentlerde ve kırsalda oluşan isyan, kanunsuzluk ve eşkıyalık gibi sorunların çözülüp, tüm Lykia bölgesinde bir Roma hâkimiyeti sağlandığının gösterilmesidir.¹⁹⁷ Dolayısıyla, bir yolcunun Telmessos'tan Lyrnai'a ulaşabilmesi için Kalynda'dan geçmek gibi bir zarureti yoktur. Herodotos zamanında Kalynda bir Karia kenti olarak anılıyordu. O zamanlar yukarıda ismi geçen dağlar Karia-Lykia sınırını oluştursa dahi Kalynda'nın Lykia sınırları içinde yer almaması gerekmektedir. Böylece Kalynda'nın lokalizesi için bu dağ silsilesinin doğusunda yer alan ve Lykia toprakları içerisinde kalan İnlice Asarı yerine, batıda Karia topraklarında kalan Kozpınar daha uygun gözükmektedir. Nitekim Strabon, İnlice Asarı'nda olduğu kabul edilen Daidala'nın Karia ve Lykia arasındaki sınırı oluşturan bir kent olduğundan söz eder. Şahin'in de öngördüğü gibi Kalynda'nın bir limanı olması beklenmelidir. Tietz bu limanın Indos ovasında olabileceğini ileri sürmektedir.¹⁹⁸ Aynı zamanda İ.Ö. 5. yüzyılda Kalynda oldukça zengindir ve topraklarının en geniş olduğu zamanlardır. Böylece o dönemde polis teritoryumu Fethiye Körfezi'nin tüm batı kanadını içine

¹⁹⁶ Axon ırmağının modern literatürde *communis opinio* ile Kargın Çayı olduğu kabul görmektedir. Bunun için bk. Tischler 1977, 39; TAVO B V 15; Bean, 1997: 35; Lohmann, 1999: 60; BATL 65; Onur, 2002: 59; Tietz, 2003: 203; Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Axon. Ayrıca Quint. Smyr. VIII 83 “..παρὰ προχοῆς ποταμοῦ Λίνδου εὐρρεῖται, μενεπτολέμων ὅθι Καρῶνπειράτα καὶ Λυκίης ἐρικύδεος ἄκρα πέλονται.” Indos, Lindos olarak anılmakta ve Karia'nın sonu, Lykia'nın başı olarak geçmektedir.

¹⁹⁷ Krş. Salway 2007, 195vd; Onur 2016a, 90; Onur 2016b, 573. Ayrıca Şahin yol anıtının bir seyahat amacı gütmeyişini daha önce kabul etmişti, bk. Şahin, 2014: 19.

¹⁹⁸ Tietz, 2003: 205.

almış olabilir.¹⁹⁹ Körfezin batı kıyılarında Kalynda'nın bir limanı olması gayet olağandır ve bu liman Göcek yakınlarında da aranabilir.

Anıta göre Telmessos ve Kalynda sınırdadır. Bu sınırın doğal koşullara göre Kargın Çayı ya da İnlice Çayı olması muhtemeldir. İnlice Asarı bir sahil yerleşimiydi ve limanı olması için elverişli bir alandı. Ancak bu Kalynda'yı buraya yerleştirmek için yeterli bir sebep değildir. Zira Daidala da bir sahil yerleşimiydi ve bir limanı olması beklenebilirdi. Şahin'in taşçı ustası hatası sonucu mesafe rakamlarının yer değiştirdiği düşüncesi, Kalynda'yı İnlice Asarı'na lokalize edebilmek için öne sürdüğü bir öneridir. Ancak böyle bir durumu gerektirecek hiçbir neden yoktur. Verilen rakamlar Kozpınar ile tamamen uyumludur. Daidala kentini antik kaynaklardaki anlatımlar doğrultusunda Kalynda'nın doğusunda bir yerde aramak gerekmektedir. Nitekim Plinius, Daidala'yı Kalynda'nın doğusunda sayar (*TLit.13*). Aynı zamanda Strabon, Rhodos Peraia'sının topraklarını doğuda Daidala ile başlatıp, batıda Phoiniks Dağı ile sonlandırır (*TLit.29*). Kalynda ise bu ikisinin arasında kalmaktadır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Kalynda için Kozpınar, Daidala için ise İnlice Asarı yerleştirmeleri daha uygun gözükmemektedir. Tietz, Kalynda topraklarının güneyde Lydai'nın yer aldığı Kapudağı Yarımadası'na kadar uzandığını ve daha sonraları Büyük İskender'in Lissai topraklarını ele geçirmesiyle Kalynda teritoryumunda da bir kayıp yaşandığını düşünmektedir.²⁰⁰

Her ne kadar çeşitli dönemlerde kentin komşularını batıda Kaunos, güneyde Lissai, Krya ve Lydai, kuzeydoğuda Oktapolis ve doğuda ise Daidala olarak görebilsek de, Patara Yol Anıtı'na göre Erken İmparatorluk Dönemi'ndeki komşuları, kuzeybatıda Kaunos, kuzeydoğuda Lyrnai, doğuda ve güneydoğuda Telmessos kentleridir.

2.1.4.2. Antik Kaynaklar ve Kentin Tarihçesi

Kalynda kentinin ismi birkaç adet antik kaynakta görülmektedir. Kentin Hititçe isminin Yalburt yazıtında (*Kuwa*)*kuwaluwa(n)ta* olarak geçtiği düşünülür.²⁰¹ Kentin ismine rastlanan ilk edebi kaynak ise İ.Ö. 5. yüzyılda yaşamış antik yazar Herodotos'un eseridir. Herodotos Kaunoslular'ın kendilerine yabancı olan tanrılara tapındıklarını, ancak daha sonra atadan kalma tanrılara tapmaya karar verince yabancı tanrıları Kalynda sınırına kadar kovaladıklarından bahseder (*TLit.3*). Kalyndalılar ayrıca İ.Ö. 480 yılında gerçekleşen Salamis Deniz Savaşı'nda Kral Damasithymos komutasında bir gemi ile Perslerin yanında savaşa katılmıştır. Atina donanması Karia kraliçesi Artemisia'nın peşine düşünce, Artemisia'nın gemisi müttefik Kral Damasithymos donanmasına çarpmış ve Kalyndalılar'ın gemisi talihsizce batmıştır. (*TLit.4,5*).

¹⁹⁹ Krş. Tietz, 2003: 205.

²⁰⁰ Tietz, 2003: 204.

²⁰¹ Carruba, 1996: 32vd. Ayrıca bk. Keen, 1998: 215; Tietz, 2003: 28 dn. 130.

Kent Attika-Delos Birliği'nin vergi listelerinde yer almaktadır.²⁰² İ.Ö. 4. yüzyıla kadar parlak bir dönem geçiren Kalynda'nın Attika-Delos Birliğine yaptığı katkılar Kaunos'un yaptığı katkılarının iki misli tutarındaydı.²⁰³ Ancak daha sonraları ekonomik gücü azalmıştır.

İ.Ö. 309'da Anadolu'nun güneybatısı Ptolemaios egemenliği altında idi. Kalynda kenti de diğer kentler gibi bu hâkimiyete girmiştir. Karia'lı Zenon'un²⁰⁴ arşivinde saklı yazışmaları içeren İ.Ö. 247/6 yılına ait bir papirüs parçası Kalynda ile vatandaşı olan Theopropos arasında geçen bir tartışmayı anlatmaktadır.²⁰⁵ Theopropos, *dioiketes* olan Apollonios'tan yardım istemektedir. Nitekim Theron adındaki bir çiftçi Kalynda yakınlarındaki Kypranda'da²⁰⁶ düzenlenen bir panayırın şarap tedarik finansmanını üstlenmiştir. Tüm şarap tedariki için toplamda 850 *drakhme* ödeme yapacaktır. Ancak Theoron tedariki karşılayamayınca, Theopropos onun için 850 *drakhme* ödeme yapmıştır. Kalynda'lı *tamiai* Diophantos ve Akrisios, Theopropos'a 600 *drakhme*'sini geri ödemiş, ancak eksik olan 250 *drakhme*'nin bir kararname çıkmadıkça tahsis edilmeyeceğini açıklamışlardır. Theopropos geri kalan miktarın ödenmesi için Apollonios'dan böyle bir yazışma aracılığıyla yardım talebinde bulunmuştur.²⁰⁷

Kalynda'nın Ptolemaios egemenliği altında kaldığı süre tam olarak kesin değildir, ancak İ.Ö. 2. yüzyıl başlarına kadar Ptolemaioslar etkisi altında kalmış olmalıdır.²⁰⁸ İ.Ö. 2. yüzyılın ortalarına doğru Ptolemaios egemenliği gitgide etkisini yitirirken, Kaunos ile Rhodos arasında bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Kaunos genişleme çabası içindeyken, Rhodos Kaunos'un bu amacına engel olmaya ve Peraia sınırını oluşturan Daidala'yı Kalynda gibi güçlü bir kara bağlantısıyla korumaya çalışmaktadır.²⁰⁹ Polybios'un aktardığına göre, İ.Ö. 191/190 yılında²¹⁰ Rhodos Ptolemaios'lardan Kaunos'u 200 *talanta* karşılığı satın almıştır (*TLit.19*). Tietz Kalynda'nın da Kaunos ile birlikte bu satın alma işleminde olabileceğini düşünür.²¹¹ Nitekim Hellenistik döneme tarihlenen bir yazıtta Kalynda, Kaunos teritoryumunda bir *demos* olarak anılır.²¹² Kaunos ile Daidala arasındaki tek kara bağlantısı Kalynda teritoryumundan

²⁰² ATL I, 314-315. Ayrıca bk. Robert, 1937: 493; Meiggs, 1975: Lev. IV nr. 66; Tietz, 2003: 34 dn. 152 ile birlikte. Tüner, Kalynda'nın bu listelerde Kaunos'a bağlı bir kent olduğunu söylemektedir, bk. Tüner, 2002: 76.

²⁰³ Bean, 1997: 34; Tietz, 2003: 201.

²⁰⁴ Zenon, Kalynda ile karısı vasıtasıyla akrabalık ilişkisi taşır. Zenon'un faaliyetleri için bk. Rostovtzeff, 1922: 16-27.

²⁰⁵ P.Cair.Zen. III 59341a.

²⁰⁶ Kalynda'nın teritoryumu içerisinde ona bağlı bir *demos* olduğu düşünülmektedir, bk. Blümel, 1998: 172; Tietz, 2003: 208; Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Kypranda.

²⁰⁷ Yazışma metni için bk. P.Cair.Zen. III 59341a; Ayrıca bk. Bagnall, 1976: 99vd.; Wörle ve Wurster, 1997: 418vd.; Tietz, 2003: 206vdd.

²⁰⁸ Meyer, 1925: 62vd.; Tietz, 2003: 214.

²⁰⁹ Tietz, 2003: 214.

²¹⁰ Tarihlleme için bk. Tietz, 2003: 215. Bu tarihlleme konusunda Meyer, 1925: 63 İ.Ö. 197 yılı olduğunu belirtir. Ayrıca bk. Magie, 1950: 880 dn. 73; Fraser ve Bean, 1954: 105vd.

²¹¹ Tietz, 2003: 215vd.

²¹² Bean, 1953: 23 nr. 6; Marek, 1993: 90; Marek, 2006: 229 nr. 39, ayrıca bk. orada s. 81vdd.

geçmektedir. Böylece Kalynda'nın da satın alınmasıyla bu kara bağlantısı tamamlanmış olabilir.

Kalynda, İ.Ö. 188 yılında Apameia Barışı ile birlikte, Kaunos'un dâhil olduğu pek çok Karia ve Lykia kenti gibi, Rhodos egemenliği altına girmektedir.²¹³ İ.Ö. 168/7 yıllarında Rhodos, 3. Makedon Savaşı'ndaki tutumlarından dolayı Fethiye Körfezi çevresindeki Apameia Barışı ile elde ettiği tüm toprakları – Kaunos hariç –²¹⁴ kaybetmektedir (*TLit.17,11*). Kalynda da kaybettiği topraklar arasındadır.²¹⁵ Böylece Kaunos ve Stratonikea Rhodos egemenliğinden kurtulmak için Roma'ya bir elçi gönderip, *senatus*'tan bir kararname almıştır (*TLit.18*).²¹⁶ Bu olaydan sonra muhtemelen Kalynda Kaunos'a bağlanmıştır.²¹⁷ İ.Ö. 164/3 yıllarında Kaunos boyunduruğundan çıkmak isteyen Kalynda, ilk olarak Knidos'tan daha sonra ise Rhodos'tan yardım talebinde bulunmuştur. Rhodos, Kalynda'ya denizden ve karadan yardım takviyeleri göndermiş ve şehri kuşatmayı başarmıştır (*TLit.21*). Böylelikle Roma *Senatus*'u, Roma'dan Kalynda'yı kendi hâkimiyetine sokmalarını isteyen Rhodos'a istediği egemenliği vermiştir (*TLit.20*).²¹⁸

İ.Ö. 1. yüzyıla gelindiğinde Kalynda'nın Rhodos egemenliğinden sıyrılıp, tekrardan Kaunos'a bağlandığı düşünülmektedir.²¹⁹ Pinara'da ele geçen İ.Ö. 1. yüzyıla ait bir yazıt Kalynda'yı Karia kenti olarak anmaktadır.²²⁰ Ancak Tietz, Sulla'nın İ.Ö. 81'deki küçük Asia'yı yeniden düzenleme projesinde Kaunos'un bağımsız statüsünü yitirdiğini ve Mithridates Eupator'a yaptığı destekten ötürü cezalandırılma amacıyla Rhodos'a verilmesi²²¹ neticesinde, Kalynda'nın Kaunos'un değil, Rhodos Peraiası'nın bir parçası olabileceğini düşünür.²²²

Kalynda'nın bağımsız bir kent olarak ortaya çıkışı, muhtemelen İ.Ö. 43/42 yılında yaşanan Caesar-Cassius iç savaşı sırasında gerçekleşmiştir. Rhodos'un Caesar yanlısı olması Cassius tarafından tahrip edilmesine neden olmuştur.²²³ Kalynda da muhtemelen bu dönemde bağımsızlığına ulaşmıştır. Ayrıca bu dönemde kent kendi otonom sikkelerini basmıştır.²²⁴ Bu

²¹³ Fraser ve Bean, 1954: 70; Reger, 1999: 89vd.; Bresson, 1999: 106vd.

²¹⁴ Nitekim Rhodos, Kaunos'u Apameia Barışı öncesinde Ptolemaios'lardan 200 *talanta* karşılığı satın aldığı için bu yönetmeliğe dâhil edilmedi.

²¹⁵ Muhtemelen Peraia bölgesinde geriye kalan tek Rhodos toprağı Daidala idi, bk. Tietz, 2003: 216.

²¹⁶ Ayrıca bk. Gabrielsen, 2000: 173.

²¹⁷ Krş. Schmitt, 1957: 175.

²¹⁸ Ayrıca bk. Magie, 1950: 110; Schmitt, 1957: 169vd.; Gabrielsen, 2000: 177; Tietz, 2003: 218.

²¹⁹ Bean, 1997: 35; Lohmann, 1999: 60; Tietz, 2003: 218.

²²⁰ TAM II 2: nr. 508; ayrıca bk. Rigsby, 1998: 139 str. 20'de taşçı ustasının bir hatası sonucu fazladan bir *καὶ ὑπὸ* ifadesinin eklendiğinin, satırın doğru yazımının *Καλυνδίων {καὶ ὑπὸ} τῆς Καρίας* olması gerektiğini savunmaktadır. Krş. Tietz, 2003: 148vd. ve 223 dn. 505 ile birlikte.

²²¹ Cic. Q. fr. 1.1.33. Ayrıca bk. Magie, 1950: 223; Tietz, 2003: 218; Arslan, 2003: 99 dn. 57.

²²² Tietz, 2003: 218.

²²³ Krş. Tietz, 2003: 221.

²²⁴ Head, 1911: 695; SNG von Aulock: 4291-93.

sikkeler Lykia Birliği sikkelerinin bir taklidi olarak görülmektedir.²²⁵ Nitekim bu taklit sikkelerin varlığı, bu dönemde Kalynda'nın Lykia Birliğine henüz üye olmadığının bir göstergesidir. Kalynda'nın Lykia Birliği'ne üye oluşu ise bu sikkelerin basımından sonra gerçekleşmiş olmalıdır.

İ.S. 43 yılında Lykia bölgesinin bir Roma eyaletine dönüştürüldüğü sıralarda Kalynda'nın hâlihazırda Lykia Birliği'ne üye olduğu söylenebilir.²²⁶ Nitekim İ.S. 46 yılında dikilmiş Patara Yol Anıtı'nda kent polis statüsünde anılmaktadır.²²⁷ İmparator Nero dönemine tarihlenen Andriake Gümrük Yazıtı'nda kentin ismi Kaunos, Lissai, Lydai ve Krya ile birlikte anılmaktadır.²²⁸ Yazıt burada uygulanan özel bir durumdan bahsetmektedir. Ancak yazıttaki ilgili bölümün tahrip olmasından dolayı bu özel durum belirsizliğini korumaktadır.²²⁹

Strabon kentin Rhodos Peraia'sı içerisinde, denizden 60 stadia (yak. 11 km) içerde olduğunu söylemektedir (*TLit.29*). Plinius kenti Karia bölgesi içinde sayarken (*TLit.13*),²³⁰ Ptolemaios Lykia kıyı kentleri arasına koyar (*TLit.22*).

İ.S. 141 depreminden sonra bölgede hasar görmüş kentlere yardım bağışında bulunan Rhodiapolis'li Opramoas yazıtında kentin 9.000 denarii yardım alması birlik üyeliğini destekler niteliktedir.²³¹ Böylece İ.S. 2. yüzyılda Kalynda'nın, hala Lykia Birliği'nin üyesi ve dolayısıyla bağımsız bir polis statüsünde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kentin bu bağımsız statüsü Lydai teritoryumunda ele geçmiş yazıtlarda (*TEp.3,4*)²³² ve Letoon'da bulunmuş Roma İmparatorluk dönemine ait başka bir yazıtta²³³ görülmektedir. Letoon'da bulunan yazıt kentin isminin en çok geçtiği epigrafik belgedir. Yazıtın içeriği ise Kaunos ile Kalynda arasındaki gümrük meselelerine ilişkin konuları kapsar. Ancak yazıtın tüm parçaları günümüze ulaşmamıştır ve oldukça eksik bir haldedir, bunun sonucunda ise Kalynda'yı ilgilendiren sorunların muhtevası tam olarak anlaşılmamaktadır. Yazıt iki kent ile ilişki içerisinde olan iki limandan – Telandra ve Ankon – bahseder. Marek, Ankon'un Kalynda'nın limanı olabileceğini düşünmektedir.²³⁴

²²⁵ Batı Kragos bölgesinden çıkan Lykia Birliği sikkeleri türlerinin belirgin izlerini taşıdığı görülür. Lykia Birliği sikkeleri için bk. Troxell, 1982. Kalynda'nın sikkeleri ile Lykia Birliği'nin gerçek birlik sikkeleri arasındaki fark ise ΑΥΚΙΩΝ ethnikonunun bulunmamasıdır, krş. Tietz, 2003: 220 dn. 492 ile birlikte. Ayrıca bu sikkelerin İ.Ö. 30/20 yıllarına tarihlenmesi üzerine krş. orada s. 221, dn. 493 ile birlikte.

²²⁶ Magie, 1950: 1371 dn. 4; Jameson, 1980: 842; Tietz, 2003: 224.

²²⁷ Şahin, 2014: 45, str. 19-21.

²²⁸ Str. 22: . . . εἰσα[γομέ]νω[v] πάντων ἔστω ἀτέλεια· ἐν δὲ Καύνῳ κα[ὶ] Καλύνδοις καὶ Λί[σσαις καὶ] Λύδαις).

²²⁹ Takmer, 2007: 173.

²³⁰ Ayrıca bk. Blümel, 1998: 168.

²³¹ TAM II 3: nr. 905; Kokkinia 2000, 66 XVII C; Petersen ve Luschan, 1889: 119; Broughton, 1938: 780; Jameson, 1980: 842; Behrwald, 2000: 176 dn. 74.

²³² Her iki yazıtta da Kalynda kentinin ethnikonu καὶ bağlacı ile Lydai kenti ethnikonuyla ile eşit derecede verilmektedir, krş. Tietz, 2003: 224 dn. 512.

²³³ Balland, 1981: nr. 86; Marek, 2006: nr. 174.

²³⁴ Marek, 2006: 84. Ankon için bk. Robert ve Robert, 1982: nr. 384; Tietz, 2003: 121vd.; Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Ankon.

Bizans döneminde Kalynda hala bağımsız bir kentti. *Notitiae* listelerinde bulunmamasına rağmen, Tietz kentin piskoposluk merkezi olabileceğini düşünür.²³⁵ İ.S. 6. yüzyılda yaşamış Stephanos Byzantinos ise Καλυνδεύς ethnikonuyla bir Karia kentini olduğunu yazmaktadır (*TLit.*26). Stephanos'un tanımı tamamen Herodotos etkisi altında yazılmıştır. Zira o dönemde Lykia sınırı daha da batıya kaymıştı.

2.1.4.3. Araştırma Tarihi

Kalynda kenti, yukarıda bahsedildiği üzere, Sencer Şahin hariç, ilgili tüm araştırmacılarca Kozpınar'a yerleştirilmektedir. Kozpınar kalıntılarını Arkwright keşfetmiştir ve Kalynda kenti özdeşleştirmektedir.²³⁶ Ross seyahat raporunda Türk sakinlerin yazdığı bir metinden yararlanarak buradaki kalıntılardan bahsetmiştir.²³⁷ Bean kent tarihi ve lokalizasyonu üzerine bir takım açıklamalar yapmıştır.²³⁸ Daha yakın dönemlerde ise Lohmann²³⁹ ve Tietz²⁴⁰ kente eserlerinde yer vermişlerdir. Kent hakkında yanlış değerlendirmeler de mevcuttur. Fellows, Kalynda'yı İnlice Asarı mevkiine yerleştirmiştir.²⁴¹ Collignon ve Duchesne²⁴² Kalynda'yı İthisar'da ararken, Spratt ve Forbes²⁴³ Kalynda ile Kadyanda'yı özdeşleştirmek istemişlerdir. Şahin ise Kalynda'nın İnlice Asarı'na yerleştirilmesi gerektiğini önermektedir (bk. yuk. 25vd.).

2.1.4.4. Kent ve Teritoryumundaki Kalıntılar

Kozpınar ören alanı çok yüksek olmayan ve hafif bir eğime sahip yamacı ile bir tepe üzerinde yer almaktadır.²⁴⁴ Tepe üzerinde yer alan akropoliste pek çok yapı kalıntıları göze çarpmaktadır. Burada bulunan uzunca poligonal bir savunma duvarı tepenin tahkim edildiğini göstermektedir. Hellenistik döneme tarihlenen²⁴⁵ iyi korunmuş bu duvarlar zaman içinde güçlendirilmiş ve Geç Hellenistik, İmparatorluk ve Bizans dönemlerinde muhtemelen onarım görmüştür.²⁴⁶ Tepenin kuzeyinde iki odaya sahip bir kule yer almaktadır.²⁴⁷ Bu kule küçük bir kapıya sahiptir ve yukarıda eğimli olarak kesilen taşlardan buraya bir kilit sistemi

²³⁵ Bk. Tietz, 2003: 229vd.

²³⁶ Arkwright, 1895: 97vd.

²³⁷ Ross, 1850: 79.

²³⁸ Bean, 1953: 25vd., ayrıca Bean, 1997: 34vd.

²³⁹ Lohmann, 1999: 54-59.

²⁴⁰ Tietz, 2003: 201-230.

²⁴¹ Fellows, 1841: 105 "Beenajah" olarak adlandırdığı mevki.

²⁴² Collignon ve Duchesne, 1877: 364.

²⁴³ Spratt ve Forbes, 1847: 143.

²⁴⁴ Arkwright, 1895: 97; Bean, 1997: 35; Lohmann, 1999: 54; Tietz, 2003: 201.

²⁴⁵ Bean, 1997: 35; Lohmann, 1999: 56; Şahin, 2014: 169.

²⁴⁶ Krş. Bean, 1997: 35; Lohmann, 1999: 56; Tietz, 2003: 202.

²⁴⁷ Roos, 1969: 74; Bean, 1997: 35; Lohmann, 1999: 55.

oluşturulmuştur.²⁴⁸ Akropolis içlerinde ve tepenin yamaçlarında ev yapılarının temelleri görülmektedir.²⁴⁹ Ayrıca Geç Roma İmparatorluk zamanında üç nefli olan, ancak Bizans döneminde tek odaya dönüştürülen bir kilise bulunmaktadır.²⁵⁰ *Apsis*’i doğuya hizalanmış olan söz konusu kilise muhtemelen eski bir tapınağın yerine inşa edilmiş olabilir.²⁵¹

Yerleşimin kuzeyinden geçen anayolun hemen üst kısmında güvercin yuvası tarzı kaya mezarları bulunmaktadır.²⁵² Ayrıca yerleşim alanının doğusunda da bu mezarlardan mevcuttur.²⁵³ Bean yerel halkın burada hazine bulma amacıyla kaçak kazılar yaptığını, ancak hiçbir sonuca ulaşamadıklarını iletir.²⁵⁴

2.1.5. Kadyanda

2.1.5.1. Kentin Coğrafi Konumu

Kadyanda kenti²⁵⁵ günümüzde Muğla ili, Fethiye ilçesinin 24 km kuzeybatısındaki Yeşilüzümlü Beldesi’nin hemen güneyindeki tepe üzerinde yer alır. Kente modern ulaşım Yeşilüzümlü’den itibaren yak. 7,5 km’lik bir yolla sağlanmakta olup tepenin doğusundan tırmanarak kalıntılara ulaşılmaktadır. Lykia’nın en önemli kentlerinin yer aldığı antik Ksanthos Nehri’nin (günümüzde Eşen Çayı) oluşturduğu vadinin batısında yer alan Kadyanda’nın batısında Telandros ve Kalynda, kuzeybatısında Symbra, doğusunda Araksa, kuzeyinde Boubon, güneybatısında ise Telmessos antik kentleri bulunmaktadır. Kadyanda Kaunos’tan Telmessos’a giden, Araksa ve Tlos’a sapakları olan yol boyu uzanır. Severuslar dönemine ait ‘*in vico Üsümlü ante portam casae*’ olarak tanımlanan bir mil taşı (TEp.15)²⁵⁶ Kadyanda sapağında durmuş olabilir.²⁵⁷ Kentin ekilebilir arazilerinin hemen hepsi tepenin kuzeyindeki İncirköy’e kadar uzanan ovadadır. Daha önceleri Araksa’ya ait olduğu düşünülen Dereköy topraklarının Roma İmparatorluk döneminde Kadyanda’nın bir *χώρα*’sı olabileceği söylenmektedir.²⁵⁸ Ayrıca kentin 1984 yılında bulunan bir yazıtında *χώρα ἡ κατώ* ifadesiyle kentin bir de *χώρα ἡ ἀνω* varlığının da olduğunu varsaymamızı sağlayabilir.²⁵⁹ Tüm bunlar ile birlikte güneyde Fethiye düzlüğünde arazisi olabileceği önerilmişse de bunun pek mümkün

²⁴⁸ Bean, 1997: 35; Hellenkemper ve Hild, 2004: 594.

²⁴⁹ Arkwright, 1895: 97; Bean, 1997: 35; Lohmann, 1999: 57.

²⁵⁰ Ross, 1850: 79.

²⁵¹ Krş. Tietz, 2003: 202.

²⁵² Arkwright, 1895: 97; Roos, 1969: 74; Roos, 1985: 32vd.; Lohmann, 1999: 54; Tietz, 2003: 202.

²⁵³ Roos, 1969: 74; Tietz, 2003: 203.

²⁵⁴ Bean, 1997: 35.

²⁵⁵ Ruge, 1919: 1477vd.; TAM II 2: 240; Jameson, 1974b: 213vd.; PECS: s.v. Kadyanda; Zgusta, 1984: 210; Wörrle, 1999: 132; Hellenkemper ve Hild, 2004: 579vd.

²⁵⁶ Ayrıca bk. French, 2014: nr. 30.

²⁵⁷ Krş. Şahin, 2014: 194.

²⁵⁸ Wörrle ve Wurster, 1997: 401.

²⁵⁹ Krş. Jacquemin ve Morant, 1999: 286.

olmadığı belirtilmiştir. Bu öneri²⁶⁰ Telmessos’a yak 9 km. uzaklıkta yer alan Dontköy’den çıkan bir mezar yazıtına (*TEp.2*) dayanılarak yapılmıştır. Yazıt Telmessos’a giden yol üzerinde bulunmuştur. Mezar sahibinin ethnikonunun Καδυανδέυς olarak belirtilmesinin yanı sıra, mezara yapılacak herhangi bir tahribat karşılığında suçun ödenecek cezasının Kadyandalılar’ın *demos*’una yapılması gerektiği yer almaktadır. Ancak Kadyanda’ya 11 km uzaklıkta bulunan bu ovanın antik çağda Telmessos’a ait olduğu şüphesizdir.²⁶¹ Böylece muhtemelen *in situ* olmayan bu mezar yazıtı ile Kadyanda kent teritoryumunun Telmessos Ovası’na kadar indiğinin delili olamaz.²⁶² Kentin Ksantos vadisine kadar arazisi olma ihtimali de vardır. Çünkü Patara Yol Anıtı’nda Tlos’a doğrudan bir yol verilmiştir,²⁶³ bu da iki kent arasında bir sınır olduğunu göstermektedir. Bunun doğal bir sınır görevi taşıyacak olan Ksantos Nehri olması beklenebilir.

2.1.5.2. Antik Kaynaklar ve Kentin Tarihçesi

Kadyanda kentinin adı Plinius hariç hiçbir edebi metinde görünmemektedir. Plinius’un *Naturalis Historiae* eserinde, Lykia yerleşimlerinin anlatıldığı bölümde (*TLit.12*) “*Ascandiandalis*” olarak farklı bir formda bulunan sözcük, Robert tarafından düzeltilmiş ve böylelikle de kentin ismi *Cadianda* olarak okunabilmiştir.²⁶⁴ Kentin ismi Likçe yazıtlarda ise Kadawanti (Xadawati) olarak geçer.²⁶⁵ Bu isim “buğday zengini/tahılıbol” manasına gelmektedir.²⁶⁶ Buradan kentin topraklarının buğday açısından oldukça bereketli olduğu anlaşılabılır. Kentin isminin sonundaki ‘-nda’ eki²⁶⁷ onun Luvi dilinden kaynaklandığını gösterir.²⁶⁸ Ayrıca Mayer ve Garstang, Kadyanda’nın Hititçe isminin *Kuaduuas* olduğunu ileri sürmektedir.²⁶⁹ Kent isimlerine eklenen bu tarz takılar – nd, ss, nt gibi – İ.Ö. 3. bin yılına tarihlendiği için Kadyanda kentinin Lykia bölgesinde varlığını uzun süredir sürdürdüğü ve en eski yerleşimlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Kadyanda’nın tarihsel süreci oldukça eskiye dayanmış olsa da, İ.Ö. 5. yüzyıldan öncesine dair elimizde pek kaynak yoktur. Bu tarihleme kentin anıtları ve yazıtları aracılığı ile yapılabilmektedir. Kentin yerel dynastik mezar anıtları

²⁶⁰ Jameson, 1974b: 213.

²⁶¹ Krş. Şahin, 2014: 195.

²⁶² Tietz, 2003: 337vdd.; Şahin, 2014: 195.

²⁶³ Şahin, 2014: 45 str. 27.

²⁶⁴ Robert, 1962: 164vdd.

²⁶⁵ TL 31-35; ayrıca TAM I: nr. 26 str. 21 ve nr. 45 str. 3.

²⁶⁶ Krş. Neumann, 1962: 208; Zgusta, 1984: 210; Puhvel, 1997: 56. Ayrıca Hititçede ‘*kant-*’ tahıl anlamına gelmektedir. Neumann, 1969: 378. Benndorf ve Niemann kentin bulunduğu Üzümlü’nün ismiyle bölgenin verimliliğini ifade ettiğini söyler, bk. Benndorf ve Niemann, 1884: 141.

²⁶⁷ Keen, 1998: 215.

²⁶⁸ TAM II 2: 240; Bean, 1997: 43.

²⁶⁹ Mayer ve Garstang, 1923: 42.

İ.Ö. 5. yüzyılda bağımsız bir hâkimiyetin varlığını da göstermektedir.²⁷⁰ Kent Hekatomnoslar'ın hüküm sürdüğü İ.Ö. 4. yüzyılda Letoon'da ele geçmiş bir yazıtta hükümdar Piksodaros'un Kaunos'a karşı girişiminde kendisine destek verdiklerinden dolayı Kadyanda, Ksanthos, Tlos ve Pinara kentlerine bağışta bulunduğu bahsedilmektedir.²⁷¹ Bu dönemde Kadyanda şehrinin Hekatomnid Hanedanlığı'na bağlandığı düşünülmektedir.²⁷² Klasik ve Hellenistik dönemlerde kentte sikke basımı görülür.²⁷³ Kentin yerel küçük bronz sikkeleri KA lejantı ile basılmıştır. KA lejantıyla basılan sikkelerin, Kadyanda dışında, isim benzerliğinden dolayı kimi zaman Telmessos Körfezi'nin batısındaki Kalynda kentine ve kimi zaman da Kadyanda'nın güneydoğusuna düşen Kandyba kentine ait olduğu karıştırılmaktadır.²⁷⁴ Kadyanda kentinin Lykia birliğine üye olduğu Hellenistik dönemde basılan sikke darplarından anlaşılmaktadır.²⁷⁵ Lykia bölgesinin Roma eyaleti yapıldığı İ.S. 43 yılının hemen akabinde İ.S. 46'da dikilen Patara Yol Anıtı'ndaki yol listesinde de anılmaktadır.²⁷⁶ Kent İmparatorluk dönemi içerisinde de Lykia Birliği'ne üyeliğini sürdürmüştür.²⁷⁷ Kadyanda'lı Meleagros'un onur yazıtı (*TEp.16*) içerisinde geçen “τὸν ἐξίόντα ὑπογραμματέα Λυκίων τοῦ κοινοῦ” ifadesi bu durumun bir göstergesidir. İ.S. 141 yılında gerçekleşen ve Lykia'daki kentlere büyük hasarlar veren deprem Kadyanda kentinde de büyük yıkımlara yol açmıştır. Rhodiapolis'li Opromoas bu hasarların onarımı için kente 15.000 denaria bağışta bulunmuştur.²⁷⁸

Yazıtlardan kentte düzenlenen agonistik faaliyetler dikkat çeker.²⁷⁹ Yarışmalar yıllık olarak düzenlenmektedir. Onurlandırılan sporcu yazıtlarının okunabilir haldeki olanlarının gençlik müsabakalarında (ἀγῶνης παίδων) yarışan güreşçileri içerir.²⁸⁰ Bir tane yazıtta boks şampiyonu olduğunu görürüz (*TEp.18*). Bu yarışmalar Mısır kökenli Sarapis ve İsis tanrılarının

²⁷⁰ Fellows, 1855: 19; Borchhardt ve Neumann, 1968: 214.

²⁷¹ TAM I: nr. 45.

²⁷² Fellows, 1855: 19; Borchhardt ve Neumann, 1968: 214; Bean, 1997: 43; Tietz, 2016: 348. Ancak Magie, bu yazıtın Piksodaros'un bu kentleri gerçekten yönettiğini ispatlamadığı ileri sürmüştür, bk. Magie, 1950: 1375 dn. 15.

²⁷³ Babelon, 1897: nr. 3034-5; Head, 1911: 695; Troxell, 1982: 39 ve 46-49; Müseler 2016, VI 99-108.

²⁷⁴ Head 1911, 695; Troxell, 1982: 47 ve 49.

²⁷⁵ Troxell, 1982: 39.

²⁷⁶ Şahin, 2014: 45 str. 24-27.

²⁷⁷ Bk. Jameson, 1980: 842.

²⁷⁸ TAM II 3: 905; Kokkinia, 2000: 56 XIII D ve 71 XIX B.; Petersen ve Luschan, 1889: 119; Broughton, 1938: 780; Jameson, 1980: 842; Behrwald, 2000: 176 dn. 74.

²⁷⁹ TAM II 2: nr. 667-688.

²⁸⁰ TAM II 2: nr. 667-688. Ayrıca bk. Broughton 1938, 782vd.; Magie 1950, 1392.

adına kutlanır.²⁸¹ Ayrıca başka bir yazıt kentte ismini bilmediğimiz bir şenlikten (πανήγυρις) bahseder.²⁸²

2.1.5.3. Araştırma Tarihi

Kent hakkında araştırma yapan bilim insanı sayısı oldukça azdır. Kente ilk ziyaret 8 Nisan 1840 tarihinde Fellows tarafından yapılmıştır.²⁸³ Fellows bu ziyaretinde bir mezar anıtında (*TEp.19*) geçen “Καδυσανδέων” ifadesi ile kentin adını Kadyanda olarak tespit etmiştir. Daha sonra Benndorf ve Niemann 1884 yılındaki seyahatlerinde Kadyanda kentine de uğramışlardır.²⁸⁴ Kalinka kentten çıkan yazıtları TAM II corpusunda derlemiştir.²⁸⁵ Daha yakın dönemlerde ise Borchhardt ve Neumann kentin dynastik mezarlarını,²⁸⁶ Frezouls, Morant ve Longepierre ise şehir planları ve anıtlarını²⁸⁷ işlemişlerdir. 1992 yılında Fethiye Müzesi Kadyanda’da bir kurtarma kazısı ve temizlik çalışması gerçekleştirmiştir.²⁸⁸ Bu çalışmada müze, ören yerindeki çam ve maki tarzı ağaçların sıklığı nedeni ile kente ziyaretçi alımını kolaylaştırmak adına kent üzerinde bir gezi yolu açmıştır. Bahsi geçen çalışmalardan başka, kentte herhangi bir bilimsel kazı ya da yüzey araştırması gerçekleşmemiştir. Kentin antik kaynaklarda isminin neredeyse hiç geçmemesi ve günümüze kadar yapılan modern araştırmaların azlığı nedeniyle Kadyanda’nın tarihi, konumu ve topoğrafyası ile ilgili toplu bir çalışma yapılmamış durumdadır.

2.1.5.4. Kent ve Teritoryumundaki Kalıntılar

Üzümlü Ovası’nın güneyinde yüksek ve dik bir kayalık tepede yer alan Kadyanda kenti çoğunlukla Hellenistik ve Roma döneminden kalmış ve genellikle İon ve Dor düzeninde olan yapıların parçalanmış kalıntılarıyla dolu geniş bir polis karakteri taşımaktadır.²⁸⁹ Kente doğru

²⁸¹ TAM II 2: nr. 677 ve 679. Lykia bölgesinde Mısır Egemenliği’nin başladığı Ptolemaios Philadephos döneminde Lykia bölgesi kentleri Mısır tanrıları ile tanışmıştır ve bunun sonucunda bu tanrıların Lykia kültürüne yerleşmesi söz konusu olmuştur. İmparatorluk dönemine tarihlenen bu sportif yazıtlarda ‘πατρώοι’ ifadesi Kadyanda kentinde Mısır kökenli bu tanrıların varlığının İmparatorluk döneminden de öncesine dayandığını gösterir. Ayrıca kentten çıkan Huperenor yazıtı (TAM II 661) ile kentte Sarapis rahipliği görevinin varlığı görülür. Ayrıca bk. Magie, 1950: 1392 dn. 63; Magie, 1953: 177; Dunand, 1973: 6; Ünlüoğlu, 2005: 98.

²⁸² TAM II 2: nr. 671.

²⁸³ Kendi çizimleri ile birlikte bk. Fellows, 1841: 115-123.

²⁸⁴ Benndorf ve Niemann, 1884: 141-144.

²⁸⁵ TAM II 2: nr. 650-700. Ayrıca kentten çıkan diğer yazıtlar için bk. Cousin ve Diehl, 1886; Frézouls ve Morant, 1986; Jacquemin ve Morant, 1999.

²⁸⁶ Borchhardt ve Neumann, 1968: 174-237.

²⁸⁷ Frezouls et al., 1986, 225-235.

²⁸⁸ Malkoç, 1992: 83-94.

²⁸⁹ Benndorf ve Niemann, 1884: 142vd.; TAM II 2: 240vd.; Wurster, 1980: 31vd.; Frezouls, 1985: 450-453; Frezouls et al., 1986: 226vdd.; Wurster, 1996: 164 (şehir planı); McNicoll ve Milner, 1997: 134vdd.; Bean, 1997: 43vdd; Tietz, 2016: 348vd.

tırmanış sırasında bu mezarlar gibi birçok kaya mezarı etrafa saçılmış halde durmaktadır. Bu mezarlardan çoğunluğu ev tipi mezarlardır.²⁹⁰ Bu mezarlardan anıtsal özellikler taşıyan bir tanesi diğerlerinden öne çıkmaktadır. Salas Anıtı olarak adlandırılan mezar günümüze parçalar halinde ulaşmıştır. Bu anıt 1840 yılında Fellows tarafından keşfedilmiştir.²⁹¹ Borchhardt, 1966-67 yıllarında mezarın günümüze ulaşan parçalarından yola çıkarak, mezar yapısının bir rekonstrüksiyonu yapmıştır.²⁹² Mezar yapısının ön yüzünde ve her iki yan yüzünde kabartmalar yer almaktadır. Ön yüzünde *oinokhoe* taşıyan sakallı bir erkek figürü yer almaktadır ve figürün hemen solunda Salas yazıtı bulunmaktadır. Her iki yan yüzünde ise düello sahneleri yer almaktadır. Bu kabartmaların bulunduğu kısım mezarın kaide kısmıdır.²⁹³ Mezar bu alt yapı ile birlikte tek bir kaya bloğa üç basamaklı bir temel olarak işlenmiştir, ancak şuan kaidenin üzerindeki kısımlar yıkılmış ve saçılmış haldedir. Saçılmış parçalarda bulunan ve Fellows'un çizimini yaptığı kabartmalarda ise bir grup insanın üzerlerinde isimleri yazılı şekildedir ve bu yazıların bazıları Likçe, bazıları ise Yunanca olmak üzere çift dilli yazılmıştır.²⁹⁴ Fellows bu mezar anıtının Hekatomnos'un babası Salas'a ait olabileceğini ileri sürmüştür.²⁹⁵ Ancak Borchhardt ve Neumann, bu mezar anıtı için Hekatomnoslar ailesi ile bağlantılı olan seçkin bir kadının mezar anıtı olduğunu ve mezarı eşi Salas'ın yaptırdığını ileri sürer.²⁹⁶ Mezar İ.Ö. 5. yüzyıl civarına tarihlendirilir.²⁹⁷

Yine erken dönem dynastik anıtlar içerisinde yer alan diğer önemli bir mezar anıtı ise Uzebeimi'ye ait mezar anıtıdır. Günümüze oldukça iyi korunmuş bir şekilde ulaşan mezarın iki cephesinde de ince bir şekilde işlenmiş kabartmalar yer almaktadır. Bu mezarın güney cephesinde sedir üzerine uzanmış bir erkek figürü görülürken, kuzey cephesinde miğfer kuşanmış at üzerinde mızrağı ile düşmanını yere sermiş bir savaşçı figürü yer alır.²⁹⁸ Mezar Likçe yazıt taşımaktadır.²⁹⁹

Kadyanda kenti Hellenistik döneme tarihlenen devasa surlarla çevrilidir. Poligonal taşlarla örülmüş bu surların kenarları kırık olmakla birlikte hala korunmuş halde kalan çeşitli

²⁹⁰ Fellows, 1841: 116; Bean, 1997: 44.

²⁹¹ Fellows, 1841: 116vdd.

²⁹² Borchhardt ve Neumann, 1968: 176vdd.

²⁹³ Kabartmaların detaylı bilgisi için bk. Borchhardt ve Neumann, 1968: 178-196.

²⁹⁴ Likçe yazıt için bk. TL 32; Ayrıca bk. Fellows, 1841: 116vdd.; Petersen ve Luschan, 1889: 193 nr. 267.

²⁹⁵ Fellows, 1855: 19.

²⁹⁶ Borchhardt ve Neumann, 1968: 214.

²⁹⁷ Salas anıtı daha detaylı bilgi için bk. Fellows, 1841: 116vdd. çizimleri ile birlikte; Fellows, 1852: 302vd.; Fellows, 1855: 19; Petersen ve Luschan, 1889: 194; TAM I: nr. 32; Borchhardt ve Neumann, 1968: 174-215; Kurtz ve Boardmann, 1971: 283 şek. 67 ile birlikte; İdil, 1998: 38vd.

²⁹⁸ Detaylı bilgi için bk. Borchhardt ve Neumann, 1968: 215-238.

²⁹⁹ TAM I: nr. 33.

kısımları vardır.³⁰⁰ Kentin bir tepe üzerine iskân edilmiş akropolisinde ana cadde boyunca bir tapınak, hamam, agora, stadion, gymnasion, tiyatro ve kaya mezarları yer alır. Kentin kimliğini oluşturan tüm bu yapılar onun antik dönemdeki yerleşimini ve canlılığını tam olarak göz önüne serer.

Kentin en güneyinde güneye bakar şekilde konumlanan küçük tiyatro 20 oturma sırası³⁰¹ ile yak. 2.000 kişiye hizmet vermekteydi ve bu tiyatronun *proskene*’si Hellenistik dönemde Lykia kentlerinde az rastlanan örneklerden birini teşkil eder.³⁰² Tiyatronun batı kısmındaki oturma yerleri kısmen korunmuş olmakla birlikte, *cavea* duvarı tamamıyla ayakta ve sahne binası ise tamamen çökmüştür.³⁰³ Bazı oturma sıralarında o koltukların özel vatandaşlar için ayrılmış olduğunu belirten işaretler vardır.³⁰⁴ Tiyatro, oturma sıraları boyunca Telmessos’u ve denizi görebilecek bir manzaraya sahiptir.

Kentin iç kısımlarında uzun açık bir alanda bulunan stadion günümüze daha iyi korunmuş bir halde ulaşmıştır. Bu stadion’un kentte bulunduğu konum ve boyutları ile az rastlanılan özellikler sergilemektedir. Stadion Lykia bölgesinde yaygın olarak karşılaşılan tek taraflı stadion tiplerinden bir tanesidir. Stadion’un kuzey kısmında 6 oturma sırası korunmuş haldedir ve güney kısmında ise sıra halinde taş bloklar bulunur.³⁰⁵ 1992 yılında gerçekleşen temizleme çalışmasında bu oturma basamakları tamamen açığa çıkartılmıştır.³⁰⁶ Kentin yazıtlarından Kadyanda’da Sarapis ve İsis onuruna düzenlenmiş olan iki ayrı agon (ἀγῶνες τοῖς πατρώοις θεοῖς Σαράπιδι καὶ Ἰσιδί) olduğunu anlarız. Bu yazıtlar agonları kazanan sporcu vatandaşların onur yazıtlarını içermektedir ve muhtemelen günümüze ulaşamamış heykelleri bu yazıtların bulunduğu kaideler üzerinde yer almaktaydı.

Stadion’un hemen yanında kalıntıları bulunan agorada uzunca bir stoa bulunmaktadır.³⁰⁷ Stadion’un basamaklarının arkasında yıkılmış bir tapınak yer alır.³⁰⁸ Bean bu tapınak için Dor düzeninde olduğu tam kesin olmamakla birlikte yıkılmış sütunlar içinde İon düzenine de rastladığını belirtir.³⁰⁹

³⁰⁰ Fellows, 1841: 119; Benndorf ve Niemann, 1884: 142; Wurster, 1980: 32; McNicoll ve Milner, 1997: 134vdd.; Tietz, 2016: 348.

³⁰¹ 1992 yılında kente yapılan temizlik çalışması raporunda oturma sıralarının sayısı 19 olarak geçer, bk. Malkoç, 1992: 83.

³⁰² Hellenkemper ve Hild, 2004: 579; Çevik, 2015: 194.

³⁰³ Fellows, 1841: 120; Bean, 1997: 45.

³⁰⁴ Çevik, 2015: 194.

³⁰⁵ Fellows, 1841: 120; Benndorf ve Niemann, 1884: 142; Bean, 1997: 45; Tietz, 2016: 349.

³⁰⁶ Malkoç, 1992: 84vd.

³⁰⁷ Fellows, 1852: 307; Bean, 1997: 45.

³⁰⁸ Bean, 1997: 46; Pohl, 2002: 205.

³⁰⁹ Bean, 1997: 46.

Stadion ve agoranın güneyinde ana caddenin izlediği yol üzerinde konumlanmış olan Vespasianus döneminden kaldığı düşünülen, üç odalı ve pencereleri de korunmuş bir hamam vardır.³¹⁰ Hamamın duvarında İmparator Vespasianus'un hamamı kendi servetinden donattığını belirten bir yazıt yer alır (*TEp.14*). Kent, yüksek bir tepe üzerinde konumlanmasından dolayı Roma tipi su kemerleri için çok yüksekte kalmaktadır ve herhangi bir su kaynağı bulunmamaktadır.³¹¹ Bu nedenle kentin su ihtiyacı sarnıçlar sayesinde karşılanmıştır. Şehrin merkezinde ve çeşitli yerlerinde su sarnıçları bulunur. Bu sarnıçlar günümüzde hala görülebilir haldedir ve yaz aylarında bile su içermektedir.³¹² Kentin herhangi bir su kaynağı bulunmamasının yanı sıra böylesine bir hamamın su ihtiyacının kentin çeşitli yerlerinde bulunan sarnıçlar tarafından karşılandığı düşünülmektedir.³¹³

Kentte kalıntıları saptanamamış olmakla birlikte, epigrafik metinler bir gymnasium yapısından bahsetmektedir (*TEp.17*). Kentteki oyunların ve müsabakaların günümüze kalıntıları ulaşmayan bu gymnasiumda düzenlenmiş olduğu düşünülebilir.³¹⁴ Tepenin eteklerinde ise yerleşim alanları, konutlar ve bir nekropolis yer alır. Bu noktadan sonra ise mezarlarda hem Lykia mimarisine rastlanmaz hem de Likçe yerine Yunanca yazıtlar görünür.³¹⁵

2.2. Patara Yol Anıtı'nda Verilmeyen Kentler

2.2.1. Daidala

Daidala kenti,³¹⁶ günümüzde Muğla ili, Fethiye ilçesine bağlı İnlice Köyü'nün 1 km kuzeyinde yer alan İnlice Asarı'nda dik bir tepe üzerine yerleştirilmiştir. İnlice Asarı Fethiye'nin 20 km kuzeybatı mesafesindedir. Daidala kentinin İnlice Asarı'na³¹⁷ yerleştirilmesini doğrulayabilecek herhangi bir yazıt ya da sikke bulunmamaktadır, yalnızca antik kaynaklar kullanılarak bu yerleştirme yapılmıştır. Kentin isminin Likçe formunun İ.Ö. 5. ya da 4. yüzyıla ait dynastik sikkelerinden *Ddenewe* olduğu düşünülür.³¹⁸ Stadiasmus Maris Magni, Daidala kentini batıda Telmessos (mesafe 50 stadion) ve doğuda Kallimakhe (mesafe 50 stadion) arasında anar. Ayrıca batıda Krya'ya 60 stadion bir mesafe vermektedir.³¹⁹

³¹⁰ Farrington, 1995: 151vd.; Winter, 1996: 81.

³¹¹ Şahin, 2014: 194.

³¹² Frezouls et al., 1986: 229; Bean, 1997: 46; Hellenkemper ve Hild, 2004: 579; Şahin, 2014: 194.

³¹³ Şahin, 2014: 194.

³¹⁴ Krş. Tietz, 2016: 349.

³¹⁵ Fellows, 1841: 121; Borchhardt ve Neumann 1968.

³¹⁶ Ruge, 1901: 1990vd.; TAM II 1: 53; PECS: s.v. Daidala; Schuler, 1997: 271vd.; Hellenkemper ve Hild, 2004: 510vd.

³¹⁷ TAVO B V 15; BATL 65.

³¹⁸ Krş. Tietz, 2003: 62-80, ayrıca 232 dn. 9 ile birlikte.

³¹⁹ Stad. Mar. Mag. 256-258.

Strabon'da Karia ve Lykia sınır bölgesinde yer alan Daidala kenti ve Daidala Oros,³²⁰ Rhodos Peraia'sının en doğusunda yer alır (*TLit.29,30*). Livius Daidala'nın Lykia'da olduğundan bahsederken (*TLit.9*), Plinius Karia kentlerini *oppida Daedala* ile saymaya başlar ve böylece Karia bölgesinin en doğusuna yerleştirir (*TLit.13*). Ayrıca Plinius'ta *Daedaleon duae insulae* ifadesi de geçmektedir (*TLit.14*). Kent Strabon'da *χωρίον* (*TLit.29*),³²¹ Ptolemaios'ta ise *τόπος* olarak anılmaktadır (*TLit.22*).³²² Kentin isminin verilmiş hikâyesi Alexandros Polyhistor tarafından anlatılmaktadır. Alexandros Polyhistor'un bu anlatısını ise Stephanos Byzantinos aktarır. Hikâyeye göre Ikaros'un babası Daidalos, Ninos Irmağı yakınlarından geçerken orada bir yılan tarafından ısırılarak öldürülür. Ve burada gömülür. Daidalos onuruna burada inşa edilen şehre de Daidala ismi verilmiştir (*TLit.24*).³²³ Hikâyede bahsedilen Ninos ırmağı İnce Deresi ile özdeşleştirilmektedir.³²⁴ Eski Yunanca'da 'δαιδάλεος' kelimesi benekli, lekeli ve renkli anlamlarına gelir.³²⁵ Bu bölge çevresinde bulunan tepelerin kırmızı benekleri olması nedeniyle kente bu ismin verilmiş olma ihtimali de düşünülmüştür.³²⁶ Ayrıca Daidala isminin Anadolu dilleri kökenlerinden de türetilmiş olduğu yönünde açıklama girişimleri de yapılmıştır, ancak bunlar pek güvenilir değildir.³²⁷

Rhodos ile Daidala ilişkileri kentin tarihi için oldukça önem arz eder. Rhodos Lykia anakarasında yayılma politikasını Rhodos Peraia'sı ile sağlamıştır. Daidala'yı bu bölgeye İ.Ö. 4. yüzyıl ortalarında dâhil ettiği varsayılabilir.³²⁸ İ.Ö. 360/359 yılında yaşanan Satrap İsyanları ile Lykia dynastik yönetiminin zayıflamasından faydalanan Rhodos, Fethiye Körfezi ve çevresindeki Lykia topraklarının – muhtemelen Daidala da bu topraklara dâhildi – kontrolünü sağlamıştır.³²⁹ Fraser ve Bean'ın Rhodos Peraia'sı üzerine attıkları görüşe göre Rhodos

³²⁰ Bu dağ İnce Asarı'nın hemen üst kısımlarında yer alan Kızıl Dağ ile eşleşmektedir, krş. Arkwright, 1895: 95; Ruge, 1901: s.v. Daidala 5); Fraser ve Bean, 1954: 55; Schuler, 1997: s.v. Daidala 1); Takmer, 2002: 40; Tietz, 2003: 290 dn. 25 ile birlikte; Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Daidala Oros.

³²¹ Bunun için bk. Pédech, 1971: 239.

³²² Bu gözlem için bk. Jones, 1971: 405 dn. 17.

³²³ Hellenistik dönemde bu tip aidiyetlik hikâyeleri oldukça sık görülür, krş. Tietz, 2003: 232 dn. 8. Ayrıca Zgusta, 1984: 150 dn. 160, Hellenistik dönemden kalma kahraman isimlerinden türetildiğini savunuyor ancak bu konuya dair herhangi bir referans belirtmemiştir.

³²⁴ Hoskyn, 1842: 146; Ross, 1850: 77 'Enidji' olarak anılır; Benndorf ve Niemann, 1884: 147; Ruge, 1936: 634; Tischler, 1977: 104; Onur, 2002: 58vd.; Tietz, 2003: 232; Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Ninos. Şahin İnce Deresi'ni antik Axon ırmağı ile özdeşirmek istemişti, bk. Şahin, 2014: 179.

³²⁵ Bk. LSJ: s.v. δαιδάλεος.

³²⁶ Krş. Tietz, 2003: 232. Ayrıca Ritter, 1859: 928; kırmızı ve yeşil benekli tepeler tanımı için bk. Ross, 1850: 73.

³²⁷ Sundwall, 1913: 66 bir Karia kenti olarak gösterdiği Daidala'nın Anadolu kökenini *dada-la olarak göstermektedir; Umar, 1993: 195vdd. Luwi-Pelasgos kökenli olup Da (Çam) – ida (Orman, Ağaç) – la (-cık anlamında isim takısı) birleşimi sonucu Çam Ağaççığı, Çam Tahtacığı, Çam Ormancığı anlamlarına geldiğini ileri sürmektedir.

³²⁸ Muhtemelen bu dâhil olma Megiste Adası'nın Rhodos egemenliğine girmesiyle aynı tarih içerisinde gerçekleşmiştir, bk. Fraser ve Bean, 1954: 97vd. dn. 4 ile birlikte.

³²⁹ Böylece bu bölge dynastik yönetimden Rhodos'un hâkimiyeti altına girmiştir. Tietz, 2003: 243vd.; Bu yaklaşım Daidala ile eşzamanlı Rhodos topraklarına dâhil edilen Megiste adası için ispatlansa da, Daidala için

toprakları iki kısımdan oluşuyordu: İlki ‘Dâhili Peraia’ ismini verdikleri, *demos* sistemi ile Rhodos’a bağlı olan ve bu topraklarda yaşayan yerlilerin siyasal açıdan Rhodos adasında yaşayan yerlilerle eşit bir hakka sahip olduğu topraklarken, ikincisi ‘Tabii Peraia’ denilen, yerlilerin bir hükümdara tabi bir ilişki içinde Rhodos adasında yaşadıkları topraklardır.³³⁰ Daidala toprakları ise Rhodos’un Dâhili Peraia’sı içerisinde kalmaktadır. Nitekim Tersane adasında bulunan Rhodos’lu bir *epistates*’e ait yazıt (*TEp.5*) içerisinde ‘Poδίος ethnikonunun bulunmayışı, burasının Dâhili Peraia’ya ait olduğunu düşündürmüştür.³³¹ Ancak yazıtta bir *demotikon* da bulunmamaktadır.³³² Nihayetinde Daidala’nın da, *demotikon*’u bilinmeyen Megiste gibi Rhodos’un başka bir *demos*’unun alt bir birimine ait olduğu sonucuna varılmıştır.³³³

Büyük İskender’in büyük fetih hareketi Daidala bölgesini etkilememiştir. Ancak Ptolemaioslar döneminde Lykia-Karia sınırlarının işgali sonucunda Rhodos’u etki alanı içerisine sokmuş, ama doğrudan bir egemenlik altına sokmamıştır.³³⁴

İ.Ö. 201/200 yılında Makedonya kralı V. Philippos Karia ve Daidala’nın da içinde bulunduğu Rhodos Peraia’sının bir kısmını ele geçirmiştir.³³⁵ Ancak bu Makedon hâkimiyetinin kısa bir süre sürdüğü varsayılır, çünkü İ.Ö. 197 yılında Ptolemaioslar güney Karia bölgesindeki toprakların egemenliğini almıştır (*TLit.6*).³³⁶ Bunların ardından İ.Ö. 190 yılındaki Seleukoslar kralı III. Antiokhos’a karşı yapılan Magnesia Savaşı’nda Antiokhos güçleri Daidala ve diğer Peraia bölgelerini kuşatınca, Rhodos Peraia’sını korumak adına Romalıları Patara’ya bir saldırı düzenlemeye ikna etmiştir (*TLit.7,8,9*).³³⁷ Böylece İ.Ö. 190 yılında Patara’ya Rhodos inisiyatifi ile bir Roma müdahalesi gerçekleşmiştir. Rhodos adasında bulunan bir yazıt muhtemelen yapılan bu başarılı hareketle ilişkilidir.³³⁸ Bu yazıt Apameia Barışı’ndan önce Rhodoslu bir

bir varsayım olmaktan öteye geçemez, bk. Fraser ve Bean, 1954: 97vd. dn. 4 ile birlikte. Huss, 1976: 194’de Daidala’nın, Strabon eserinde Rhodos Peraia’sı içerisinde sayıldığı için, bu hâkimiyetin altına İ.Ö. 197 yılından önce girmiş olması ihtimalini vurgular. Ayrıca Tietz Daidala kentinde bulunan Lykia tipi dikme mezar örneği, buranın bir Lykia beyi tarafından idare edilen bir kent olduğunu dile getirmektedir, bk. Tietz, 2016: 340.

³³⁰ Konu hakkında daha fazla bilgi ve Peraia’lar arasındaki ayrım için bk. Fraser ve Bean, 1954: 53-78. Ayrıca bk. Gabrielsen, 2000: 174-179.

³³¹ Fraser ve Bean, 1954: 55; Balland, 1981: 266; Tietz, 2003: 245.

³³² Step. Byz. *Ethn.* s.v. Daidala’da kent için bir ethnikon vermektedir. Ancak Stephanos Byzantinos muhtemelen Daidala ismindeki diğer farklı iki polislin ethnikonunu vermektedir ve bu kentleri aynı başlık altında toplamıştır, krş. Tietz, 2003: 246 dn. 69.

³³³ Fraser ve Bean, 1954: 56.

³³⁴ Rhodos ile Ptolemaioslar ilişkisi Hellenistik dönem boyunca uyum içerisinde ilerlemiştir, bk. Fraser, 1972: 162-169; Hölbl, 1994; Tietz, 2003: 244.

³³⁵ Polyb. *Hist.* 16,11; Liv. 32,33,6. 34,8. 35,10. 37,18,1. Bu raporların değerlendirmesi için bk. Wiemer, 2001: 97-106.

³³⁶ Krş. Tietz, 2003: 244.

³³⁷ Ayrıca bk. Bresson, 1999: 105vd. dn. 95 ile birlikte.

³³⁸ Lindos II 160. Ayrıca bk. Bresson, 1999: 107 dn. 95 ile birlikte; Gabrielsen, 2000: 175; Wiemer, 2001: 122 dn. 125 ile birlikte.

valinin varlığının, bu toprakların hâkimiyetinin Rhodos'da olduğunu gösterir niteliktedir (*TLit.15,10*).³³⁹ Apameia Barışı ile Daidala'nın bir Rhodos sömürgesi olduğu iyice anlaşılmıştır.³⁴⁰ Anlaşma dâhilinde II. Eumenes'in Telmessos'ta hüküm sürmesi Rhodos Peraia'sını çoğu zaman müttefik politikasıyla rahatlatmıştır, ancak 3. Makedon Savaşı'ndan kısa bir süre önce kendini Rhodos'tan uzak tutmak isteyen II. Eumenes, Telmessos'un Rhodos'un uyruklarına yapacağı saldırılar için müsamaha göstermiştir (*TLit.16*).

Apameia Barışı sonrası İ.Ö. 167 yılına kadar Rhodos, Lykia ve Karia topraklarının bir kısmında egemenliğini devam ettirmiştir.³⁴¹ İ.Ö. 2. yüzyılda Tersane Adası'nda bulunan bir yazıt (*TEp.5*)³⁴² aracılığıyla Daidala'nın bu dönemde Rhodos toprakları arasında yer aldığı düşünülmüştür.³⁴³ Adak yazıtının sahibi kendini Androkhares oğlu Gorgon olarak tanıtmıştır. Ancak herhangi bir ethnikon vermemesi, Rhodoslu ethnikonunu belirtmeye ihtiyaç duymadığı, dolayısıyla Rhodos topraklarında olduğu şeklinde yorumlanmıştır.³⁴⁴ Ancak bir vatandaşın herhangi bir yazıtta ethnikonunun verilmemesi onun kendi vatanının toprakları içerisinde yer aldığını gösteren kesin bir kanıt değildir. Bu yüzden *epistates* Gorgon'un yazıtını doğrudan Daidala'nın Rhodos'a ait olduğunu gösteren bir kanıt olarak düşünmemek gerekmektedir. İ.Ö. 167/66 yılları ve sonraki yıllarda Rhodos Lykia ve Karia'da toprak kayıpları yaşamaya başlamıştır.³⁴⁵ Bu toprak kayıpları Rhodos'un elinden Apameia Barışı'nda ve III. Antiokhos'a karşı savaşta elde ettiği toprakların kaybı şeklinde tezahür etmiştir, ancak burada yaşayan yurttaşların bu bölgelerden dağıldığı anlamına gelmemektedir.³⁴⁶ Daidala'nın Lykia Birliği'ne üye olduğuna dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır.

İ.S. 46 yılında dikilmiş olan Patara Yol Anıtı'nda Daidala'ya herhangi bir yol verilmemiştir. Ancak Telmessos-Kalynda güzergâhı Daidala'nın yer aldığı kabul edilen İnlice Asarı istikametinden geçmektedir. Böyle bir durumda Daidala'nın Kalynda ya da Telmessos'a bağlı bir yerleşim yeri olması beklenirdi. Ancak W. Tietz farklı bir öneri sunarak, Daidala'nın bu dönemde hala Rhodos'a bağlı olduğunu ve Rhodos'un buradan gelir elde ettiğini savunmaktadır. Bu düşüncesinde Dion Khrysostamos'tan bir pasaja dikkate almıştır. Dion Khrysostamos'un aktarımına göre, İ.S. 70'li yılların başında Karia ve Lykia'nın bir bölümü

³³⁹ Tietz, 2003: 245 dn. 65 ile birlikte.

³⁴⁰ Tietz, 2003: 246.

³⁴¹ Bresson, 1999: 106-118.

³⁴² Ayrıca yazıt değerlendirmesi için bk. Fraser ve Bean, 1954: 87.

³⁴³ Yazıtta geçen ἐπιστατὴς memuriyeti Rhodos Peraia'sında birkaç yerde görülmektedir. Kastabos (SGDI 4332) ve Megiste Adası'nda (SGDI 4330vd.) bu memuriyetin varlığı yazıtlar ile kanıtlanmıştır, bu yazıtlar için ayrıca bk. Fraser ve Bean, 1954: 86vd.

³⁴⁴ Dâhili Peraia'nın topraklarına aittir, bk. Fraser ve Bean, 1954: 55. Ayrıca Balland, 1981: 226, Daidala'nın Rhodos topraklarında olduğunu düşünmektedir.

³⁴⁵ Bresson, 1997: 118vdd.

³⁴⁶ Tietz, 2003: 245 dn. 65 ile birlikte.

halen Rhodos hâkimiyeti altındadır ve Rhodos buralardan gelir elde etmektedir (*TLit.2*).³⁴⁷ Böylece Daidala (ve muhtemelen Telandros veya Megiste gibi diğer Lykia toplulukları) ile Rhodos arasındaki ilişkinin bir tür sömürge altyapılı gelir kaynağı olduğunu düşünmektedir.³⁴⁸ Nitekim Rhodos İ.S. 1. yüzyılda, Claudius ve Vespasianus dönemlerinde iki kez özgürlüğünü ve vergi muafiyetini kaybetmiş, ancak kısa süre sonra tekrar geri kazanmıştır (*TLit.1,31*).³⁴⁹ Tüm bu olaylar sürecinde Daidala Rhodos egemenliğinden sıyrılamamış ve onun bir gelir kaynağı olmaya devam etmiştir. Böylece Daidala'nın Rhodos topraklarına ait olduğu süre muhtemelen Diokletianus dönemindeki eyalet düzenlemelerine kadar devam etmiştir. Diokletianus dönemindeki eyalet düzenlemesi ile Rhodos özgürlüğünü kaybedip yeni kurulan ada eyaletine eklenince,³⁵⁰ Daidala ve Rhodos'un Lykia anakarasındaki topraklarının Lykia eyaletine bağlandığını düşünmektedir.³⁵¹ Fethiye'de özel bir koleksiyonda yer alan ve İ.S. 2. yüzyıla tarihlenen bir yazıt Rhodos'a ait olduğu iddia edilen ve Lykia bölgesinin sınırında ana kıta üzerinde yer alan bir arazinin illegal satışı ile ilgilidir. Rhodos topraklarında bulunan araziye 'yabancılar' olarak bahsedilen Lykialılar satın almıştır. Bu arazinin İnlice Asarı'nda yer aldığı kabul edilen Daidala'da olduğu düşünülmüştür.³⁵² Eğer bu verinin doğruluğu ispatlanırsa, Daidala'nın İ.S. 2. yüzyıla kadar Rhodos Peraia'sı içerisinde kaldığı ihtimali kuvvetlenecektir.

Bu bilgiler doğrultusunda Daidala'nın lokalizasyonu ya da Rhodos'un Daidala üzerindeki egemenliğinin tarihlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekebilir, zira Daidala Patara Yol Anıt'ında yer almamaktadır. Daidala eğer İnlice Asarı'nda yer alıyorsa ve eyaletin kuruluş dönemlerinde bu bölgede bir Rhodos teritoryumu söz konusu ise anıtta Telmessos-Kalynda yolunun doğrudan verilmemesi beklenirdi. Yolun anıttaki veriliş şekline göre İnlice Asarı bu dönemde ya Kalynda ya da Telmessos teritoryumu içerisinde kalıyordu. Ancak diğer yandan, eğer Daidala'nın hem İnlice Asarı olduğu hem de Erken İmparatorluk döneminde Rhodos Peraiası içinde yer aldığı kabul edilecek olursa, Daidala'nın bu yol üzerinde değil, anıttaki yol programının dışında kalan bir alanda yer alması daha makul görünmektedir. Böyle bir yer de Fethiye Körfezi'nin batısında kalan, üzerinde Lydai'nın da yer aldığı Kapudağı Yarımadası etrafı olabilir. Nitekim kentin bu mevkide olamayacağını gösteren net veriler de yoktur.

³⁴⁷ Jones, 1978: 30'da Rhodos Peraia'dan bir gelir geldiğini kabul eder, ancak Dion'un bahsettiği kadar büyük meblağlarda bir gelir düşünmemektedir.

³⁴⁸ Krş. Tietz, 2003: 247.

³⁴⁹ Krş. Jones, 1978: 27vd. Ayrıca bk. Schmitt, 1957: 189vd.

³⁵⁰ Hier. *Synecd.* 686, 1; Kuhn, 1865: 202 ve 227vd.; Marquardt, 1881: 348vd.; Schmitt, 1957: 192.

³⁵¹ Tietz, 2003: 246vd.

³⁵² Daha detaylı bilgi için bk. Köktürk ve Milner, 2003.

Daidala kentinin yer aldığı kabul edilen İnlce Asarı'nda bulunan antik kalıntıları Fellows keşfetmiştir, ancak Kozpınar kalıntılarında habersiz olduğu için buraya Kalynda kentini yerleştirmiştir.³⁵³ Bölgenin ilk Daidala yerleştirmesini R. Hoskyn 1840/41 yıllarında bölgeye düzenlediği gezisinde yapmıştır.³⁵⁴ Ayrıca 1842 yılında J. A. Schönbörn, Hoskyn'in bu yerleştirmesinden habersiz ve bağımsız bir şekilde kendi gezi günlüğünde İnlce Asarı kalıntılarını görmeden, Daidala kentini İnlce'ye yerleştirmiştir.³⁵⁵ İnlce Asarı'nda bulunan merkezi yerleşim dik bir tepe üzerinde yer almaktadır. Üç tarafı Klasik dönemden kalma poligonal duvarlar ile çevrilidir, diğer tarafın ise sarp kayalıklar yüzünden ulaşamayacak kadar dik olması sebebiyle buraya duvar örülmemiştir.³⁵⁶ Akropolis üzerinde bir kale yer almaktadır.³⁵⁷ Bu kalenin hemen yanında içi sıva ile kaplanmış bir sarnıç bulunmaktadır.³⁵⁸ Akropolis üzerinde ev temelleri ve kesik kayalardan basamaklar görülebilmektedir.³⁵⁹ Ayrıca bu alandan çıkan Arkaik, Klasik ve Hellenistik dönemlerden kalma seramikler de mevcuttur.³⁶⁰

Kuşkusuz örenin en dikkat çekici kalıntılarını nekropolis alanı içermektedir. Kentin nekropolis sahası oldukça geniş bir alana yayılmıştır. Bu nekropolis alanı içerisinde, akropolisin kuzeyine düşen ve pek çok sayıda bal peteğini andıran kovan biçimli kaya mezarları bulunmaktadır.³⁶¹ Bu alanda bulunan mezarlar genellikle Lykia tipi özelliği taşımaktadır.³⁶² Ancak İnlce Köyü yakınlarında Fethiye karayolu üzerinde Dor düzeninde tapınak cepheli mezar dikkat çekmektedir. Bu mezarın iki adet sütunu vardır ve tympanumunda iki adet kalkan yer almaktadır. Mezar iyi korunmuş halde günümüze ulaşmıştır. Girişi tahrip olmuş mezar anıtının yazıtı ele geçmemiştir.³⁶³

Bizans dönemine ait kalıntılara rastlanmamaktadır. Ancak Tietz İnlce Köyü'nde üç renkten oluşan mozaikli ve Geç Roma dönemi ya da Bizans dönemine tarihlenen bir bazilikaya

³⁵³ Burayı 'Beenajah' olarak anar. Bu tanımlamalar için bk. Fellows, 1841: 101-105.

³⁵⁴ Hoskyn, 1842: 146 ve 142'deki harita ile birlikte; krş. Ross, 1850: 78 dn. 6 (şurada 103); Arkwright, 1895: 94 bu yerleştirmeyi kabul etmiştir.

³⁵⁵ Ritter, 1859: 928.

³⁵⁶ Roos, 1969: 91; Bean, 1997: 36; Tietz, 2003: 233 dn. 15 ile birlikte; Hellenkemper ve Hild, 2004: 510; Şahin, 2014: 181.

³⁵⁷ Roos, 1969: 91; Bean, 1997: 36; Lohmann, 1999: 49; Tietz, 2003: 233.

³⁵⁸ Hoskyn, 1842: 146; Roos, 1969: 91; Bean, 1997: 36; Lohmann, 1999: 49vd.; Tietz, 2003: 233; Hellenkemper ve Hild, 2004: 510.

³⁵⁹ Roos, 1969: 91.

³⁶⁰ Roos, 1969: 92 şek. 63 ile birlikte; Arkaik ve Klasik dönem tarihlemeleri için bk. Tietz, 2003: 233, ayrıca Hellenistik tarihlemeleri için bk. orada s. 235; Klasik ve Hellenistik dönem tarihlemeleri için ise bk. Hellenkemper ve Hild, 2004: 510.

³⁶¹ Fellows, 1841: 103; Roos, 1969: 92; Tietz, 2003: 234 dn. 21 bu mezarların klasik dönem olduğunu varsayar; Şahin, 2014: 181 ve 185 res. a.

³⁶² Krş. Fellows, 1841: 101vd.; Bean, 1997: 36; Tietz, 2003: 234; Bu alandaki mezarların arkeolojik tanımlamalarıyla ilgili birlikte şurada: Roos, 1985: 19-23. Ayrıca bk. Tschihatscheff, 1867: 21; Maiuri, 1921/22: 422; Kiildsen ve Zahle, 1975: 317 nr. 60.

³⁶³ Bu mezar için bk. Ross, 1850: 78; Tschihatscheff, 1867: 21; Fellows, 1841: 101; mezarın ayrıntılı arkeolojik tanımlamaları için bk. Roos, 1985: 23-25; Bean, 1997: 35vd.

ait kalıntıları tarif eder.³⁶⁴ Ayrıca Tietz bu bazilikanın hemen yanında çok silik ve okunamayan yazıtı olan bir Roma sunağı görmüştür.³⁶⁵

2.2.2. Telandros

Telandros kenti³⁶⁶ Lykia ile Karia sınır bölgesinde yer almaktadır. Glaukos Potamos'un denize döküldüğü mevkiye yerleştirilmesi gereken Telandros için yakın zamana kadar birçok yanlış lokalize girişiminde bulunulmuştur. Bu yanlış lokalize denemeleri Fethiye Körfezi'nin kıyı şeridinden ziyade, iç kesimler üzerine yoğunlaşmıştır. Telandros'un Arkwright tarafından öne sürülen İthisar'da olabileceği düşüncesi,³⁶⁷ Hippoukome kentine ait hamam yazıtının keşfi ile (*TEp.10*) tamamen konu dışı bırakılmıştır. Aynı şekilde kentin Arpacık mevkiinde bulunan Nif Köyü'ne yapılan hatalı lokalizesi³⁶⁸ ise Patara Yol Anıtı'nın keşfi ile bu bölgenin Symbra kentine ait olduğu ortaya çıkınca geçerliliğini yitirmiştir. Bütün bunlar dışında Telandria isimli bir ada ve bir burunun³⁶⁹ (*TLit.28*) kentin ismini taşıdığı görüşü de mevcuttur.³⁷⁰ Telandros kentine ait bir yazıt ya da sikke ele geçmemiştir. Kentin topografik konumu ancak edebi eserler ve arkeolojik kalıntılar vasıtası ile sağlanabilir. Plinius kenti Lykia'nın en ünlü kentleri arasında sıralar ve Lykia'nın en batısına yerleştirir (*TLit.12*). Kent Stephanos Byzantinos'da ise bir Karia kenti olarak anılır ve kentin ethnikonu Τηλάνδριος olarak verilmektedir (*TLit.28*). Ancak Stephanos Byzantinos'un eserinde bir kaynak olarak verdiği Alexandros Polyhistor, Telandros'u Lykia kitabında anmaktadır. Böylece kentin Lykia bölgesi içerisinde yer aldığı ihtimali daha kuvvetlidir. Kent hakkında en ayrıntılı edebi kaynak ise Quintus Smyrnaeus tarafından ele alınmıştır. Quintus'un anlatısına göre Lykia'lı Glaukos'un cesedi Telandros'un yakınlarına taşınmış ve bu kahramandan ismini alan 'sürekli akan' Glaukos nehri burada Nympheler tarafından yaratılmıştır (*TLit.23*). Antik Glaukos nehri günümüzde Kızıl Dere ile özdeşleşmektedir.³⁷¹ Böylece Quintus'un Telandros'u antik Glaukos nehri yakınlarında anması kentin Fethiye Körfezi sahil şeridinde aranması gerektiği düşüncesini destekler mahiyettedir. Nitekim Benndorf ve Niemann, Quintus'un aktardığı Nympheler'in Glaukos Irmağı'nı yarattığı

³⁶⁴ Dalaman'ın kuzeybatısında bu mozağin neredeyse aynı formuna ve renklerine sahip bir başka mozaik bulunmaktadır, bk. Tietz, 2003: 236 dn. 32 ile birlikte.

³⁶⁵ Krş. Tietz, 2003: 236.

³⁶⁶ Ruge, 1934a: 193; Kaletsch, 2002: 86; Tietz, 2003: 286-296; Hellenkemper ve Hild, 2004: 876.

³⁶⁷ Arkwright, 1895: 94.

³⁶⁸ Benndorf ve Niemann, 1889:148 dn. 1; Arkwright, 1895: 94 Nif Çayı'nın Glaukos nehri olması ihtimaline karşı buradaki kalıntıların Telandros'a atfedilebileceğini söyler; Ruge, 1934a: 193; Robert, 1974: 393; Kaletsch, 2002: 86; Roos, 1969: 92vd.; TAVO B V 15.

³⁶⁹ Ruge, 1934b: s.v. Telandria; Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Telandria ve s.v. Telandria Akra.

³⁷⁰ Günümüzdeki Tersane adası ile eşleştirmeler için bk. Choiseul-Gouffier, 1782: 31; Robert ve Robert, 1982: nr. 384; Bean, 1997: 37; BATL 65; Wiemer, 2001: 190. Ayrıca Telandria Adası'nın Katrancık Adası ile Telandria Burnu'nun ise Uzun Burnu ile eşleşmeleri için bk. Tietz, 2003: 290vdd.

³⁷¹ Arkwright, 1895: 93; Tischler, 1977: 58; Onur, 2002: 58; Hellenkemper ve Hild, 2004: s.v. Glaukos Kolpos.

satırlardan yola çıkarak bu ırmağın Nif Çayı – ki kendisi Glaukos ırmağının bir koludur – olduğunu düşünmüşler, böylece Telandros’u da Fethiye Körfezi’nin iç kesimlerinde aramak gerektiğini ileri sürmüşlerdir.³⁷² Ancak Symbra kentinin Patara Yol Anıtı’nın keşfi ile Nif Köyü yerleştirilmesi sonucunda bu düşünce geçerliliğini yitirmiştir. Böylece Tietz, Glaukos Irmağı’nın bir yatağının en azından Telandros toprakları içinde olması gerektiğini düşünmektedir.³⁷³ Ancak Robert, Quintus’un bahsettiği Telandros’un bir kentten ziyade aslında bir dağ olduğunu ileri sürmektedir.³⁷⁴ Nitekim ona göre Telandros kentinin toprakları Lykia anakarası üzerinde yer almıyordu. Kent Fethiye Körfezi’nde bulunan bir adada yer almaktaydı ve bu adanın tam karşısında yer alan Lykia toprakları da kentin mülkiyet alanına giriyordu.³⁷⁵ Tietz ise bu görüşe karşı bir lokalize önerisi sunmuştur. Ona göre, bahsedilen edebi kaynaklar ile ulaşılan topografik bilgiler, batı Lykia coğrafyasının kıyı kesiminde bulunan ve antik yerleşim izleri görülen Çalış Tepesi (diğer adıyla Büyük Çalıştepe) lokalizasyonuna uygun düşmektedir.³⁷⁶ Çalış Tepesi höyüğü Telmessos’un kuzeybatısında yer alır ve yak. 120 m yüksekliğe sahiptir. Tietz’e göre, bu bilgiler dâhilinde Telandros’un Tersane Adası’na yerleştirilmesi de önemini yitirmektedir. Çünkü Telandros’un olası bir ada üzerine yerleştirilmesi oldukça dar sınırlar ortaya çıkarır ve antik kaynaklarda geçen bilgiler ile uyuşmasına imkân sağlamamaktadır.³⁷⁷ Tietz Çalış Tepesi yerleştirmesi ile kentin sınırlarının doğuda Üzümlü Ovası³⁷⁸ ile batı da ise Daidala ve Hippoukome ya da Oktapolis’e bir sınır olarak Küçük Kargı Koyu’ndan Dumlu Dağ silsilesine kadar uzanan bir hat üzerinde düşünülebileceğini ileri sürmüştür.³⁷⁹ Eğer bu yerleştirmenin doğru olduğunu varsayacak olursak, kentin batısında yükselen Strabon’da Daidala Oros olarak geçen günümüzdeki Kızıl Dağ ile Glaukos Irmağı doğal sınır olarak düşünülebilir. Son olarak Marek ise bu iki görüş için de net bir kanıt olmadığını, Telandros ismini alan bir dağ, bir ada, bir burun ya da bir kentin olmasının mümkün olduğunu belirterek bu lokalize sorununu açık bırakmıştır.³⁸⁰

Telandros’un siyasi tarihi büyük ölçüde belirsizliğini korumaktadır. Şehrin isminin Hititçe Yalburt yazıtında *Kuwala(n)tarna* olabileceğine dair görüş vardır.³⁸¹ Ancak bunun

³⁷² Benndorf ve Niemann, 1889: 148 dn. 1.

³⁷³ Krş. Tietz, 2003: 286.

³⁷⁴ Robert, 1980: 379. Telandros’un Çal Dağı ile eşleşmeleri üzerine bk. Takmer, 2002: 41; Hellenkemper ve Hild, 2004: 875.

³⁷⁵ Robert, 1980: 379; ayrıca Robert ve Robert, 1982: 384.

³⁷⁶ Tietz, 2003: 287vdd. Çalış Tepesi lokalizasyonu ayrıca bk. Hellenkemper ve Hild, 2004: 876.

³⁷⁷ Tietz, 2003: 287 dn. 244 ile birlikte.

³⁷⁸ Üzümlü Ovası’nın tamamı Kadyanda toprakları içinde kalmaktaydı bk. yuk. 32vd. Bu ovadan çıkan yazıtlar (TAM II 2: 655, 657, 696-698) ovanın Kadyanda kentine ait olduğunu destekler niteliktedir.

³⁷⁹ Tietz, 2003: 290.

³⁸⁰ Marek, 2006: 88.

³⁸¹ Carruba, 1996: 32vd.; ayrıca bk. Keen, 1998: 218. Tietz, 2003: 28 dn. 130 ile birlikte, bu görüş üzerine kentin Hititçe ismi ile Yunanca ismi arasında fonetik bir benzerliğin yanı sıra topografik referanslara da dayandığını

dışında kentin erken dönem tarihlerindeki varlığı hakkında bir şey söylemek pek mümkün değildir. Bunun nedenlerinden biri olarak Fethiye Körfezi'nin iç kesimleri üzerine yapılmış yanlış lokalize denemelerini gösterebiliriz. Kentin ismi İ.Ö. 5. yüzyılda Attika-Delos Deniz Birliği'nin vergi listelerinde karşımıza çıkmaktadır.³⁸² Telandros'un vergi listelerinde yer aldığı dönem boyunca açıkça Attika-Delos Deniz Birliği'nin bağımsız üyelerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.³⁸³ Ayrıca bu listelerde Καρικὸς πόρος altında anılmaktaydı. Tietz Telandros'un bir kıyı kenti olmasına rağmen Stadiasmus Maris Magni listelerinde yer almamasını seyahatnamenin kıyıdaiki tüm siyasi yerleşimlerden ziyade denizciler için önemlilik arz eden yerleşim ve bölgeleri listelemesiyle ilişkilendirmektedir.³⁸⁴ Zira İ.S. 2. yüzyıla ait Kaunos ile Kalynda arasında bir gümrük meselesini konu alan yazıt³⁸⁵ Telandros'un bir limana sahip olduğunu onaylamaktadır.³⁸⁶

Kentin ismi ilk olarak İ.Ö. 163 yılına tarihlenen ve Kaunos'tan çıkan bir onur yazıtında (TEp.1) anılmaktadır.³⁸⁷ Yazıtta Kaunos'un *demos*'u *senatus* tarafından incelenen ve Telandra/oi'daki χώρα'yı korumuş olan Myonides oğlu Stratios'u onurlandırmaktadır. Bu noktada Telandros'un İ.Ö. 163 yılında Kaunos toprakları içerisinde yer aldığı düşünülmektedir.³⁸⁸ Ancak bunun öncesinde bu topraklar Apameia Barışı ile Rhodos'a verilmiş ve böylece Rhodos Peraia'sı içinde yer alıyor da olabilir. Nitekim Lindos'tan çıkan ve İ.Ö. 190

dile getirmektedir. Böylece Fethiye Körfezi ve çevresindeki bölgedeki iskan süreci kaba bir tarihleme ile İ.Ö. 2. bin yılına kadar uzanıyor olabilir.

³⁸² ATL I 422-423, III 210. Ayrıca Tietz, 2003: 34vd. dn. 157 ile birlikte. Tietz Telandros'un bu vergi listelerinde yer alan Telandros ile aynı kent olup olmadığı üzerine olasılıkları reddetmiştir. Zira ona göre Telandros'un iç kesimlerde aranması hatası onun kıyı kenti olduğunu göz ardı edilmesine sebep olmuştur, ancak Çalış Tepe lokalizasyonu vergi listelerinde yer alan kent ile aynı yer olmalıdır, krş. Tietz, 2003: 288vd.

³⁸³ Krş. Keen, 1998: 121.

³⁸⁴ Tietz, 2003: 289.

³⁸⁵ Balland, 1981: nr. 86; Marek, 2006: nr. 174.

³⁸⁶ Robert ve Robert, 1982: 384; Telandros'u Çalış Tepesine yerleştiren Tietz kentin bir limanı olmaması ihtimalinin de olduğunu, olsa dahi Telmessos gibi önemli ve büyük bir kentin yanında bu limanın büyük ölçüde önemini yitireceğini düşünmektedir, bk. Tietz, 2003: 289 dn. 255 ile birlikte.

³⁸⁷ Marek, 2006: nr. 90.

³⁸⁸ Marek, 2006: 271. Bu dönemde Kaunos ile Telmessos arasında kalan bölgenin tarihi oldukça hareketli geçmektedir. İ.Ö. 188 yılında Apameia Barışı ile Rhodos hâkimiyeti altına giren Kaunos'un, İ.Ö. 168/67 yıllarında Rhodos'a karşı ayaklanması başarısız olsa da, Stratonikeia ile Roma'ya yolladıkları elçi sayesinde İ.Ö. 166 yılında Roma *Senatus*'u tarafından özgürlüğü onaylanmıştı, bk. Polyb. *Hist.* 30,21,3; ayrıca bk. Gabrielsen, 2000: 173; Tietz, 2003: 217. Diğer yandan İ.Ö. 167 yılında Rhodos Lykia anakarasında toprak kayıpları yaşamaya başlamıştı, bk. Bresson, 1997: 118vdd. Yazıtın tarihlendiği İ.Ö. 163 yılında bu bölgede yaşanan olaylar hala sıcaklığını korumuş olmalıdır. Böylece Telandros topraklarının bu iki güç arasındaki bir çekişme sonrası muhafazası gerekmiş ve yazıtta onurlandırılan Kaunos elçisi Stratios ise bu muhafazayı gerçekleştirmiş olabilir, bk. Marek, 2006: 272. Ancak Tietz karşıt bir görüş ileri sürerek, bu yazıttan geçen χώρα ή ἐν Τηλανδροίς'un, Kaunos ile Kalynda arasındaki gümrük meselelerini içeren yazıtta geçen Telandra ile aynı topraklar olduğunu, ancak bu yerin Çalış Tepesi'ne yerleştirilen Telandros kenti ile alakalı olmadığını söyler. Yazıtlarda geçen Telandra'nın Indos Nehri'nin batı kıyısından bulunan bir yer olduğunu ileri sürmektedir, bk. Tietz, 2003: 294. Ancak bu görüşe karşı bk. Marek, 2006: 88.

yılına tarihlenen bir yazıtın verdiği bilgilere göre Apameia'dan önce bile Peraia'da Rhodos memurları Ἀγέμων ἐπὶ Λυκίας olarak görev alıyordu.³⁸⁹

İmparatorluk döneminde kentin Lykia Birliği'ne üye olduğunu gösteren herhangi bir kanıt ele geçmemiştir. Üyeliğini onaylayacak bir epigrafik belge ya da bir sikke bulunmamakla birlikte, ünlü Rhodiapolis'li Opramoas'ın meşhur bağış yazıtında da kentin ismine rastlanmamaktadır. Kent Glaukos Nehri'nin denize döküldüğü mevkiine yerleştirildiğinde, – İnlice Asarı'na yerleştirilen Daidala gibi – Kalynda ile Telmessos arasında verilen kıyı güzergâhının üzerinde kalmaktaydı. Ancak kent Patara Yol Anıtı'nda anılmamaktadır. Bunun nedeni ya kentin yalnızca polis statüsündeki kentleri barındıran anıta³⁹⁰ dâhil olabilecek bir statüye sahip olmaması, ya da kentin o dönemde Kalynda ya da Telmessos teritoryumuna bağlı bir yerleşim yeri olması olarak açıklanabilir. Ayrıca Daidala'da da düşünülebileceği gibi, bu iki yerleşim Fethiye Körfezi'nin kuzeyindeki kıyı kesiminden ziyade, batısında kalan adalar ve Kapudağı Yarımada'sı üzerinde ya da bu yarımadanın kuzeyine uzanan topraklarda aranabilir. Nitekim burada olamayacağını iddia eden ele geçmiş bir veri bulunmamaktadır. Tietz ise kentin bu dönemde Patara'daki hukuki olarak fiilen roma valisi tarafından yönetilen Rhodos Peraia'sı içinde kalmakta olduğunu düşünmektedir.³⁹¹ Nitekim Dion Khrysostamos'un aktardığı gibi (*TLit.2*), Rhodos'un Lykia'nın belirli kısımlarındaki kentlerden sömürge altyapılı gelir kaynağı elde etmesi – Daidala'da olduğu gibi (bk. yuk. 41vd.) – Telandros için de geçerli olabilirdi. Kentin isminin anıldığı ikinci ve son yazıt ise İ.S. 2. yüzyıla ait Kalynda ile Kaunos arasındaki gümrük meselelerinin yer aldığı metindir.³⁹² Yazıtta Telandros ve Ankon limanlarında uygulanan özel bir durumdan söz etmektedir. Ancak yazıtın pek çok kısımları okunamadığı için bu özel durumların ne olduğu bilinmemektedir.

Tietz'in Telandros'un lokalizesi için önerdiği Çalış Tepesi üzerinde bulunan kalıntılar oldukça az miktardadır. Burada bulunan kalıntıları aktaran Tietz, Hellenistik dönemden Geç İmparatorluk dönemine kadar uzanan kalıntılar içerisinde seramik ve harç duvarları tanımlamaktadır. Ayrıca tepeyi yerleşim merkezi olarak belirtmiş, doğuda bir yükselti üzerinde duvar kalıntıları, bir sarnıç ve çok sayıda İmparatorluk dönemine ait seramik parçaları görmüştür.³⁹³ Burada bulunan kalıntıların kronolojik dağılımı vasıtasıyla yerleşim yerinin Klasik dönemden Bizans dönemine kadar uzanan yerleşim sürekliliği gösterdiği söylenebilir.

³⁸⁹ Lindos II 160, str. 7. Ἀγέμων ἐπὶ Λυκίας'ın yetki alanları Daidala ile Telmessos arasındaydı ve büyük olasılıkla Telandros'u da içine alıyordu, bk. Tietz, 2003: 295.

³⁹⁰ Schuler, 2007: 77; Schuler, 2010: 81 dn. 79; Onur, 2016b: 572.

³⁹¹ Tietz, 2003: 292.

³⁹² Balland, 1981: nr. 86; Marek, 2006: nr. 174.

³⁹³ Tietz, 2003: 88.

Ayrıca Çalış Tepesi çevresinde bir define ele geçmiştir.³⁹⁴ Bu define İ.Ö. 170 ya da 180'li yıllara ait Rhodos Plinthophoroi hazinesidir.

Telandros için önerilmiş diğer bir yerleşim alanı Tersane Adası³⁹⁵'dir. Tersane Adası Fethiye Körfezi'nde yer alan adaların en büyüğüdür. Hoskyn adada çok sayıda hayvanın ve kekliğin bulunduğunu aktarır. Ayrıca üstün kalitede tütünün yetiştirildiğinden söz eder.³⁹⁶ Bu adada önceleri bir Yunan köyü bulunmaktaydı, ancak sonradan bu ada terk edilmiştir.³⁹⁷ Adada bulunan antik kalıntılar içinde bir mezar yer almaktadır.³⁹⁸ Ayrıca yıkılmış bir gözetleme kulesi bulunmaktadır.³⁹⁹ Roos, ada üzerinde Bizans dönemine ait *apsis*'i korunmuş bir kiliseye ait parçalar olduğunu aktarır. Bu parçaların içinde üzerinde yazıt olan kırık bir parça yer almaktadır.⁴⁰⁰

³⁹⁴ Arslan, 1991: 59-69.

³⁹⁵ TAVO B V 15; BATL 65.

³⁹⁶ Hoskyn, 1842: 145.

³⁹⁷ Hoskyn, 1842: 145; Bean, 1997: 37.

³⁹⁸ Roos, 1969: Bean, 1997: 37.

³⁹⁹ Hoskyn, 1842: 145; Bean, 1997: 37

⁴⁰⁰ Roos, 1969: 83, yazıtın fotoğrafı için bk. orada s. 84 şek. 49.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TESTIMONIA

3.1. Edebi Kaynaklar

TLit.1. Cassios Dio, *Historiae Romanae* 60.24.4.

καὶ Μάρκῳ Ἰουλίῳ Κοττίῳ τὴν πατρίαν ἀρχήν, ἣν ἐπὶ τῶν Ἀλπεων τῶν ὁμωνύμων εἶχε, προσεπηύξησε, βασιλέα αὐτὸν τότε πρῶτον ὀνομάσας. τῶν τε Ῥοδίων τὴν ἐλευθερίαν ἀφείλετο, ὅτι Ῥωμαίους τινὰς ἀνεσκόλοπισαν.

Marcus Ioulius Cotticus Alpler'de yer alan ve aile ismi taşıyan ata yadigârı toprakları genişletti ve o zaman ilk kez kral olarak adlandırıldı. Rhodoslular, Romalıların bazılarını çarmla gerdikleri için özgürlüklerinden mahrum bırakıldılar.

TLit.2. Dion Chrysostamus, *Orationes* 31.101

τί δήποτε ἐπὶ μὲν τῶν προγόνων ὑμῶν οὐθὲν ἐγίγνετο τοιοῦτον, οὐκ ἐχόντων αὐτῶν πλείονα ἢ νῦν ἔχετε ὑμεῖς; ὅτι γὰρ οὐθ' ἡ νῆσος χείρων γέγονε καὶ τὴν Καρίαν καρποῦσθε καὶ μέρος τι τῆς Λυκίας καὶ πόλεις ὑποφόρους κέκτησθε, καὶ χρήματα ἀεὶ πολλὰ ὑπὸ πολλῶν ἀνατίθεται τῷ δήμῳ καὶ τῶν πρότερον οὐδεὶς ἀφήρηται, μηθένα νομίζετε ἀγνοεῖν.

Atalarınız sizin şu anda sahip olduklarınızdan daha fazlasına sahip olmadıkları halde bu tür bir şey onların zamanında neden ortaya çıkmadı? Zira hiç kimsenin adanın daha kötü bir konuma gelmediğinin, Karia'dan ve Lykia'nın bir kısmından gelir elde ettiğinin, ayrıca (buralarda) vergiye tabi kentlere sahip olduğunuzun; pek çok kişi tarafından kamuya büyük tutarlar adandığının ve sizden öncekilerden hiçbirinin (bu hususta) tereddüt göstermediğinin farkında olmadığını sanmayın.

TLit.3. Herodotos, *Historiae* 1.172.

Οἱ δὲ Καύνιοι αὐτόχθονες δοκέειν ἐμοί εἶσι, αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης φασὶ εἶναι. Προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν (τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι), νόμοισι δὲ χρέωνται κεχωρισμένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν. Τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα ἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶ. Ἰδρυθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπειτα, ὥς σφι ἀπέδοξε (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦθον χρᾶσθαι θεοῖσι), ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι ἠβηδόν, τύπτοντες δόρασι τὸν ἡέρα μέχρι οὖρων τῶν Καλυνδικῶν εἶποντο καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινικοὺς θεοὺς.

Bence Kaunoslular buranın yerlileridir, ama onlar kuşkusuz Giritli olduklarını söylerler. Dilleri Karia diline benzemektedir, ya da Karia'nın onların diline benzemektedir (zira bu konuda açıkça bir ayrım yapamadım). Ama onlar gelenekleri konusunda hem diğer topluluklardan hem de Kariahılar'dan oldukça farklıdır. Onlar için erkekler, kadınlar ve çocuk grupları halinde yaşlarına ve arkadaşlık ilişkilerine göre içki aktiviteleri düzenlemek en büyük zevktir. Kendilerine yabancı ibadet törenleri kurdular, daha sonra atalarından kalma tanrılar haricindeki tanrılardan arınmaya karar verdiler. Tüm Kaunoslular silahlarını kuşandı, kılıçlarını havada sallayarak yabancı tanrıları Kalynda'nın sınırına kadar kovaladıklarını ve onları defettiklerini söylerler.

TLit.4. Herodotos, *Historiae* 7.98.

Τῶν δὲ ἐπιπλεόντων μετὰ γε τοὺς στρατηγούς οἶδε ἦσαν ὀνομαστότατοι· Σιδώνιος Τετράμνηστος Ἀνύσου, καὶ Τύριος Ματτὴν Εἰρώμου, καὶ Ἀράδιος Μέρβαλος Ἀγβάλου, καὶ Κίλιξ Συέννεσις Ὠρομέδοντος, καὶ Λύκιος Κυβερνίσκος Σίκα, καὶ Κύπριοι Γόργος τε ὁ Χέρσιος καὶ Τιμῶναξ ὁ Τιμαγόρεω, καὶ Καρῶν Ἰστιαῖός τε ὁ Τύμνεω καὶ Πίγρης ὁ Ὑσσελδῶμου καὶ Δαμασίθυμος ὁ Κανδαύλεω.

Amirallerden sonra, gemideki en ünlü kişiler şunlardı: Sidon'dan Anysos oğlu Tetramnestos, Tyre'den Eiromos oğlu Matten, Arados'tan Agbalos oğlu Merbalos, Kilikia'dan Oromedon oğlu Syennesis, Lykia'dan Sika oğlu Kyberniskos, Kıbrıs'tan Kheris oğlu Gorgos ve Timagoras oğlu Timonaks, Karia'dan Tymnes oğlu Histiaios, Hysseldomos oğlu Pigres ve Kandaules oğlu Damasithymos.

TLit.5. Herodotos, *Historiae* 8.87.

Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους οὐκ ἔχω [μετεξετέρους] εἰπεῖν ἀτρεκέως ὥς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἡγωνίζοντο κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τάδε ἐγένετο, ἀπ' ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλείῃ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐς θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλέος πρήγματα, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νηῦς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ νεὸς Ἀττικῆς· καὶ ἡ οὐκ ἔχουσα διαφυγεῖν (ἐμπροσθε γὰρ αὐτῆς ἦσαν ἄλλαι νέες φίλαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε ἐοῦσα), ἔδοξέ οἱ τότε ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνεικε ποιησάσῃ· διωκομένη γὰρ ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς φέρουσα ἐνέβαλε νηὶ φιλίῃ ἀνδρῶν τε Καλυνδέων καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδέων βασιλέος Δαμασιθύμου. Εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτόν <οἱ> ἐγεγόνεε ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἐόντων, οὐ μέντοι ἔχω γε εἰπεῖν, οὔτε εἰ ἐκ προνοίης αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ συνεκύρησε ἡ τῶν Καλυνδέων κατὰ τύχην παραπεσοῦσα νηῦς. Ὡς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χρησαμένη διπλὰ ἐωυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο· ὃ τε γὰρ τῆς Ἀττικῆς νεὸς τριήραρχος ὥς εἶδέ μιν

ἐμβάλλουσαν νηὶ ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νέα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ Ἑλληνίδα εἶναι ἢ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων καὶ αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας πρὸς ἄλλας ἐτράπετο.

Barbarların ya da Hellenlerin her biri nasıl savaştı tam olarak net bir şey söyleyemem, ancak Artemisia'nın başına bu geldi ve bu kral huzurunda ona daha fazla bir saygı kazandı. Kralın tarafı tamamen karıştığında, aynı anda Artemisia'nın gemisi bir Attika gemisi tarafından takip edilmeye başlandı. Ancak o kaçamadı, çünkü diğer müttefik gemiler onun tam önündeydi ve onun gemisi ise düşman gemiye en yakın olanıydı. Ona faydası dokunacak bir şey yapmaya karar verdi. Bir Attika gemisi tarafından takip edilmesine rağmen, Kalyndalı adamların ve bizzat Kalynda kralı Damasithymos'un bulunduğu müttefik gemisine çarptı. Onların henüz Hellespontos yakınlarındayken bir kavgaya tutuştuklarına dair, ayrıca (Artemisia) bunu kasıtlı mı yaptı yoksa Kalyndalılar'ın gemisinin tesadüfen o an onun önüne mi çıktığına dair doğrusu hiçbirşey söyleyemem. (Sonuçta onlara) çarpınca ve batırınca, iki avantaj kazanma şansı yakaladı. Attika gemisinin triarkhos'u barbarların gemisinin ona çarptığını görünce, Artemisia'nın gemisinin bir Hellen gemisi olduğunu ya da barbarlardan kaçtığını sandı ve onlardan uzaklaştı, diğer (düşmanlarla) mücadele etmek için geri döndü.

TLit.6. Livius, Ab Urbe Condita 33.19.8-11

Antiochus cum priore aestate omnibus quae in Coele Syria sunt ciuitatibus ex Ptolomaei ditione in suam potestatem redactis in hiberna Antiochiam concessisset, nihilo quietiora ea ipsis aestiuis habuit. omnibus enim regni uiribus conixus cum ingentes copias terrestres maritimasque comparasset, principio ueris praemissis terra cum exercitu filiis duobus Ardye<que> ac Mithridate iussisque Sardibus se opperiri, ipse cum classe centum tectarum nauium, ad hoc leuioribus auigiis cercurisque ac lembis ducentis proficiscitur, simul per omnem oram Ciliciae Lyciaeque et Cariae temptaturus urbes quae in ditione Ptolomaei essent, simul Philippum -necdum enim debellatum erat- exercitu nauibusque adiuturus.

Antiokhos, önceki yaz boyunca, Coele Syria'daki Ptolemaios egemenliği altında olan tüm kentleri kendi hâkimiyetine sokarak, kışlık karargâhına çekildi. En az yazın gerçekleştirdiği kadar nitelikli faaliyetlerde bulundu. Krallığın tüm güçlerini seferber etti ve karadan ve denizden çok sayıda birliği topladı. Bahar başlarında iki oğlu Ardys ve Mithridates'i bir ordu ile birlikte Sardis'e yolladı ve orada kendisini beklemelerini emretti. Kendisi ise yüz güverteli gemi ile küçük tekneler, Kıbrıs tekneleri ve hızlı filikalardan oluşan iki yüz gemiyi yola çıkarttı. Kilikia, Lykia ve Karia'nın Ptolemaios egemenliği altındaki tüm kıyı kentlerini zapt etmek ve de hala onunla (Ptolemaios ile) savaş halinde olan Philippos'a ordu ve donanma ile yardım etmek istiyordu.

TLit.7. Livius, *Ab Urbe Condita* 37.15.5.

Eudamus praefectus Rhodiae classis magis eam sibi displicere sententiam ostendit, quam ipse, quid censeret faciendum, dixit. Epicrates Rhodius omissa in praesentia Epheso mittendam nauium partem in Lyciam censuit, et Patara, caput gentis, in societatem adiungenda. in duas magnas res id usui fore, et Rhodios pacatis contra insulam suam terris totis uiribus incumbere in unius belli, quod aduersus Antiochum sit, curam posse, et eam classem, quae in Cilicia compararetur, intercludi, ne Polyxenidae coniungatur.

Büyük Rhodos filosunun praefectus'u Eudamus, bizzat kendisinin ne yapılması gerektiğine dair bir fikir söylemeden onun niyetini onaylamadığını açıkladı. Rhodoslu Epikrates, şu an için Ephesus'tan çekinilmesini ve filosunun bir bölümünü Lykia'ya, ülkenin başkenti Patara'ya ittifak kurmak için yollaması gerektiğini bildirdi. Burada iki büyük mesele yarar sağlayacak: Rhodoslular kendi adalarının karşısındaki dost ülkenin tüm güçleriyle beraber Antiokhos'a karşı savaşta dikkatini vakfedebilecek ve onun Kilikia'da hazır bulunan filosunun Polyksenides ile bir araya gelmesine engel olacak.

TLit.8. Livius, *Ab Urbe Condita* 37.16.

C. Liuius cum duabus quinqueremibus Romanis et quattuor quadriremibus Rhodiis et duabus apertis Zmyrnaeis in Lyciam est missus, Rhodum prius iussus adire et omnia cum iis communicare consilia. ciuitates, quas praeteruectus est, Miletus Myndus Halicarnassus Cnidus Cous, imperata enixe fecerunt. Rhodum ut uentum est, simul et, ad quam rem missus esset, iis exposuit et consuluit eos. approbantibus cunctis et ad eam, quam habebat, classem, adsumptis tribus quadriremibus, nauigat Patara. primo secundus uentus ad ipsam urbem ferebat eos, sperabantque subito terrore aliquid moturos; postquam circumagente se uento fluctibus dubiis uolui coeptum est mare, peruicerunt quidem remis, ut tenerent terram; sed neque circa urbem tuta statio erat, nec ante ostium portus in salo stare poterant aspero mari et nocte imminente. praeteruecti moenia portum Phoenicunta, minus duum milium spatio inde distantem, petiere, nauibus a maritima ui tutum; sed altae insuper imminebant rupes, quas celeriter oppidani adsumptis regiis militibus, quos in praesidio habebant, ceperunt. aduersus quos Liuius, quamquam erant iniqua ac difficilia ad exitus loca, Issaeos auxiliares et Zmyrnaeorum expeditos iuuenes misit. hi, dum missilibus primo et aduersus paucos leuibus excursionibus lacescebatur magis quam conserebatur pugna, sustinuerunt certamen; postquam plures ex urbe adfluebant, et iam omnis multitudo effundebatur, timor incessit Liuium, ne et auxiliares circumuenirentur et nauibus etiam ab terra periculum esset. ita non milites solum sed etiam

naualis socios, remigum turbam, quibus quisque poterat telis, armatos in proelium eduxit. tum quoque anceps pugna fuit, neque milites solum aliquot, sed L. Apustius tumultuario proelio cecidit; postremo tamen fusi fugatique sunt Lycii atque in urbem compulsi, et Romani cum haud incruenta uictoria ad naues redierunt. inde in Telmessicum profecti sinum, qui latere uno Cariam altero Lyciam contingit, omisso <consilio> Patara amplius temptandi Rhodii domum dimissi sunt, Liuius praeteruictus Asiam in Graeciam transmisit, ut conuentis Scipionibus, qui tum circa Thessaliam erant, in Italiam traiceret.

C. Livius, iki adet Roma beş sıra kürekli (quinquerem), dört adet Roma dört sıra kürekli (quadrirem) ve iki adet Smyrna güvertesiz gemisini Lykia'ya yolladı. İlk görevi Rhodos'a ulaşmak ve tüm düşüncelerini meclis ile paylaşmaktı. Yolculuğunda uğradığı Miletus, Myndus, Halikarnassus, Knidus ve Khos kentleri emri istekle uyguladılar. Rhodos'a gelir gelmez neden buraya geldiğini onlara açıkladı ve onlarla müzakere etti. Tamamen onay alınca ve filosuna üç adet dört sıra kürekli (quadrirem) ekleyince, Patara'ya yelken açtı. İlk elverişli bir rüzgâr onları tamda kentin oraya getirdi ve onlar (bu) ani hareketlerinin (kenttekileri) dehşete sokmasını umuyorlardı, daha sonra rüzgâr ters döndü ve deniz dalgalarla çalkalanmaya başladı. Karaya tutunabilmek için gerçekten ciddi bir mücadele verdiler. Ancak kentin yakınlarında demirlemek için güvenli hiçbir yer yoktu. Bu çetin denizde ve gece olmak üzere limanın ağzına demirlemeyi başaramadılar. Sur duvarlarını geçerek birkaç mil uzaklığındaki Phoinicus limanına yöneldiler. Burası gemileri azgın dalgalardan koruyacak uygun bir yerdi. Ama burada, kasaba halkının, bir garnizona sahip kralın birlikleriyle birlikte alelacele ele geçirdikleri yüksek kayalar bulunuyordu. Karaya çıkmak oldukça elverişsiz ve zor olsa da, Livius, Issa ve Smyrna'dan gelen hafif silahlı piyadeden oluşan yardım birliklerini onların üzerine yolladı. Bu birlikler, ilkin az sayıdaki rakiplerine karşı göğüs göğse çarpışmadan ziyade, oklarla ve hafif saldırılarla meydan okuyarak muharebeyi sürdürdüler. Daha sonra kentten herkes (savaşmak için) akın edince ve kişi sayısı muazzam bir rakama ulaşınca, Livius yardım birliklerinin kuşatılmasından ve gemilerin kıyidan gelecek bir teşebbüse maruz kalacağından endişe etmeye başladı. Böylece yalnızca askerleri değil, aynı zamanda denizci dostlarını, her türlü silahla kuşanan kürekçi tayfayı da savaşa sevk etti. Bundan sonra dahi savaş belirsizliğini korudu, yalnızca pek çok asker değil, (ortalığın) karıştığı savaşta L. Apustius da öldü. En sonunda bozguna uğratılan Lykialılar zorlanarak kentlerine sürüldüler ve Romalılar kanlı bir zafer ile gemilerine döndüler. Buradan Telmessus Körfezi'ne doğru yola çıktılar ki bu körfezin bir ucu Karia, diğer ucu Lykia topraklarında kalmaktadır. Meclis Patara'ya daha fazla saldırılmasından vazgeçince Rhodoslular evlerine

gönderildi. Livius ise o sırada Thesselia civarında bulunan Scipio ile buluşmak için Asia (kıyılarını) geçerek Yunanistan'a ulaştı. (En sonunda ise) İtalya'ya vardı.

TLit.9. Livius, Ab Urbe Condita 37.22.3

Biduo ante, quam Eudamus cum classe ab Samo ueniret, tredecim ab Rhodo naues cum Pamphilida praefecto aduersus eandem Syriacam classem missae adsumptis quattuor nauibus, quae Cariae praesidio erant, oppugnantibus regiis Daedala et quaedam alia Peraeae castella obsidione exemerunt. Eudamum confestim exire placuit.

Eudamus filosuyla Samos'dan gelmeden iki gün önce, Pamphilida komutası altındaki Rhodos'dan gelen on üç gemi aynı Syria filosuna karşı yollanmıştı. Karia'yı koruyan dört gemiyi de alarak, krallığın ablukaya aldığı Daidala ve birkaç Peraia kalesini kuşatmadan kurtardılar. Eudamus derhal geri çekilmelerini kararlaştırdı.

TLit.10. Livius, Ab Urbe Condita 38.39.13

Rhodiis ad firmata, quae data priore decreto erant; Lycia et Caria datae usque ad Maeandrum amnem praeter Telmessum.

Rhodoslular'a daha önceki bir dekret ile bahsedilmiş olan ihsanlar onandı: Lykia ve Karia'nın Telmessus hariç olmak üzere Meander Irmağı'na kadarki kısmı.

TLit.11. Livius, Ab Urbe Condita 45.25.6

In praesentia deducere ante certam diem ex Lycia Cariaque iusserunt praefectos. haec Rhodum nuntiata, quae per se tristia fuissent, quia maioris mali leuatus erat timor, cum bellum timuissent, in gaudium uerterunt.

Şimdilik onlar kararlaştırılmış günden önce Lykia ve Karia valilerini geri çekmelerini emrettiler. Bu Rhodos'a bildirildi. Bildirilen durum başlı başına bir üzüntü yarattı, ancak daha büyük bir kötülüğün endişesi ile (üzüntüleri) azaldı. Böylece sevinçleri geri geldi.

TLit.12. Plinius, Naturalis Historia V.101

Ultra par sinus prioris; ibi Pinara et quae Lyciam finit Telmessus. Lycia LXX quondam oppida habuit, nunc XXXVI habet. ex his celeberrima praeter supra dicta Canas, Candyba, ubi laudatur Eunias nemus, Podalia, Choma praefluence Aedesa, Cyaneae, Ascandiandalis, Amelas, Noscopium, T<l>os, Tel<a>nd<r>us.

(Kragos'un) ötesinde, önceki ile aynı boyutlarda bir körfez vardır; burada Pinara ve Lykia'nın sınırı olan Telmessus bulunur. Lykia bir zamanlar yetmiş kente sahipti, şimdi ise otuz altı kente

sahiptir. Yukarıda anılanlar dışında bu (kentlerin) en meşhurları şunlardır: Canas, Eunias, koruluğu ile övülen Candyba, Podalia, hızlı akan Aedesa Nehri kenarındaki Choma, Cyaneae, Ascandiandalis, Amelas, Noscopium, Tlos ve Telandros.

TLit.13. Plinius, *Naturalis Historia* V.103

In proxima ora Caria est, mox Ionia, ultra eam <A>eolis. Caria mediae Doridi circumfunditur, ad mare utroque latere ambiens. In ea promunturium Pedalium, amnis Glaucus, deferens Telmedium, oppida Daedala, Crya fugitivorum, flumen Axon, oppidum Calynda. amnis Indus, in Cibratarum iugis ortus, recipit LX perennes fluvios, torrentes vero amplius centum.

Takip eden kıyı üzerinde Karia, sonrasında Ionia ve daha da ötede Aeolis vardır. Karia her iki ucuda denize uzanan, ortada bulunan Doris'i çevreliyor. Orada Pedalia Burnu, Telmedium'un boşaldığı Glaucus Nehri, Daidala kenti, kaçakların işgal ettiği Crya, Akson Nehri ve Kalynda kenti vardır.

TLit.14. Plinius, *Naturalis Historia* V.131

In Lycio autem mari Idyris, Telendos, Attelebussa, Cypriae tres steriles et Dionysia, prius Charaeta dicta, dein contra Tauri promunturium pestiferae navigantibus Chelidoniae totidem, ab <i>is cum oppido Leucolla, Pactyae, Lasia, Nymphais, Macris, Megista, cuius civitas interiit. multae deinde ignobiles, sed contra Chimaeram Dolichiste, Choerogylon, Crambusa, Rhoge, Xenagora VIII, Daedaleon duae, Cryeon tres, Strongyle et contra Sidyma Antiochi Glaucumque versus amnem Lagusa, Macris, Didymae, Helbo, Scope, Aspis et, in qua oppidum interiit, Telandria proximaque Cauno Rhodusa.

Lykia denizinde ise Idyris, Telendos, Attelebussa, Cypriae denilen üç çorak ada ve önceleri Charaeta olarak anılan Dionysia vardır. Daha sonra Taurus Burnu'nun karşısında sayıca fazla ve denizciler için tehlikeli olan Chelidoniae (adaları) bulunur. Dahası orada Leucolla kenti, Pactyae, Lasia, Nymphais, Macris, artık var olmayan kent Megista vardır. Bundan sonra (ismi) bilinmeyen pek çok yer vardır. Artık Chimaera'nın karşısındaki Dolikhiste, Khoerogylon, Crambusa, Rhoge, çevresi sekiz mil olan Ksenagora, Daedala'nın iki adası, Crya'nın üç adası, Strongyle ve Sidyma karşısındaki Antiokhos'un adası yer alır. Glaucus Nehri'nin ağzına doğru Lagusa, Macris, Didymae, Helbo, Scope, Aspis ve artık var olmayan kent Telandria ve Caunus üzerindeki Rhodusa yer alır.

TLit.15. Polybios, *Historiae* 21.46.8-10.

μετὰ δὲ ταῦτα Ῥοδίοις ἐχρημάτισαν, διδόντες Λυκίαν καὶ Καρίας τὰ μέχρι Μαιάνδρου ποταμοῦ πλὴν Τελμεσσοῦ. περὶ δὲ τοῦ βασιλέως Εὐμένους καὶ τῶν ἀδελφῶν ἓν τε ταῖς πρὸς Ἀντίοχον συνθήκαις τὴν ἐνδεχομένην πρόνοιαν ἐποιήσαντο καὶ τότε τῆς μὲν Εὐρώπης αὐτῷ προσέθηκαν Χερρόνησον καὶ Λυσιμάχειαν καὶ τὰ προσοροῦντα τούτοις ἐρύματα καὶ χώραν, ἧς Ἀντίοχος ἐπῆρχεν·

Bundan sonra Rhodoslular'a Lykia'yi ve Karia'yi, Telmessos hariç, Meandros Irmağı'na kadar vererek onlarla görüştü. Antiokhos ile yaptığı anlaşmada Kral Eumenes ve kardeşleri için onaylanan herşeyi yerine getirdi ve şimdi ise Avrupa'da Kherronesos'u ve Lysimakheia'yi ve onlara komşu olan kaleleri ve Antiokhos'un yönettiği toprakları ona verdiler.

TLit.16. Polybios, *Historiae* 27.7.5-6.

ὑπαρχούσης γὰρ τοῖς Ῥοδίοις ὑποψίας καὶ διαφορᾶς πρὸς τὸν Εὐμένην, πάλαι μὲν ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Φαρνάκην, ὅτε, τοῦ βασιλέως Εὐμένους ἐφορμοῦντος ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον στόματος χάριν τοῦ κωλύειν τοὺς πλέοντας εἰς τὸν Πόντον, ἐπελάβοντο τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ καὶ διεκώλυσαν Ῥόδιοι, μικροῖς δ' ἀνώτερον χρόνοις ἐκ τῶν Λυκιακῶν ἀναξαινομένης τῆς διαφορᾶς ἐκ τινων ἐρυμάτων καὶ χώρας, ἣν συνέβαινε κεῖσθαι μὲν ἐπὶ τῆς ἐσχατιᾶς τῆς τῶν Ῥοδίων Περαίας, κακοποιεῖσθαι δὲ συνεχῶς διὰ τῶν ὑπ' Εὐμένει ταπτομένων.

Rhodos'da Eumenes'e karşı bir şüphe ve anlaşmazlık hâkimdi. Pharnakes'e karşı yapılan savaştan bu yana, Kral Eumenes'in filosu Pontos'a girecek gemileri engellemek amacıyla Hellespontos'un ağzında demir atınca, Rhodoslular onun amacını kavradılar ve ona engel oldular. Kısa bir süre önce, Rhodos Peraiası'nın sınırında bir araya gelmiş belirli kalelere ve topraklara ilişkin Lykia'daki anlaşmazlıklar nedeniyle ve Eumenes tarafından görevlendirilen askerlerin sürekli olarak zararlar da bulunması üzerine yeniden açılmıştır.

TLit.17. Polybios, *Historiae* 30.5.12

κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἡ σύγκλητος ἐξέβαλε δόγμα διότι δεῖ Κᾶρας καὶ Λυκίους ἐλευθέρους εἶναι πάντας, ὅσους προσένειμε Ῥοδίοις μετὰ τὸν Ἀντιοχικὸν πόλεμον.

Aynı zamanda senatus, Antiokhos savaşından sonra Rhodoslular'a atanan Karia ve Lykia'nın tüm topraklarının özgür olması gerektiğine dair bir karar aldı.

TLit.18. Polybios, *Historiae* 30.21.

Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Θεαίδητος εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον λόγους μὲν ἐποιήσατο περὶ τῆς συμμαχίας· ὑπερθεμένης δὲ τῆς συγκλήτου τὸ διαβούλιον, οὗτος μὲν μετήλλαξε τὸν βίον κατὰ φύσιν· ἔτη γὰρ εἶχε πλείω τῶν ὀγδοήκοντα· παραγενομένων δὲ φυγάδων ἔκ τε Καύνου καὶ Στρατονικείας εἰς τὴν Ῥώμην καὶ παρελθόντων εἰς τὴν σύγκλητον, ἐγένετο δόγμα Ῥοδίους ἐξάγειν τὰς φρουρὰς ἔκ τε Καύνου καὶ Στρατονικείας. οἱ δὲ περὶ τὸν Φιλόφρονα καὶ Ἀστυμήδην λαβόντες ταύτην τὴν ἀπόκρισιν ἀπέπλευσαν κατὰ σπουδὴν εἰς τὴν οἰκείαν, δεδιότες μὴ παρακούσαντες οἱ Ῥόδιοι περὶ τοῦ τὰς φρουρὰς ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἄλλην ἀρχὴν ἐγκλημάτων ποιήσωσιν.

Bu sefer Theaidetos senatusa geldi ve anlaşma hakkında bir konuşma yaptı; kararı senatus tarafından ertelendi, o da eceliyle (bir zaman sonra) öldü. Zira seksen yaşının üzerindeydi. Sürgün olanlar Kaunos ve Stratonikeia'dan Roma'ya ve senatusa gelince, Rhodos garnizonlarının Kaunos ve Stratonikeia'dan geri çekmeleri hükmü verildi. Philophron ve Astumedes'e karşı bu cevabı alanlar hızla evlerine yelken açtı, Rhodoslular'ın garnizonlarının geri çekilmeyi reddetmesinden korkanlar tekrardan başka bir suçlama yaptılar.

TLit.19. Polybios, *Historiae* 30.31.1-9

Μετὰ δὲ ταῦτα προσκαλεσαμένη τοὺς Ῥοδίους διήκουε τούτων. ὁ δ' Ἀστυμήδης εἰσελθὼν μετρίως ἔσθη καὶ βέλτιον ἢ κατὰ τὴν πρὸ ταύτης πρεσβείαν· ἀφόμενος γὰρ τοῦ κατηγορεῖν τῶν ἄλλων ὥρμησεν ἐπὶ τὸ παραιτεῖσθαι, καθάπερ οἱ μαστιγούμενοι τὰς πληγὰς, φάσκων ἱκανοῖς προστίμοις περιπεπτωκέναι τὴν πατρίδα καὶ μείζοσι τῆς ἁμαρτίας. καὶ προσθέμενος ἐξηγεῖτο τὰς ἐλαττώσεις, κεφαλαιωδῶς διεξιών, πρῶτον μὲν ὅτι Λυκίαν καὶ Καρίαν ἀπολωλέκασιν, εἰς ἣν ἐξ ἀρχῆς μὲν ἐδαπάνησαν χρημάτων ἱκανὸν πλῆθος, τριττοὺς πολέμους ἀναγκασθέντες πολεμεῖν αὐτοῖς, νυνὶ δὲ προσόδων ἐστέρηνται πολλῶν ὧν ἐλάμβανον παρὰ τῶν προειρημένων. "ἀλλ' ἴσως" ἔφη "ταῦτα μὲν ἔχει λόγον· καὶ γὰρ ἐδώκαθ' ὑμεῖς αὐτὰ τῷ δήμῳ, μετὰ χάριτος (διὰ) τὴν εὐνοίαν, καὶ ἀφανίζοντες τινὸς ὑποψίας καὶ διαφορᾶς ὑμῖν. ἀλλὰ Καῦνον δήπου διακοσίων ταλάντων ἐξηγοράσαμεν παρὰ τῶν Πτολεμαίου στρατηγῶν καὶ Στρατονίκειαν ἐλάβομεν ἐν μεγάλῃ χάριτι παρ' Ἀντιόχου τοῦ Σελεύκου· καὶ παρὰ τούτων τῶν πόλεων ἀμφοτέρων ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα τῷ δήμῳ πρόσδοδος ἔπιπτε καθ' ἕκαστον ἔτος. τούτων ἀπασῶν ἐστερήμεθα τῶν προσόδων, θέλοντες πειθαρχεῖν τοῖς ὑμετέροις προστάγμασιν. ἐξ ὧν μείζονα φόρον ἐπιτεθείκατε τοῖς Ῥοδίσις τῆς ἀγνοίας ἢ Μακεδόσι τοῖς διὰ παντὸς πολεμίοις ὑμῖν ὑπάρξασιν.

Bundan sonra (senatus) Rhodosluları çağırarak onlara bir mahkeme günü verdi. Astumedes geldiğinde bundan önceki elçilik görevinde olduğundan daha iyi ve ılımlıydı. Diğerlerini

suçlamaktan vazgeçince, tıpkı kırbaçlanan (kölelerin) darbe alınca yalvardığı gibi yalvarmaya başladı ve vatanının (işlediği) hatadan daha büyük cezalara maruz kaldığını söyledi. Daha sonra (Rhodos'un) uğradığı zararları özetlemeye başladı; ilkin Lykia'yı ve Karia'yı tamamen kaybettiler ki oralara baştan beri önemli miktarlarda harcama yapmışlardı ve onlara karşı üç adet savaş yürütmek zorunda kalmışlardı, şimdi ise pek çok gelirden mahrum bırakıldılar. "Ama belki de bu konuda haklısınız" dedi "Zira siz buraları halkımıza bir lütuf ve iyi niyet göstergesi olarak verdiniz, ancak (şimdi) şüphelenize ve anlaşmazlığınıza maruz kalıyoruz. Ancak hiç kuşku yok ki Kaunos'u Ptolemaios generallerinden iki yüz talanta karşılığı satın aldık ve Stratonikeia'yı ise Seleukos'un oğlu Antiokhos tarafından büyük bir iyilik olarak (vermesi sonucu) elde ettik. Bu her iki kentten de halkımıza yıllık yüz yirmi talanta gelir sağlandı. Sizin emirlerinize itaat ettiğimizde tüm bu gelirlerimizi kaybettik. Buradan (görülüyor ki) bir hata yüzünden Rhodoslular'a, her zaman için düşmanınız olan Makedonlar'dan daha fazla bir haraç koydunuz.

TLit.20. Polybios, *Historiae* 31.4.

Ὅτι Ῥόδιοι διαπεπνευκότες ἐκ τῆς περὶ αὐτοὺς γενομένης δυσχερείας ἔπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Κλεαγόραν, Κάλυνδα μὲν ἀξιῶσοντας σφίσι παραχωρηθῆναι, περὶ δὲ τῶν ἐχόντων ἐν τῇ Λυκίᾳ καὶ Καρίᾳ κτήσεις αἰτησομένους τὴν σύγκλητον, ἵν' αὐτοῖς ἔχειν ἐξῆ, καθὰ καὶ πρότερον. ἐψηφίσαντο δὲ καὶ κολοσσὸν στήσαι τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερῷ τριακοντάπηχυν.

Rhodoslular kendilerinin yaşadığı zorluklardan derin bir nefes alıp, Kleagoras'ı Roma'ya elçiliğe, Kalynda'yı kendi egemenliklerine sokmalarını istemek ve senatustan daha önce sahip oldukları gibi Lykia ve Karia'da sahip oldukları toprakları (tekrardan) edinmelerine izin vermelerini istemek için yolladılar. Ayrıca Atina'daki tapınakta Roma halkının otuz arşın boyunda devasa heykellerinin dikilmesi yönünde kararname çıkardılar.

TLit.21. Polybios, *Historiae* 31.5

Ὅτι τῶν Καλυνδέων ἀποστάντων Καυνίων, καὶ μετὰ ταῦτα πολιορκεῖν ἐπιβαλομένων αὐτοὺς τῶν Καυνίων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπεκαλέσαντο Κνιδίους οἱ Καλυνδεῖς· ὧν καὶ παραπεσόντων κατὰ βοήθειαν, ἐπὶ ποσὸν ἀντεῖχον τοῖς ὑπεναντίοις, ἀγωνιῶντες δὲ τὸ μέλλον πρεσβεύειν μὲν , ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν. οἱ δὲ Ῥόδιοι πέμψαντες βοήθειαν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν τὴν τε πολιορκίαν ἔλυσαν καὶ παρέλαβον τὴν πόλιν. συνέβη δὲ καὶ τὴν σύγκλητον αὐτοῖς βεβαιῶσαι τὴν τῶν Καλυνδέων κτῆσιν.

Kalyndalılar'ın Kaunos'dan ayrılmaları ve bunun sonrasında Kaunos'un onları kuşatmaya girişmeleri üzerine, Kalyndalılar ilkin Knidoslular'ı (yardım için) çağırdı. Knidoslular'dan gelen yardım ile (bir süre) düşmanlarına karşı koydular, (akıbetlerinden) endişelendikleri için (Rhodos'a) elçi yollamaya niyetlendiler. Kendilerini ve kentlerini onlara teslim ettiler. Rhodoslular hem karadan hem de denizden yardım yollayarak kuşatmayı kaldırdı ve kenti ele geçirdiler. Senatus da Kalynda'ya sahip olmalarının güçlendirilmesi konusunda onlarla anlaştı.

TLit.22. Ptolemaios, *Geographia* 5.3.

1. Ἡ Λυκία περιορίζεται ἀπὸ μὲν δύσεως καὶ ἄρκτων Ἀσία κατὰ τὰς ἐκτεθειμένας γραμμάς· ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν Παμφυλίας μέρει τῷ ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Ἀσίᾳ πέρατος μέχρι θαλάσσης διὰ τοῦ Μασικύτου ὄρους, οὗ τὸ ἐπὶ τῇ θαλάσσει πέρας ἐπέχει

μοίρας ξ α γ λς

ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τῷ Λυκιακῷ πελάγει κατὰ περιγραφὴν τῆς παραλίου τοιαύτην· μετὰ Καῦνον,

2. Κάλινδα .. ν θ γ λε γιβ

Χύδαι ἢ Λύδαι ν θ γο λε γιβ

Καρύα ν θ γ λε γιβ

Δαίδαλα τόπος ξ λε γιβ

Τελμησσός ξ λε γ

Ξάνθου ποταμοῦ ἐκβολαί .. ξ γ λ

αἱ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ ξ λς γο

Πάταρα ξ λ

Ἀντίφελλος ξ λ γ

Ἀνδριάκη ξ δ λ γιβ

Λιμύρου ποταμοῦ ἐκβολαί .. ξ α λ γ

Ἄπिरαι ἢ Ἀπέρραι ξ α λ γιβ

Ἰερὰ ἄκρα ξ α λ δ

Ὀλυμπος πόλις ξ α γο λ δ

Φασηλὶς ξ α γ λ γιβ.

Καὶ τοῦ μὲν Κράγου ὄρους τὸ μέσον ἐπέχει μοίρας ξ λ γο.

3. Πόλεις δὲ εἰσιν ἐν τῇ Λυκίᾳ μεσόγειοι αἵδε· περὶ μὲν τὸν Κράγον τὸ ὄρος

Κύδνα ν θ λς

Σύμβρα ν θ γο λ γ

Ὀκτάπολις νθ γιβ λ ιβ
 Κόμβα νθ λ
 Σίδυμα νθ γ λ γο
 Πινάρα νθ γ λ γιβ
 Ἄραξα νθ γ λ ιβ
 Τλώ (ἡ Τλώς) ξ λ γο
 Ξάνθος ξ δ λ ·

1. *Lykia, anlatılan incelemelere göre batı ve kuzeyden Asia ile sınırlandırılmıştır. Asia'daki ucundan, ucu denizin üzerine uzanan Masikytos Dağı aracılığıyla denize kadar (olan kısmı) bir sınır çizer.*

Bölgeleri 61° 50 36° 30

Güneyden Lykia denizinde sahil şeridinin sınırı boyunca: Kaunos'dan sonra,

2. Kalynda	59° 20 35° 55
Lydai	59° 40 35° 55
Krya	59° 50 35° 55
Daidala bölgesi	60° 35° 55
Telmessos	60° 10 35° 55
Ksanthos Nehri ağzı	60° 20 36°
Nehrin kaynağı	60° 37° 40
Patara	60° 30 36°
Antiphellos	60° 30 36° 20
Andriake	61° 36° 20
Limyra Nehri ağzı	61° 10 36° 25
Aperlai	61° 36° 25
Hiera Akra	61° 30 36° 15
Olympos kenti	61° 40 36° 20
Phaselis	61° 50 36° 25
Kragos Dağı'nın merkezi bölgelerine uzanır.	60° 36° 40

3. *Lykia'da Kragos Dağı çevresinde iç kesimlerde bulunan kentler şu şekildedir;*

Kydna	59° 30 37° 10
Symbra	59° 40 36° 50
Oktapolis	59° 35 36° 35

<i>Komba</i>	59° 50 36° 30
<i>Sidyma</i>	59° 50 36° 40
<i>Pinara</i>	59° 50 36° 25
<i>Araksa</i>	59° 50 36° 5
<i>Tlos</i>	60° 15 36° 30
<i>Ksanthos</i>	60° 15 36° 10

TLit.23. Quintus Smyrnaeus, *Posthomerica* IV 4-12

τὸν δ' αὐτὸς Ἀπόλλων

ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο μάλ' ἐσσυμένως ἀναείρας

δῶκε θεοῖς ἀνέμοισι φέρειν Λυκίης σχεδὸν αἴης:

οἱ δέ μιν αἶψ' ἀπένεικαν ὑπ' ἄγχεα Τηλάνδροιο

χῶρον ἐς ἡμερόεντα, πέτρην δ' ἐφύπερθε βάλλοντο

ἄρρηκτον: νύμφαι δὲ περιβλυσαν ἱερὸν ὕδωρ

ἀενάου ποταμοῖο, τὸν εἰσέτι φῦλ' ἀνθρώπων

Γλαῦκον ἐπικλείουσιν ἐϋρροον: ἀλλὰ τὰ μὲν που

ἄθάνατοι τεύξαντο γέρας Λυκίων βασιλῆι.

Apollon'un bizzat kendisi onu hiddetle çikti çıkardı

yanıp tutuşan alevlerin içinden,

verdi çevik rüzgarlara (Glaukos'un) bedenini Lykia topraklarına taşısın diye:

Rüzgarlarsa süratle taşıdılar onu Telandros'un vadilerinden tatlı bir vadiye,

biraktılar (mezarını) parçalanmaz bir kayanın üzerine.

Nympheler ise orada sürekli akan bir kaynak yarattılar

nesiller boyu 'bereketli akan Glaukos' denecek olan...

Tanrılar Lykialılar'ın kralı şerefine bahsettiler burayı.

TLit.24. Stephanos Byzantinos, *Ethnika* s.v. Daidala

Δαίδαλα· πόλις τῆς Ῥοδίας ἢ χωρίον, Στράβων ιδ. ἔστι καὶ ὄρος τῆς Λυκίας τὰ Δαίδαλα. ἡ δὲ πόλις ἀπὸ Δαιδάλου τοῦ Ἰκάρου ἢ ἐν Λυκίᾳ. Διὰ τινος γὰρ ἔλους ἐπορεύετο διὰ τοῦ Νίνου ποταμοῦ, καὶ ὑπὸ χερσύδρου δηχθέντα τελευτῆσαι καὶ ἐκεῖ ταφῆναι καὶ κτισθῆναι πόλιν φησὶν Ἀλέξανδρος ἐν Λυκιακοῖς. ἔστι καὶ Ἰνδικῆς. καὶ Κρήτης ἄλλη. ὁ πολίτης Δαιδαλεὺς ὡς Σαμόσατα Σαμοσατεύς, καὶ Δαιδαλὶς τὸ θηλυκόν.

Daidala: Rhodos Peraiası'nda bir kent, Strabon'da 14. kitapta (anılır). Lykia'nın Daidala isminde bir dağı da vardır. Lykia'daki kentin (ismi) Ikaros'un oğlu Daidalos'dan gelir.

(Daidalos bir gün) Ninos Irmağı'nın bataklığı boyunca yürüyordu ve (burada) bir yılan tarafından ısırıldığı için öldü. Orada gömüldü ve orada bir şehir kuruldu. Aleksandros Polyhistor Lykia kitabında bunu rapor etti. Ayrıca Hindistan'da bir kent adı, aynı zamanda Girit'de de. Samosta'nın vatandaşlarına Samosateus dediği gibi buranın vatandaşlarına da Daidaleus denmektedir. Dişi formu ise Daidalis'tir.

TLit.25. Stephanos Byzantinos, *Ethnika* s.v. Hippoukome

Ἴππου κόμη· Λυκίας κόμη, διὰ τὸ ὁδοιπόρων τινῶν ἐκεῖ ἵππον ἀποθανεῖν. οἱ οἰκοῦντες Ἴπποκωμῆται.

Hippou kome: Lykia'nın bir köyüdür. Oraya giden yolcuların atlarının ölmesi sebebiyle bu ismi almıştır. (Burada) ikamet edenlerin ismi Hippokomelilerdir.

TLit.26. Stephanos Byzantinos, *Ethnika* s.v. Kalynda

Κάλυνδα· πόλις Καρίας, ὡς Καρύανδα. τὸ ἐθνικὸν Καλυνδεύς. Ἡρόδοτος η (8,87,2).

Kalynda: Karyanda gibi Karia'nın bir kentidir. Ethnikonu Kalyndeus'tir. Herodotos'un 8. kitabında anılır.

TLit.27. Stephanos Byzantinos, *Ethnika* s.v. Symbra

Σύμβρα· οὐδετέρως, Φρυγίας γρούριον, ὡς Καπίτων ἐν Ἰσαυρικῶν β. τὸ ἐθνικὸν Συμβριανός.

Symbra: neutrum formdadır, Kapito'nun "Isauria Hakkında Bilinenler" adlı kitabının ikinci cildinde söylediği gibi Phrygia'nın bir kalesidir. Ethnikonu Symbrianos'tur.

TLit.28. Stephanos Byzantinos, *Ethnika* s.v. Telandros

Τήλανδρος· πόλις Καρίας. καὶ Τηλανδρία ἄκρα. Ἀλέξανδρος δ' ὁ πολυίστωρ οὐδετέρως τὴν πόλιν Τήλανδρον καλεῖ ἐν α Λυκιακῶν. καὶ Τηλάνδρειαν τὴν αὐτήν· τὸ ἐθνικὸν Τηλανδρεύς. τοῦ δὲ Τηλάνδρου Τηλάνδριος τὸ ἐθνικόν.

Telandros, Karia'nın bir kentidir, ayrıca Telandria adında bir burun da vardır. Aleksandros Polyhistor Lykia kitabında kenti Telandros olarak anıyor. Ayrıca aynı şekilde Telandria (adında da bir şehir vardır). Ethnikonu Telandreus'tir. Telandros'a ait ethnikon ise Telandrios'tur.

TLit.29. Strabon, *Geographica* 14.2.2.

Ἀρχὴ δὲ τὰ Δαίδαλα τῆς Ῥοδίας χωρίον, πέρας δὲ τὸ καλούμενον ὄρος Φοῖνιξ, καὶ τοῦτο τῆς Ῥοδίας. πρόκειται δ' Ἑλαιοῦσσα νῆσος διέχουσα τῆς Ῥόδου σταδίους ἑκατὸν εἴκοσι. μεταξύ δὲ πρῶτον μὲν ἀπὸ Δαιδάλων πλέουσιν ἐπὶ τὴν δύσιν ἐπ' εὐθείας τῇ ἐκ Κιλικίας καὶ Παμφυλίας καὶ Λυκίας παραλία κόλπος ἐστὶν εὐλίμενος Γλαῦκος καλούμενος, εἴτα τὸ Ἀρτεμίσιον ἄκρα καὶ ἱερόν, εἴτα τὸ Λητῶν ἄλσος· ὑπὲρ αὐτοῦ δὲ καὶ τῆς θαλάττης ἐν ἐξήκοντα σταδίοις Κάλυνδα πόλις· εἴτα Καῦνος καὶ ποταμὸς πλησίον Κάλβις βαθὺς ἔχων εἰσαγωγὴν, καὶ μεταξύ Πίσιλις.

Rhodos Peraia'sı Daidala ile başlar ve Rhodos'un topraklarında olan Phoiniks denilen dağ ile son bulur. Rhodos'tan yüzyirmi stadion uzakta olan Elaioussa adası vardır. İkisinin arasında, ilkin Daidala'dan batıya doğru, sonra da düz bir yol ile sahil boyunca Kilikia'dan, Pamphylia'dan ve Lykia'dan deniz yolculuğu yapılarak Glaukos olarak adlandırılan bol limanlı bir körfeze gelinir. Sonra Artemision Burnu ile tapınağına, daha sonra ise Leto'nun koruluğuna varılır. Buranın yukarısında denizden altmış stadion içerde kalan Kalynda kenti vardır. Daha sonra Kaunos ve derinliği sayesinde gemilere geçiş imkânı veren Kalbis nehri, en sonda ise ikisinin arasında bulunan Pisilis yer alır.

TLit.30. Strabon, *Geographica* 14.3.4.

Μετὰ δ' οὗν τὰ Δαίδαλα τὸ τῶν Λυκίων ὄρος πλησίον ἐστὶ Τελεμησσὸς πολίχνη Λυκίων, καὶ Τελεμησσις ἄκρα λιμένα ἔχουσα. ἔλαβε δὲ τὸ χωρίον τοῦτο παρὰ Ῥωμαίων Εὐμένης ἐν τῷ Ἀντιοχικῷ πολέμῳ, καὶ ταλυνθείσης δὲ τῆς βασιλείας ἀπέλαβον πάλιν οἱ Λύκιοι.

Lykia'nın bir dağı Daidala'dan sonra bir Lykia kenti olan Telmessos'a ve limanı olan bir Telmessis Burnu'na gelinir. Eumenes bu toprakları Antiokhos savaşında Romalılardan aldı, (fakat daha sonra) Lykialılar onun krallığı yıkılınca burayı geri aldılar.

TLit.31. Suetonius, *De Vita Caesarum* Ves.8.4

Achaiam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum libertate adempta, item Trachiam Ciliciam et Commagenen ditionis regiae usque ad id tempus, in prouinciarum formam redegit. Cappadociae propter adsiduos barbarorum incursus legiones addidit consularemque rectorem imposuit pro eq. R.

Akhaia, Lykia, Rhodos, Byzantium ve Samos'un özgürlüklerini alarak ve ayrıca o zamana kadar krallıkların kontrolü altında olan Trakhia Kilikia'sını ve Kommagene'yi eyalet haline soktu.

Kappadokia 'ya barbarların sürekli devam eden baskınlarından dolayı lejionlar koydu ve Roma atlıları yerine bir consul ve rector yerleştirdi.

3.2. Epigrafik Kaynaklar

TEp.1 IKaunos 90

Kaunos – İ.Ö. 163 sonrası

ὁ δῆμος ὁ Καυνίων
ἐπαινεῖ καὶ στεφανοῖ
Στράτιον Μυωνίδου
χρυσῶι στεφάνωι καὶ
5 εἰκόνι χαλκῇ
[κ]αὶ σιτήσῃ ἐν πρυτανείωι καὶ
προεδρίαι ἐν τοῖς ἀγῶσι
[πρε]σβεύσαντα πρὸς Ῥωμαίους
καὶ ἀνακριθέντα ἐπὶ τῆς συν[κ]λήτου
10 καὶ διασώσαντα τ[ῶι] δήμωι τὴν χώραν
τὴν ἐν Τηλανδροῖς [ὡς] πρότερον
ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοί[ας]
τῆς εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατ[ρίδα].

Kaunoslular'ın demos'u, Romalılar'a karşı elçilik görevi yapmış, senatus tarafından onaylanmış olan ve halkı için tıpkı önceki gibi Telandra/oi'taki toprakları kurtaran Muonides oğlu Stratios'u övdü ve altın bir çelenk ile taçlandırdı, bronz bir heykel ile, prytaneionta yemek yeme ve oyunlarda ön sırada oturma hakkı ile kendi vatanına karşı erdemi ve iyi niyetinden dolayı onurlandırdı.

TEp.2 TAM II 1, 127

Dontköy

☞ Εὐτάκτος Ἑρμανδεϊμάσιος Καδυανδεὺς τὸ μνημεῖον
κατεσκεύασεν ἑαυτῷ καὶ τῇ γυναικὶ Καρπίμῃ καὶ τοῖς τέκνοις
Εὐτάκτῳ καὶ Χρυσίππῳ καὶ τῇ ἐκ τούτων ἐσομένῃ γενεᾷ.
ἐὰν δέ τις ἕτερος ἐνθάπῃ χωρὶς τοῦ ἐπιτρέψαι τινὰ ἡμῶν,
5 ἀποτείσει τῷ Καδυανδέων δήμῳ (δὴν.) φ'.
ζῆ.

Bu mezarı, Ermandeimasis oğlu Kadyandalı Eutaktos kendisi, karısı Karpime, çocukları Eutaktos ve Khrysippos ve kendi soyundan gelecek olan kuşaklar için yaptırdı. Eğer birisi, bizim miras bıraktığımız kişilerden hariç başka bir bedeni (buraya) gömerse, Kadyandalılar'ın demos'una 500 denaria ödesin. (Mezarı) yaşarken (yaptırdı).

TEp.3 TAM II 1, 146

Lydai – Ι.Σ. 2. yüzyıl

- Αἰλίαν Αὐρηλίαν Ὀλυμπιάδα θυγα-
 τέρα Ποπλίου Αἰλίου Διοφάν-
 του τοῦ καὶ Μοδέστου Καλυν-
 δίαν καὶ Λυδᾶτιν, γυναῖκα
 5 τοῦ πρώτου τῆς πόλεως
 ἡμῶν Γά(ιου) Ἰουλίου Ἡλιοδώ-
 ρου τοῦ καὶ Τληπολέμου,
 τὴν ἀξιολογωτάτην,
 Λυδατῶν ἡ βουλὴ καὶ ὁ
 10 δῆμος· τὸν δὲ ἀνδριάντα
 κατεσκεύασεν καὶ ἀνέστη-
 [σεν ὁ πατήρ]ρ αὐτ[ῆς]]

Lydailılar'ın boule'si ve demos'u Publius Ailius Diophantes namı diğer Modestos'un kızı, vatanımızın önde gelen bir vatandaşı olan Gaius Ioulius Heliodoros namı diğer Tlepolemos'un karısı, Kalyndalı ve Lydaili, son derece saygıdeğer Ailia Aurelia Olympias'ı onurlandırdı. Bir heykelini hazırladılar ve onun babası ... dikti.

TEp.4 TAM II 1, 156

Arymaxa – Ι.Σ. 2. yüzyıl

- Ἰουλίαν Γάιου Ἰουλίου Ἡλιο-
 δώρου θυγατέρα Μεῖν Ῥω-
 μαίαν καὶ Λυδᾶτιν καὶ Καλυν-
 δίαν · μητρὸς Μεῖδος τῆς
 5 Μενεδήμου τοῦ Ἑρμαπίου
 Πιναρίδος καὶ Λυδάτιδος ζή-
 σασαν ἔτη τριάκοντα τρία καὶ
 μῆνας ἑννέα σεμνῶς κ[α]ὶ σω-
 φρόνως Γάιος Ἰούλιος Δ[ι]-
 10 οφάντο[υ] υἱὸς Βουλτινί[α] {BOYΛΤΙΝΙΑ}
 Ἡλιόδωρος Ῥωμαῖος κ[αὶ] Λυ-
 δάτης τὴν [α]ὐτο[ῦ] θυγα-

τέρα.

Romalı ve Lydaili ve Kalyndalı, Gaius Ioulius Heliodoros'un kızı, anne tarafından Pinara ve Lydaili olan Hermapios'un oğlu Menedemos'un kızı Meis'in kızı olan ve 33 yıl 9 ay kutsal ve bilgece yaşamış Ioulia Meis'i Diophantos'un oğlu Gaius Ioulius Boultonia Heliodoros onurlandırdı.

TEp.5 TAM II 1, 163

Tersane Adası – İ.Ö. 2. yüzyıl

Γόργων Ἀνδροχάριος
ἐπιστατήσας
Τύχαι Ἀγαθαῖ
καὶ Ἀφροδίται.

Androkharis'in oğlu epistateslik yapmış Gorgon Tukhe Agathe ve Aphrodite için (adadı).

TEp.6 TAM II 1, 164

Kızılkaya

Κτ[ήσ]ιο[ς?]

κατεσκεύασ[ε]ν τ[ὸν] τάφον Ε[ὐ?]μν[ή]ς? του ἐπὶ?

[τῷ κ]α[ὶ] κηδε[ῦ]σε? Διον[?]ύσ[ι]ον, [ἄ]λ[λ]ον τ[ινά?]

[μὴ ἐξὸ?]ν θάψ<α>[ι?· — —]Ε[— —]Ι? ἐὰν [δέ τι]<ς> κατ[α]-

5 θῆ [τι]να, [ἀποτ]ε[ί]<σ>ει? Τῷ [Ὀκταπολειτῶν δῆμῳ?]

(δὴν.) , α, εἰ μὴ ἐὰν [ἔτι ζῶν σ]υν[χωρήσω τῶν συντρ]α[φ]?έν[των] τινι πο-

ῆσαι τ[αὐ]τα μ[ετὰ ἐμὲ καὶ αὐτ]ὸς βε[βαί]<ώ>?σομαι

διὰ τῶν ἐν Ὀκταπό[λ]ει ἀ[ρ]χείων.

Ktesios Eumenestos'un mezarını onun için inşa etti ve Dionysios'u gömdü. Başka bir kimsenin gömülmesi izinli değildir. Eğer birisi başka bir bedeni (buraya) koyarsa, Oktapolisliler'in demos'una 1.000 denaria ödeyecek. Eğer ben henüz yaşarken akrabalarımın birine benden sonra bunları yapmalarına müsaade etmezsem, bu durumu Oktapolis'teki arkheia yönetim merkezi sayesinde garantiye alacağım.

TEp.7 TAM II 1, 165

Kızılkaya

Θεογεν[ι]ς [Μ]ηνοδώρου γ' τοῦ Μενεκλέους Ὀκταπολῆτις τὸ ἡρῶ-
 ον κατεσκεύασεν αὐτῇ καὶ τῇ θυγατρὶ καὶ ἐγγόνοις· ἐτέρῳ δὲ
 οὐδενὶ ἐξέσται τεθῆναι ἐὰν μὴ συνχωρήσῃ ὁ κληρονόμος μου
 Ἄρμοστος Ἀντιπάτρου τοῦ καὶ Μηνοδώρου· ἐὰν δέ τις τολ-
 5 μῆσῃ, ἐκτείσσει τῇ πόλει (δὴν.) φ'.

Menekles'in oğlu 3. kuşaktan Menodoros'un kızı Oktapolisli Theogenis bu mezarı kendisi, kızı ve torunları için yaptırdı. Benim varisim Antipatros namı diğer Menodoros oğlu Armostos müsaade etmedikçe başka hiçbir bedenin (buraya) gömülmesine izin verilmesin. Eğer birisi (bunu yapmaya) cesaret ederse, kente 5.000 denaria ödeyecektir.

TEp.8 TAM II 1, 166

Kızılkaya-Emirtaşı

τὸ μνημεῖον κα-
 τεσκεύασαν
 Μηνόδωρος καὶ
 Ἀντίπατρος οἱ Με-
 5 νεκλέους.

Menekles'in oğulları Menodoros ve Antipatros bu mezarı yaptırdı.

TEp.9 TAM II 1, 167

Çukurhisar

[τὸ μνημεῖον κα]τε[σκεύασεν
 ἐαυτῷ] Δη[μήτριος? ἐπὶ τῷ τέ]-
 κῃ καὶ γυναῖκα πα[φῆναι, ἄλλον?
 δὲ μή?], ἢ ἐκτείσσι τ[ῇ πόλει (δὴν.) —']·
 5 τὰ δ[ὲ] λο[ι]πὰ μέρη [ἔσται τῶν τέκ?-
 νων, τ]ὸ δὲ [ἄ]ρ[ι]<στερ>ὸ[ν τῆς γυναικός?]

Demetrios bu mezarı kendisi için, çocukları ve karısının ise onun üzerine gömülmesi için yaptırdı. Başka bir bedenin (gömülmesine) izin verilmesin ya da (gömülürse eğer) kente ... denaria ödesin. Geride kalan kısımlar çocuklarımin, sol kısım da karımın olsun.

TEp.10 TAM II 1, 168

Hipproukome (İnhisar) – İ.Ö. 1. ya da 2. yüzyıl

A

- [ἐπὶ ἰ]ερέ[ως Τ]ο[άλλεως τοῦ
 Πειγάσεω]ς μηνὸς Ἑρα[ιῶνος?..
 ἐν? τοῖ]ς ἀρχαιρεσίαις ἐκλησ[ία]ς κυ[ρί-
 ας γεν]ομένης ἔδοξεν Ἱπποκωμητῶ[ν
 5 τῇ βο]υλῇ καὶ τῷ δήμῳ ἀρχόντων
 [γν]ώμη Σωσιπόλεως τοῦ Ζήνω-
 νος καὶ Θεώνος τοῦ Μηνοδώρου
 καὶ γραμματέως Ἑφαιστίωνος τοῦ
 Παρδαλέοντος· ἐπεὶ συμφέρον ἐσ-
 10 τὴν καὶ καλῶς ἔχον κατασκευάσ[αι]
 στήλην ἣτις ἀνατεθήσεται
 εἰς τὸ ἱερὸν τῶν θεῶν Λοαν-
 δέων εἰς ἣν ἀναγραφήσον-
 ται οἱ γνησίως καὶ φιλαγά-
 15 θως καὶ φιλοδόξως διακεί-
 μενοι εἰς τὰ κοινὰ τῆς πό-
 λεως πράγματα καὶ τὰς [ἐ]-
 παγγελίας πεποημέν[οι]
 εἰς τὴν τοῦ βαλανείου κατα-
 20 σκευήν, ὅπως οὖν καὶ οἱ λοι-
 ποὶ ζηλωταὶ γείνωνται vac.
 τῶν ὁμοίων, δεδόχθαι ἐ-
 παινέσαι τε αὐτοὺς καὶ στε-
 φανῶσαι χρυσῶι στεφάνῳι,
 25 ἀναγραφῆναι δὲ καὶ τὰ ὀνόμα-
 τα τῶν ἐπηγγελμένων κα-
 [θ’?] ὅσον ἕκαστος ἐπηγγείλατο·
 Τοαλλίς Πειγάσεως (δραχμὰς) ν’, Σωσίπο-
 λίς Ζήνωνος (δραχμὰς) ν’, Ἑφαιστίων Παρδαλ[ἐ]-
 30 οντος (δραχμὰς) ν’, Θεών Μηνοδώρου (δραχμὰς) κε’,
 Μηνόδορος Παρδαλέοντος (δραχμὰς)? ρ’,

- Δίκαιος Ἑρμαίου (δραχμὰς) ρ´, Ἑρμῶν Ἀντι[γό]-
 νου (δραχμὰς) ρ´, Πύθων Ἑρμίου (δραχμὰς) ν´, Μενεκλῆς Πολέμ(ωνος?) (δραχμὰς) ν´,
 Πλουτογένης Ἀρτεμιδώρου (δραχμὰς) ν´,
 35 Ζηνόδοτος Ζήνωνος (δραχμὰς) ν´, Μην[ό]-
 δωρος Ζήνωνος (δραχμὰς) ν´, Ἑρμότ[ι]-
 μος Δημητρίου (δραχμὰς) ν´, Νέων Μί-
 δου (δραχμὰς) ν´, Ἀρτεμίδωρος Ζηνοδό-
 του (δραχμὰς) ν´, Πιγασίς Ἑρμοφάντου (δραχμὰς) ν´,
 40 Ζήνων Ἑρμοφάντου (δραχμὰς) ν´, Μενε-
 κλῆς Μελεάγρου (δραχμὰς) ν´, Αἰσχρίων
 Ἀνδρέου (δραχμὰς) ν´, Κεδδηβῆς {Κενδηβῆς} Πύργωνο[ς
 (δραχμὰς)] ν´, Ζήνων καὶ Ἑρμαῖος Ἀρμεδύ-
 μνου (δραχμὰς) ν´, Ἀνδρέας καὶ Ζηνόδοτος
 45 Μαρσίου (δραχμὰς) ν´, Ἀπολλόδωρος Θεοδό-
 του (δραχμὰς) λ´, Ἀνδρέας Ἀρμεδύμνου (δραχμὰς) λ´,
 Μυωνίδης Ἑρμαίου (δραχμὰς) λ´, Πύθων Κε-
 δηβου (δραχμὰς) κε´, Πανταλέων Ἀρμοδίου
 (δραχμὰς) κε´, Μίδας Μίδου (δραχμὰς) κε´, Ἀντίπα-
 50 τρος Δικαίου (δραχμὰς) κε´, Κρίτων Ἀγροί-
 του (δραχμὰς) κε´, Μαρσύας Παρδαλέον-
 τος (δραχμὰς) κε´, Πολέμων Μίδου (δραχμὰς) κε´,
 Κενδηβῆς Σωσιπόλεως (δραχμὰς) κε´, Δομας
 Ἀπολλωνίδου (δραχμὰς) κε´, Οὐλιάδης Λεον-
 55 τίσκου (δραχμὰς) κε´, Ἀφροδείσιος Μολέσιος
 [(δραχμὰς)] κε´, Μηνοφάνης Μηνοδώρου μέτοι-
 [κ]ος (δραχμὰς) ιε´, Διογένης Σώσου (δραχμὰς) ι´, Δίκαιο[ς
 Δικα?]ιάρχου (δραχμὰς) κ´, Διοσκουρίδης Μεγή-
 [νορ?]ος μέτοικος (δραχμὰς) κ´, Ἀντίπ[α]τρος Ἑ[ρ]-
 60 μών?]ακτος (δραχμὰς) ν´ (sic), Ἀφροδίσιος [Πλει?]στ[άρχου? (δραχμὰς) ν´?]

Peigasis oğlu Toallis'in rahipliği sırasında, Heraion ayında, var olan ekklesia toplantısında magistrat seçimleri yapılırken, Hippoukomeliler'in boule'si ve demos'u, arkhonlar Zenon oğlu Sosipolis ve Menodoros oğlu Theon ve grammateus Pardaleon oğlu Hephaiston'un yargısıyla karar aldı. Mademki steli dikmek yararlı ve güzel birşeydir, o halde stel Loanda tanrılarının kutsal alanına dikilecek ve yasal, iyiliksever ve ünsever bir şekilde kentin ortak işlerine hizmet

eden kişiler ve balaneion 'un dikimi konusunda taahhüt verenler, diğer vatandaşlar da benzer katkılarda bulunmaya özensinler diye bu stele ismini yazdıracak. (Ayrıca) onların övülmesi ve altın bir taç ile taçlandırılması ve her birinin vaat ettiği miktara göre isminin yazılması kararı alındı. Peigasis oğlu Toallis 50 drakhme, Zenon oğlu Sosipolis 50 drakhme, Pardaleon oğlu Hephaistion 50 drakhme, Menodoros oğlu Theon 25 drakhme, Pardaleon oğlu Menodoros 100 drakhme, Hermaios oğlu Dikaïos 100 drakhme, Antigonos oğlu Hermon 100 drakhme, Hermias oğlu Python 50 drakhme, Polemon oğlu Menekles 50 drakhme, Artemidoros oğlu Ploutogenes 50 drakhme, Zenon oğlu Zenodotos 50 drakhme, Zenon oğlu Menodoros 50 drakhme, Demetrios oğlu Hermotimos 50 drakhme, Midas oğlu Neon 50 drakhme, Zenodotos oğlu Artemidoros 50 drakhme, Hermophantos oğlu Pigasis 50 drakhme, Hermophantos oğlu Zenon 50 drakhme, Meleagros oğlu Menekles 50 drakhme, Andreos oğlu Aiskhrion 50 drakhme, Pyrgon oğlu Keddebes 50 drakhme, Armedymnas oğulları Zenon ve Hermaios 50 drakhme, Marsyas oğulları Andreas ve Zenodotos 50 drakhme, Theodotos oğlu Apollodoros 30 drakhme, Armedymnas oğlu Andreas 30 drakhme, Hermaios oğlu Myonides 30 drakhme, Kedebos oğlu Python 25 drakhme, Harmadios oğlu Pantaleon 25 drakhme, Midas oğlu Midas 25 drakhme, Dikaïos oğlu Antipatros 25 drakhme, Agroitos oğlu Kriton 25 drakhme, Pardaleon oğlu Marsyas 25 drakhme, Midas oğlu Polemon 25 drakhme, Sosipolis oğlu Kendebes 25 drakhme, Apollonios oğlu Domas 25 drakhme, Leontiskos oğlu Ouliades 25 drakhme, Molesis oğlu Aphrodisios 25 drakhme, Menodoros oğlu meitokos Menophanes 15 drakhme, Sosos oğlu Diogenes 10 drakhme, Dikaiarkhos oğlu Dikaïos 20 drakhme, Megenor oğlu metoikos Dioskourides 20 drakhme, Hermonaks oğlu Antipatros 50 drakhme, Pleistarkhos oğlu Aphrodisios 50 drakhme.

B

- [— — — — —] Ἀρτε[μ — — —]
 [— — — — —]Ι[— — — —]
 [— — — — Ἀρτε?]ίμας [— — —]
 [— — — —] Ἀνδ[ρ]έου (δραχμὰς) κ', [— —]
 5 [— — — —] Ἀνδρέου [(δραχμὰς) —'],
 [— — — —]ος Ἀντιπάτρου (δραχμὰς) —'],
 [— — — —]ι[ο]ς Ἀντιπάτ[ρου]
 (δραχμὰς) ι', Ἀνδρέας καὶ Ἀν-
 [τίπ]ατρος (δραχμὰς) ι', Μαινέ[σ-
 10 τρ]α?τος Κανθανοντος (sic.)

- Μυνδεὺς (δραχμὰς) ν',
 [Μ]ηνοφάνης Ἀγρεοφῶντος
 (δραχμὰς) ν', Ἀγρεοφῶν Ἀνδρέου
 [(δραχμὰς)] ν', Διονύσιος Ἑρμώνακ-
 15 τος θ' (sic), Ἀνδρέας καὶ Ἀρμό-
 διος καὶ Ζηνόδοτος (δραχμὰς) ρ'.
 Σηστίων ὁ δῆμο{μο}ς (δραχμὰς) [—],
 Σηστίων· Διονύσι-
 ος καὶ Πανακέστωρ
 20 οἱ Νεοπτολέμου (δραχμὰς) ν', Μέ-
 νανδρος Θηρωνίδου (δραχμὰς) ιε',
 Ἀντίπατρος Ἀντιπάτρου
 (δραχμὰς) ι', Καλλισθένης Ἑρμοτε[ί]-
 μου (δραχμὰς) ι', Δημοκράτης Ἀ[ν-
 25 τ]ιπάτρου ι', Ἐπίκουρος
 [καὶ] Ἀντίπατρος Ἀντιπά-
 τρου τοῦ Μητροδώρου
 (δραχμὰς) ι', Δαμας Πανακέστο-
 [ρ]ος (δραχμὰς) ι', Ἀγροίτας Ἀντι-
 30 πάτρου (δραχμὰς) κ', Μένανδρος
 Ἑρμοτείου (δραχμὰς) ι'. Παλ[λη?-
 ν]έων ὁ δῆμος (δραχμὰς) ρ', Πλ[ου-
 το]γένης Μηνοδότ[ου] (δραχμὰς)
 —', Ἀ]ρτεμίδωρος Ἀγρεο-
 35 [φῶ]ντος (δραχμὰς) ι', Μηνόδωρος
 [Κρι]ν?αγόρου (δραχμὰς) ι', Ἑρμολέ-
 [ων] Πανακέστορος (δραχμὰς) ι',
 [Μ]ενεκλῆς Σωπάτρου
 (δραχμὰς) ι', Θηρωνίδης Ἀγρεο-
 40 φῶντος (δραχμὰς) ι', Μενεκλῆ[ς]
 Ἑρμολέοντος (δραχμὰς) ι'.
 Λυρνιτῶν· Ἑρμαῖος
 Ἀρίστωνος (δραχμὰς) ν', Ἀγρεο-
 φῶν Θηρωνίδου

- 45 [(δραχμὰς)] ν',
 Θηρωνίδης Ἀγρεο-
 [φ]ῶντος (δραχμὰς) κε', Ἑρμῶ-
 ναξ Ἀντιπάτρου (δραχμὰς) κ[ε'].
 Κασταννεῖς Ἀγρε[ο]-
 50 φῶν Ἀρμοδίου (δραχμὰς) ν', Λ-
 έων Θηρωνίδου (δραχμὰς) <ν'?'>
 [Ι]ππόλοχος Κενδηβου
 [ιε]ρατεύσας Διὸς
 Ἥλιου διὰ βίου,

..... *Artem* *Arteimas*
 Andreas oğlu 20 *drakhme*, *Andreas oğlu*
drakhme *Antipatros oğlu* *os* *drakhme* *Antipatros oğlu*
 ios 10 *drakhme*, *Andreas ve Antipatros* 10 *drakhme*, *Kanthanon oğlu Myndoslu*
Mainestratos 50 *drakhme*, *Agreophon oğlu Menophanes* 50 *drakhme*, *Andreas oğlu Agreophon*
50 drakhme, *Hermonaks oğlu Dionysios* 9 *drakhme*, *Andreas ve Harmodias ve Zenodotos* 100
drakhme, *Sestoslular'ın halkı* *drakhme*, *Sestoslular'dan; Neoptolemos oğulları*
Dionysios ve Panakestor 50 *drakhme*, *Theronides oğlu Menandros* 15 *drakhme*, *Antipatros*
oğlu Antipatros 10 *drakhme*, *Hermoteimos oğlu Kallisthenes* 10 *drakhme*, *Antipatros oğlu*
Demokrates 10 *drakhme*, *Metrodoros oğlu Antipatros oğlu Epikouros ve Antipatros* 10
drakhme, *Panakestor oğlu Damas* 10 *drakhme*, *Antipatros oğlu Agroitas* 20 *drakhme*,
Hermoteimos oğlu Menandros 10 *drakhme*. *Palleneliler'in halkı* 100 *drakhme*, *Menodotos oğlu*
Ploutogenes *drakhme*, *Agreophon oğlu Artemidoros* 10 *drakhme*, *Krinagoras oğlu*
Menodoros 10 *drakhme*, *Panakestor oğlu Hermoleon* 10 *drakhme*, *Sopatros oğlu Menekles* 10
drakhme, *Agreophon oğlu Theronides* 10 *drakhme*, *Hermoleon oğlu Menekles* 10 *drakhme*.
Lyrnailılar'dan; Ariston oğlu Hermaios 50 *drakhme*, *Theronides oğlu Agreophon* 50 *drakhme*,
Agreophon oğlu Theronides 25 *drakhme*, *Antipatros oğlu Hermanaks* 25 *drakhme*.
Kastannalılar; Harmodios oğlu Agreophon 50 *drakhme*, *Theronides oğlu Leon* 50 *drakhme*,
hayatı boyunca Zeus Helios rahipliği yapmış olan Kendebes oğlu Hippolokhos

C

[Ἄρ]μοστος [Π?]ύ-
 [θ?]ωνος ιερατεύσας
 Ἰππόλοχος Πολέμωνος

- Αἰσχυρίων Ἑρμοκρίτου
 5 Ἀρμόδιος Αἰσχυλείνου
 Ζηνόδο[οτος? — — — —]
 Ἑρμαῖος Ἀγρεο[φ]ῶντ[ος]
 Ἑρμο[— — — — — — — —]
 Δω[? — — — — — — — —]
 10 Ζ[?]ήν[ων? — — — — — — — —]
 [Ζ]ήνων Οὐλιά[δου?]
 Θε[? — — — — — — — —]
 Π[— — — —]ρνησ[? — — — —]
 Δημήτριος Κενδηβύο[υ]
 15 [— — — — — —] Παντ[— — — —]
 Κενδηβ[η]ς [— — — — — — — —]
 Μελ[έ?]α[γρ?]ο[ς Κρ?]άτους
 Ζήνων [Ἰππ]ολόχου το[ῦ] | [...]
 Ἑρμῶν[αξ Κε]νδ[η]βο[υ]
 20 Ἀντίπα[τρος — — — — — —]
 21 Π[ύθω?]ν Ἀρμόστου
 Ζήνων Ζήνω[νος]
 [Ἀ]γροίτας [Χ]αριδήμου
 Μη[ν]όδορος Μελεάγρου
 25 Ἑρμίας Χαριδήμου
 [Φ]ι<λ?>ῆς Μελεάγρου
 Π[ύθω?]ν Δ[ημ?]αγώρου
 Δήμ[ων?] Θηρωνίδου
 [—] Λ[—]Π [Παρ]άμονος
 30 [— — — — — — — — — — — — — —]
 Ἑρμαῖος
 Θεογ-
 έ[ν]ους

Pyton oğlu rahiplik yapmış olan Harmostos, Polemon oğlu Hippolokhos, Hermokritos oğlu Aiskhyleinos oğlu Harmodios, oğlu Zenodotos, Agreophon oğlu Hermaios, oğlu Herm....., oğlu Do....., oğlu Zenon, Ouliades oğlu Zenon, oğlu The....., P.....rnes....., Kendebuas oğlu Demetrios, Pant..... oğlu,

oğlu Kendebes, Krates oğlu Meleagros, oğlu Hippolokhos oğlu Zenon, Kendebes oğlu Hermonaks, oğlu Antipatros, Harmostas oğlu Python, Zenon oğlu Zenon, Kharidemos oğlu Agroitas, Meleagros oğlu Menodoros, Kharidemos oğlu Hermias, Meleagros oğlu Philes, Demagoros oğlu Python, Theronides oğlu Demon, Paramonos oğlul....., Theogenes oğlu Hermaios.

D

- Τι..[— — — — — — — — — —]
 [Φ]ίλων [— — — — — — — —]
 [Ζ]ή?νω[ν — — — — — — — —]
 Ζήνων [Ἐ]ρμαίου
 5 [—]κλ[— — — —] Θήρων[ος]
 Ν[— — — —]ίδης β΄?
 Ἀνδρέας Πυθέου
 [Ερμ]εδυμνος Ἀντιπάτ|ρου
 Πολέ[μων]
 10 Πολέμωνος
 Πιγασίς Ε[ρμ]οδ?ύμ[νου?]
 Στράτων Ἄνδρων-
 ος
 Φίλων Ζήν[ω]νος
 Ζήν[ων Ερμε]δ?ύ<μ>[νο]υ
 15 Πολέμων
 Ἰάσφ?ου
 Ν?έ<ω>ν [Ἀ?]ν[γε?]λίων[ος]
 Ζήν[ω]ν Καλλικρ-
 άτου, Ἀντίπατρος
 20 Κα[λλικ]ράτου
 Φιλωκλῆς δίσ
 Πυθέας Ἑρμοφά-
 ντου, Κενθηβης
 Δημητρίου
 25 Ἀγροίτας Ερμεδύ-
 μνου, Ἑρμότειμο[ς]

Ἀντιπάτρου
Ζήνων Λεονί-
δου, Μελέαγρος

30 [Π?]ραθέντος?

..... οἱ Ti....., οἱ Philon, οἱ Zenon, Hermaios οἱ Zenon, Theron οἱ
...kl....., N.....ides 2 drakme (?), Python οἱ Andreas, Antipatros οἱ Hermedumnos,
Polemon οἱ Polemon, Hermodumnos οἱ Pigasis, Andron οἱ Straton, Zenon οἱ Philon,
Hermedumnos οἱ Zenon, Iassos οἱ Polemon, Angelion οἱ Neon, Kallikrates οἱ Zenon,
2. kuşaktan Philokles οἱ Kallikrates οἱ Antipatros, Hermophantos οἱ Pytheas, Demetrios
οἱ Kenthebes, Hermedymnos οἱ Agroitas, Antipatros οἱ Hermoteimos, Leonidas οἱ
Zenon, Prathen οἱ Meleagros.

TEp.11 TAM II 1, 171

Hippoukome (İnhisar)

Μενέας Μά-
γαντος καὶ γυνὴ αὐ-
τοῦ Ἑ[λέν?]η καὶ πενθερὰ κ-
ατὰ σύμ[φω]νον. τὸ συνχώ-
5 ρημα ἀ[νεγράφ]η [κ]αὶ διὰ τῶν
ἀρχίων.

Magas οἱ Menneas ve onun karısı Helene ve kayınvalidesi ortak karar uyarınca ve arkhonlar aracılığıyla yazdı.

TEp.12 TAM II 1, 172

Hippoukome (İnhisar)

Διογ[έν]ης συνεχώρησε
μοι? [— — — Δ]ιογένει
X[— —]O[— —]. [— — —]I [—]N[—]N[—]ΠΑΙ
[—]ΛO[— — — — —]ΙΚΑ Τ
5 [— — — —]ΩΙ[— — — — —]
[— — —]O[— — — — —]
[— — —]O[— —]I[— — —] τείσε<ι> [—]ΠΗ
ΤΠ[—]Α.ΣΤΙ[— — —] Ἴππο[κω]μη[τῶν]
[—]Ω[— —]ΙΑΙΤ[—]ΦO[— — —]O[—]Ω[—]I[—]

10 ΓΑΓ ΠΑΣΑ[— —]Μ[—]Α[—] καὶ [N]-
 εαν[ι]δία· ἐὰν [— —]ΜΙ[— μ]υρίοι[ς?]
 μή τι<ς π>ερί τη[ς — — — —]ΗΝΤΟ[—]

Diogenes kendisi için ... Diogenes için ... müsaade etti

.....

.....*Hippoukomelilerin*

.....

... *eğer* *murios*

birisi yapmasın

TEp.13 TAM II 2, 535

Pinara

Ἡγεμονίδα Μηνο-
 δώρου · δ · Ὀκταπο-
 λεί[τ]ιδα καὶ Πιναρί-
 δα, κ[α]θὰ διέθετο

5 ὁ γενόμενος ἀνὴρ
 αὐτῆς Λεωνίδης
 ὁ καὶ Τληπόλεμος

Πιναρεύς · ὁ ἀξιολο-
 γώτατος ἀγωνοθέ-

10 τής · Μάρκος Αὐρήλι-
 ος Βασιλείδης
 Πιναρεύς.

☞ ☞

4. kuşaktan Menodoros'un kızı Oktapolisli ve Pinaralı Hegemonis'in cenazesini onun şuanki kocası Pinaralı Leonidas namı diğer Tlepolemos hazırladı. Son derece saygıdeğer, agonothes Pinaralı Marcus Aurelius Basileides (bu mezarı dikti).

TEp.14 TAM II 2, 651

Kadyanda – Vespasianus Dönemi

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάντιος Οὐασπασιανὸς Σεβαστὸς

κατεσκεύασεν τὸ βαλανεῖον ἐκ τῶν ἀνασφθέντων χρημάτων ὑπ' αὐτοῦ

τῇ πόλει.

İmparator Caesar Flavius Vespasianus Augustus bu balaneion'u bizzat kenti sağladığı servetinden kent için inşa etti.

TEp.15 TAM II 2, 655

Kadyanda – İ.S. 198-211

[Αὐ]τοκράτορσι [Καίσαρ-
σι]ν Λουκίῳ Σεπτίμ[ι]ῳ Σε-
ουήρῳ Ε[ὐ]σεβεῖ Περ[τ]ίνα]-
κι καὶ Μάρκῳ Α[ὐ]ρηλίῳ Ἀ[ν]-
5 τ[ων]εῖνῳ Σεβασ[τ]οῖς Παρ-
[θ]ικοῖς Μεγίστοις Ἀδια-
[β]ηνικοῖς Ἀραβικοῖς.

(Bu mil taşı) Augustuslar, Particuslar, Megistuslar, Adiabenicuslar, Arabicuslar İmparator Caesar Lucius Septimus Severus Eusebes Pertinaks ve İmparator Marcus Aurelius Antoninus için (dikildi).

TEp.16 TAM II 2, 660

Kadyanda

Λυκίων τὸ κοινὸν ἐτεί-
μησεν χρυσῷ στεφά-
νῳ καὶ εἰκόνι χαλκῇ καὶ
εἰκόνι γραπτῇ ἐπιχρύ-
5 σῳ Μελέαγρον δ Κα-
δυσανδέα, τὸν ἐξιόν-
τα ὑπογραμματέα
Λυκίων τοῦ κοινοῦ.

Lykia Birliği altın bir çelenk ve bronz bir heykel ve bronzdan altın kaplama bir yazıt ile Lykia Birliği'nin hupogrammateus'i, saygıdeğer adam, 4. kuşaktan Kadyandalı Meleagros'u onurlandırdı.

TEp.17 TAM II 2, 661

Kadyanda – Roma İmparatorluk Dönemi

- Καδυανδέων ἡ βουλὴ
καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησεν
κατ' εὐεργεσίαν καὶ ταῖς
τρίταις τειμαῖς Ὑπερή-
5 νορα Κλεοβούλου Καδυ-
ανδέα φυλῆς Ἀπολλω-
νιάδος, ἄνδρα καλὸν
καὶ ἀγαθὸν καὶ διὰ προ-
γόνων πάσῃ ἀρετῇ
10 διαφέροντα, ἱερασάμε-
νον τῶν Σεβαστῶν καὶ
πρυτανεύσαντα καὶ τα-
μιεύσαντα δήμου, γραμ-
ματεύσαντα βουλῆς, τα-
15 μιεύσαντα γερουσίας,
ἱερασάμενον Σεράπι-
δος, γυμνασιαρχήσαν-
τα, παραφυλακήσαντα
δῖς, σειτομετρήσαντα,
20 ὑποφυλακήσαντα τοῦ
Λυκίων ἔθνους, εἰκοσα-
πρωτεύοντα καὶ τὰς λοι-
πὰς ἀρχὰς καὶ λειτουρ-
γίας τελέσαντα εὐα-
25 ρέστως.

Kadyandalılar'ın boule'si ve demos'u euergetesliğinden ve üç kez onura layık görüldüğünden dolayı güzel ve iyi adam, ataları aracılığıyla tüm erdemleri taşıyan, Augustuslar'ın rahipliğini yapmış, prytanlık yapmış, boule'nin tamiaslığını yapmış, gerousia'nın tamiaslığını yapmış, Sarapis'in rahipliğini yapmış, gymnasiarkhosluk yapmış, iki kez paraphylakslığını yapmış, buğday alımını sağlayan, Lykia Birliği'nin hupophylakslığını yapmış, eikosaprotos olan ve diğer tüm görevleri ve leiturgiasını başarılı bir şekilde tamamlamış olan Apollonias phylesinden, Kleboulos oğlu Kadyandalı Huperenor'u onurlandırdı.

TEp.18 TAM II 2, 687

Kadyanda

ἐπὶ ἀγωναθέτο[υ δι]-
 ἂ βίου Ἰουλίου Μ[ε]-
 ττίου Αὐρηλίου Φιλ[ώ]-
 του τοῦ Ἀττάλο[υ]
 5 [Κ]αδυανδέος [Αὐρ(ήλιος)
 Φ]ιλάργυρος ὁ κα[ὶ] Ἰού-
 λι[ος] Φιλάργ[υ]ρο[ς] τε-
 τρ[ά]κι τοῦ καὶ Πα[ιδεύτου?]
 Καδυανδεῦ[ς]

10 [νε]ικήσας ἀνδ[ρῶν πυ]-
 [γ]μὴν θέμιδος [τὸ ..]
 [...] ἀγομένης, [ἧς κα-
 τέ]<λ>ιπεν Φ[ανιανή τη]
 πανηγύρ[ει].

Kadyandalı Attalos oğlu Mettius Aurelius Philotos hayatı boyunca agontheteslik görevini icra ederken, 4. kuşaktan Philargyros namı diğer Paideutes oğlu Kadyandalı Aurelius Philargyros namı diğer Ioulius, Phaniane'nin miras bıraktığı şenlikte para ödüllü yetişkin erkekler kategorisinde boks müsabakasını kazandı.

TEp.19 TAM II 2, 691

Kadyanda

τὸ μνημεῖον κατεσκεύασ[εν]ος Ἑρμαδόρτου
 ἑαυτῇ καὶ θυγατρὶ καὶ ἐγ[γόνους κ]αὶ τ[οῖς] ἐκ τῶν ἐγγό-
 νων μου γεννηθησομ[έν]οις, ἄλλω δὲ οὐδενί.
 ἐὰν δέ τις εἰσβιάσῃται κά[τ]ω, ἀποτεῖσει Καδυανδέων
 5 τῷ δήμῳ (δήν.) φ'.

Bu mezarı Hermadortus oğluos kendisi, kızı, torunları ve kendi torunlarından gelecek olan soyu için inşa etti. Başka hiçbir beden gömülmesin. Eğer birisi (başka bir bedeni) buraya gömerse Kadyandalılar'ın demos'una 5.000 denaria ödeyecektir.

SONUÇ

Batı Lykia coğrafyasında yer alan Oktapolis'in statüsü hakkında yapılan tarihi-coğrafi, arkeolojik ve epigrafik araştırmalar günümüze değin ortak bir sonuca ulaşamamış ve konuda çoğu zaman fikir ayrılıkları yaşanmıştır. Bu çalışmada, ismi az sayıda antik kaynaklarda karşımıza çıkan Oktapolis'in bir bölge mi yoksa yerleşim alanı mı ya da bu statülerin hangi zamanlarda olmuş olabileceği sorusu üzerinde durulmuştur. Epigrafik ve edebi kaynakların incelenmesi sonucu Oktapolis'in antik kaynaklarda karşımıza çıkan değişken statüsünü tarihsel olarak açıklamak uygun görülmüştür. Hippoukome'nin meşhur hamam yazıtındaki yerleşimler arası örgütlenme ile Oktapolis'in Patara Yol Anıtı'nda bir teritoryal ilişki içerisinde anılması büyük ipucu sağlayarak İ.Ö. 2/1. yüzyıl ile İ.S. 1. yüzyıllar arası bir bölge olabileceği kanısına varılmıştır. Böylece bölgeye üye yerleşimler arasında Hippoukome ve Lyrnai'nin olduğu saptanmıştır. Bölge coğrafyasında yer aldığı konum ile üye olma ihtimali oldukça yüksek olan Symbra kenti ve daha doğuda kalan Kadyanda kentlerinin bölgenin bir üye olma ihtimali göz önüne alınmıştır. Kalynda, Daidala ve Telandros gibi kentlerin bölgeye üye olmadığı belirlenmiştir.

Ancak İ.S. 2. yüzyıl civarında ele geçen antik kaynaklarda Oktapolis isminin politik bir adlandırma olarak bir kente ya da yerleşimler topluluğuna verildiği görünmektedir. Bu bilgiler ışığında Oktapolis'in İ.S. 2. yüzyıldan itibaren bir polis kimliğiyle varlığını sürdürdüğü, bundan önceki dönemde bölge olarak karşımıza çıkan Oktapolis'in statü kaybına uğrayarak dağıldığı ya da küçük yerleşimlerin bir araya gelerek kentler topluluğuna dönüştüğü ihtimalleri üzerinde durulmuştur. Ancak elimizde bulunan kaynak ve veri eksikliğinden dolayı bu statü değişimini ihtimallerden öteye götürememekteyiz. İ.S. 2. yüzyıldan sonraki süreçte bir kent olduğunu düşündüğümüz Oktapolis Çukurhisar'a yerleştirilmiştir. Ayrıca Hippoukome meşhur hamam yazıtında yer alan küçük yerleşimlerin bölge civarında yer alan pek çok antik yerleşim kalıntılarına yerleştirilebileceğinden dolayı, bu yerleşim kalıntıları incelenmiştir.

Bölge coğrafyası içerisinde yer alan ve Patara Yol Anıtı'nda verilen ve verilmeyen olarak iki grupta incelenen kentlerin tarihi ve kültürel kimlikleri, topografyaları, modern araştırma tarihleri ve antik yerleşim kalıntıları üzerine detaylı araştırma yapılmıştır. Lokalizesinde son dönemde bazı tartışmalar yaşanan Kalynda kenti Kozpınar'a yerleştirilmiştir. Bölgeye yapılacak olan yüzey araştırmaları ile bölge coğrafyasında kalan kentler, yol bağlantıları ve yerleşim izleri daha ayrıntılı sonuçlar elde etmeyi mümkün kılacaktır.

ANTİK KAYNAKÇA EDİSYONLARI

Cassius Dio

Historiae Romanae

Boissevain, U. P. (Ed.). *Cassii Dionis Cocceiani historiarum Romanarum quae supersunt*, 3 vols. Berlin: Weidmann, 1:1895; 2:1898; 3:1901 (repr. 1955).

Dion Chrysostamus

Orationes

Arnim, J. von (Ed.). *Dionis Prusaensis quem vocant Chrysostomum quae exstant omnia*, vols. 1-2, 2nd edn. Berlin: Weidmann, 1:1893; 2:1896 (repr. 1962).

Gaius Plinius Secundus

Naturalis Historia

Mayhoff, C. (Ed.). *C. Plini Secundi Naturalis Historiae Libri XXXVII. Vols. 1-5*. 1892-1909.

Gaius Suetonius Tranquillus

De Vita Caesarum

Ihm, M. (Ed.). *C. Suetoni Tranquilli Opera. Vol. 1*. 1908.

Herodotos

Historiae

Legrand, Ph.-E. (Ed.). *Herodote. Histoires*, 9 vols. Paris: Les Belles Lettres, 1:1932; 2:1930; 3:1939; 4 (3rd edn.): 1960; 5:1946; 6:1948; 7:1951; 8:1953; 9:1954 (repr. 1:1970; 2:1963; 3:1967; 5:1968; 6:1963; 7:1963; 8:1964; 9:1968).

Hierokles

Synekdemos

Burckhardt, A. (Ed.). *Hieroclis Synekdemosis*. Leipzig 1893.

M. Tullius Cicero

Epistulae ad Quintum Fratrem

Shackleton Bailey, D. R. (Ed.). (1980). *Cicero: Epistulae ad Quintum Fratrem et M. Brutum*. Cambridge University Press.

Polybios

Historiae

Buttner-Wobst, T. (Ed.). *Polybii historia*, vols. 1-4. Leipzig: Teubner, 1:1905; 2:1889; 3:1893; 4:1904 (repr. Stuttgart: 1:1962; 2-3:1965; 4:1967).

Pomponius Mela

De Chorographia

Ranstrand, G. (Ed.). *Pomponii Melae De Chorographia Libri Tres una cum Indice Verborum*. Ranstrand, 1971.

Ptolemaios

Geographia

Nobbe, C. F. A. (Ed.). *Claudii Ptolemaei geographia*, vols. 1-2. Leipzig: Teubner, 1:1843; 2:1845 (repr. Hildesheim: Olms, 1966).

Quintus Smyrnaeus

Posthomerica

Vian, F. (Ed.). Quintus de Smyrne. La suite d'Homere, 3 vols. Paris: Les Belles Lettres, 1:1963; 2:1966; 3:1969.

Skylaks Periegetes

Periplus Scylacis

Muller, K. (Ed.). *Geographi Graeci minores*, vol. 1. Paris: Didot, 1855 (repr. Hildesheim: Olms, 1965).

Stadiasmus Sive Periplus Maris Magni

Müller, K. (Ed.). *Stadiasmus sive periplus Maris Magni*. GGM.

Stephanos Byzantinos

Ethnika

Westermann, A. (Ed.). (1839). *Stephanii Byzantii, Ethnikon*. Libsae.

Strabon***Geographica***

A. Meineke, A. (Ed.). *Strabonis geographica*, 3 vols. Leipzig: Teubner, 1877 (repr. Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1969).

Titus Livius***Ab Urbe Condita***

McDonald, A. H. (Ed.). *Titi Livi Ab Urbe Condita*, vol. 5 (Kitap 31 ile 35 arası). 1969.

Weissenborn, W. ve Mueller, M. (Ed.). *Titi Livi Ab Urbe Condita*, part 3 (Kitap 36 ile 40 arası). 1908.

Weissenborn, W. ve W. Heraeus, W. (Ed.). *Titi Livi Ab Urbe Condita*, part 4 (Kitap 41 ile 45 arası). 1908.

KAYNAKÇA KISALTMALARI

AA	Archäologischer Anzeiger.
ANRW	Temporini, H. ve Haase, W. (Ed.). (1972-). <i>Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung</i> . Berlin-New York.
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı. Ankara.
ATL	Meritt, B. D., Wade-Gery H. T. ve McGregor, M. F. (1939-1953). <i>The Athenian Tribute Lists</i> . Mass & Princeton, Cambridge.
BATL	Barrington Atlas of the Greek and Roman World, Lycia-Pisidia 65 (west), R. J. A. Talbert (Ed.). (2000). Princeton University Press, Princeton ve Oxford.
DGRG	Smith, W. (hızl.). (1872), <i>A Dictionary of Greek and Roman Geography 1</i> . Londra.
DNP	Der Neue Pauly: Enzyklopädie der Antike.
EA	Epigraphica Anatolica.
FdX	Fouilles de Xanthos.
FGrHist	F. Jacoby (Ed.). (1923-1958). <i>Die Fragmente der griechischen Historiker</i> . C. 14: Leiden.
IG	<i>Inscriptiones Graecae, consilio et auctoritate Academiae Litterarum Borussicae ed. maior</i> : I-IV., VII., IX., XI., XII., XIV. Berlin 1873-1939.
JHS	The Journal of Hellenic Studies.
Lindos II	Blinkenberg, Ch. (Ed.). (1941). <i>Lindos. Fouilles et recherches, 1902-1914. Vol II. , Inscriptions</i> . c. 2, Kopenhag ve Berlin.
LSJ	Liddel, H. G. ve Scott, R. (1940). <i>A Greek-English Lexicon. Rewised and augmented throughout by. Sir Hanry Stuart Jones. With the assistance of Roderick McKenzie</i> . Oxford.
P.Cair.Zen.	Edgar, C. C. (Ed.). (1925-1931). <i>Zenon Papyri (Catalogue générale des Antiquités Egypt. Du Musée de Caire I-IV)</i> . Paris.
PECS	Stillwell, R., MacDonald, W. L. ve McAlister, M. H. (1976). <i>The Princeton encyclopedia of classical sites</i> . Princeton, N.J. Princeton University Press.

RE	Pauly-Wissowa et al. (1893-1980). <i>Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft</i> . Stuttgart-Münih.
SGDI	Collitz, H. ve Bechtel, F. (Ed.). (1899). <i>Sammlung der griechischen Dialekt-Inschriften vol. III</i> . Göttingen.
SNG von Aulock	Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland, Sammlung von Aulock, Heft 10: Lykien, Nr. 4041–4476. O. Mørholm (Ed.). (1964). (unter Verwendung von Vorarbeiten von Hans von Aulock), Berlin.
TAM I	Kalinka, E. (Ed.). (1901). <i>Tituli Asiae Minoris I</i> . Viyana.
TAM II	Kalinka, E. (Ed.). (1920). <i>Tituli Asiae Minoris II</i> , Viyana.
TAVO	Tübingen Atlas des Vorderen Orients, B V 15: Lykien und Pamphylie. K. Buschman, K. Sommer ve M. Held (hzl.). (1992). Wiesbaden.
TL	Kalinka, T. (1901). <i>Tituli Lyciae lingua Lycia conscripti (Tituli Asia Minoris, 1)</i> . Viyana.
ZPE	Zeitschrift Papyrologie und Epigraphik. Bonn 1967-.

KAYNAKÇA

- Adak, M. ve Wilson, M. (2012). “Das Vespasiansmonument von Döşeme und die Gründung der Doppelprovinz Lycia et Pamphylia”. *Gephyra*, 9: 1–42.
- Arkwright, W. (1895). “The Frontier of Lycia and Caria”. *JHS*, c. 15: 93-99.
- Arslan, M. (1991). “The Kargı Hoard of Rhodian Plinthophoroi”. C. S. Lightfoot (Ed.), *Recent Turkish Coin Hoards and Numismatic Studies*. (British Institute Of Archaeology at Ankara Monographs 12), Oxford, 59-69.
- Arslan, M. (2003). “İ.Ö. 188 Yılından İ.Ö. 67 Yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları”. *Adalya*, c. VI: 91-118.
- Arundell, F. V. J. (1834). *Discoveries in Asia Minor; including a description of the ruins of several ancient cities, and especially Antioch of Pisidia, I-II*. Londra.
- Aytaçlar, P. Ö. ve Gürbüz, M. (2007). “The Chamber Tomb of a Woman from Symbra in Idyma. Symbralı bir Kadının Idyma’da bulunan Oda Mezarı”. *Arkeoloji Dergisi (Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları)*, X: 133-140.
- Babelon, E. (1897). *Inventaire sommaire de la collection Waddington, acquise par l'etat en 1897 pour le Département des médailles et antiques de la Bibliothèque nationale*. Paris.
- Bagnall, R. S. (1976). *The Administration of the Ptolemaic Possessions outside Egypt*. Leiden.
- Balland, A. (1981). *Inscriptions d'époque Impériale du Létoon, FdX, VII*. Paris.
- Bean, G. E. (1953). “Notes and Inscriptions from Caunus”. *JHS*, 73: 10-35.
- Bean, G. E. (1997). *Eski Çağ'da Lykia Bölgesi*, (Çev. H. Kökten). İstanbul.
- Beaufort, F. (1817). *Karamania, or a Brief Description of the South Coast of Asia-Minor and of the Remains of Antiquity*. Londra.
- Behrwald, R. (2000). *Der Lykische Bund: Untersuchungen zu Geschichte und Verfassung*. Bonn.
- Benndorf O. ve Niemann G. (1884). *Reisen in Lykien und Karien, Reisen im Südwestlichen Kleinasien 1*. Viyana.
- Blümel, W. (1998). “Einheimische Ortsnamen in Karien”. *EA*, 30: 163-185.
- Borchhardt, J. ve Neumann, G. (1968). “Dynastische Grabanlagen von Kadyanda”. *AA*: 174-238.

- Bresson, A. (1999). "Rhodes and Lycia in Hellenistic Times". V. Gabrielsen, L. Hannestad ve J. Zahle (Ed.), *Hellenistic Rhodes: Politics, Culture, and Society, Studies in Hellenistic Civilization* 9. Aarhus, 98-131.
- Broughton, T. R. S. (1938). "Roman Asia Minor". T. Frank (Ed.), *An Economic Survey of Ancient Roma, Bd. IV*. Baltimore, 499-918.
- Bürchner, L. (1919). RE 10/2, col. 1771-1772, s.v. Kalynda.
- Carruba, O. (1996). "Neues zur Frühgeschichte Lykiens". F. Blakolmer et al. (Ed.). *Fremde Zeiten. Festschrift für Jürgen Borchhardt I*. Viyana.
- Choiseul-Gouffier, M. G. F. A. (1782). *Voyage pittoresque dans l'Empire ottoman, en Grèce, dans la Troade, les îles de l'Archipel et sur les côtes de l'Asie-mineure*. Paris.
- Collignon, M. ve Duchesne, L. (1877). "Rapport sur un voyage archéologique en Asie Mineure". *Bulletin de correspondance hellénique*, c. 1: 361-376.
- Cousin, G. (1900). "Voyage en Carie". *Bulletin de correspondance hellénique*, c. 24: 24-69.
- Cousin, G. ve Diehl, C. (1886). "Inscriptions de Cadyanda en Lycie". *Bulletin de correspondance hellénique*, c. 10: 39-65.
- Çevik, N. (2015). *Lykia Kitabı*. AKMED Suna ve İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul.
- Darrouzès, J. (1981). *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*. Paris.
- Delorme, J. (1960). *Gymnasion. Etude sur les monuments consacrés à l'éducation en Grèce*. Paris.
- Dinç, S. (2010). *Hellenistik ve Roma Çağlarında Likya'da Kent Birlikleri*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Dunand, F. (1973). *Le Cultre d' Isis Dans le Bassin Orential de la Méditerranée. Le Culte d' Isis en Asie Mineure Clergé et Rituel des Sanctuaires Isiasques*. EPRO 26 III.
- Farrington, A. (1995). *The Roman Baths of Lykia, An Architectural Study/ Likya'daki Roma Hamamları Mimari Araştırmaları*. Ankara.
- Fedalto, G. (1988). *Hierarchia Ecclesiastica Orientalis I: Patriarchatus Costantinopolitanus, II: Patriarchatus Alexandrinus, Antiochenus. Hierosolymitanus*. Padova.
- Fellows, Ch. (1841). *An account of discoveries of Lycia: Being a Journal Kept During a Second Excursion in Asia Minor by Charles Fellows 1840*. Londra.
- Fellows, Ch. (1852). *Travels and Researches in Asia Minor*. Londra.
- Fellows, Ch. (1855). *Coin of Ancient Lycia before the reign of Alexander with an Essay on the Relative Dates of the Lycian Monument in the British Museum*. Londra.

- Fraser, P. M. (1972). *Ptolemaic Alexandria, 3 Bde.* Oxford.
- Fraser, P. M. ve Bean, G. E. (1954). *The Rhodian Peraea and Islands.* Oxford.
- French, D. H. (2014). *Roman Roads and Milestones of Asia Minor: Vol. 3 Milestones Fasc. 3.6. Lycia et Pamphylia. British Institue at Ankara.*
- Frezouls, E. (1985). "Exploration Archeologique et Epigraphique en Lycie Occidentale". *AST*, c. 3: 449-461.
- Frezouls, E. ve Morant, M. J. (1986). "Inscriptions de Sidyma et de Kadyanda (II)". *Ktema*, c. 11: 239-253.
- Frezouls, E., Morant, M. J. ve Longepierre, D. (1986). "Urbanisme et principaux monuments de Kadyanda". *Ktema*, c. 11: 225-235.
- Gabrielsen, V. (2000). "The Rhodian Peraia in the Third and Second Centuries B.C.". *Classica et Mediaevalia*, c. 51: 129-183.
- Georgacas, D. J. (1971). *The Names for tine Asia Minor Peninsula and a Register of Surviving Anatolian Pre-Turkish Placenames (Beitrage zur Namenforschung. Neue Folge, Beiheft 8).* Heidelberg.
- Head, B. V. (1911). *Historia Numorum.* Oxford.
- Hellenkemper, H. ve Hild, F. (2004). *Tabula Imperii Byzantini 8: Lykien und Pamphylien,* Viyana.
- Hild, F. (2000). "Die Lykische Oktapolis und das Bistum Lornaia". *EA* 32: 151-153.
- Hoskyn, R. (1842). "Narrative of a Survey of a part of the South Coast of Asia Minor; and of Tour into the Interior of Lykia in 1840-1". *Journal of the Royal Geographical Society*, c. 12: 143-161.
- Hölbl, G. (1994). *Geschichte des Ptolemäerreiches. Politik, Ideologie und religiöse Kultur von Alexander dem Großen bis zur romischen Eroberung.* Darmstadt.
- Huss, W. (1976). *Untersuchungen zur Außenpolitik Ptolemaios' IV.* Münchner Beiträge zur Papyrusforschung und antiken Rechtsgeschichte 69, Münih.
- İdil, V. (1998). *Likya Lahitleri, Türk Tarih Kurumu 3. Baskı,* Ankara.
- Jacquemin, A. ve Morant, M. J. (1999). "Inscriptions de Kadyanda". *Ktèma*, c. 24: 283-288.
- Jameson, S. (1974a). *RE* S14, col. 214, s.v. Kalynda.
- Jameson, S. (1974b). *RE* S14, col. 213-214, s.v. Kadyanda.
- Jameson, S. (1980). "The Lycian League: Some Problems in its Administration". *ANRW II.* 7, 2: 832-855.
- Jones, A. H. M. (1937). *The Cities of the Eastern Roman Provinces.* Oxford.
- Jones, A. H. M. (1971). *The Cities of the Eastern Roman Provinces.* Oxford.

- Jones, C. P. (1978). *The Roman World of Dio Chrysostom*. Cambridge-London.
- Kaletsch H. (1999). DNP 6, col. 214, s.v. Kalynda.
- Kaletsch, H. (2002). DNP 12/1, col. 86, s.v. Telandros.
- Keen, A. G. (1998). *Dynastic Lycia: A Political History of the Lycians and Their Relations with Foreign Powers: C. 545-362 B.C.* Leiden-Boston-Köln.
- Kieldsen, K. ve Zahle, J. (1975). "Lykische Gräber. Ein vorläufiger Bericht". AA: 312-350.
- Kokkinia, C. (2000). *Die Opramoas-Inschrift von Rhodiapolis: Euergetismus und Soziale Elite in Lykien*. Bonn.
- Köktürk, H. ve Milner, N. P. (2003). "A Land Dispute from the Lycian Borderland". *Anatolian Studies* 53: 131-138.
- Kuhn, E. (1865). *Die städtische und bürgerliche Verfassung des Römischen Reichs bis auf die Zeiten Justinians II*. Leipzig.
- Kurtz, D. C. ve Boardman, K. (1971). *Greek Burial Customs*. Londra.
- Lohmann, H. (1999). "Zwischen Kaunos und Telmessos. Reisenotizen aus dem karisch-lykischen Grenzgebiet". *Orbis Terrarum*, c. 5: 43-83.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor I-II*. Princeton.
- Magie, D. (1953). "Egyptian Deities in Asia Minor in Inscriptions and on Coins". *AJA*, c. 57: 163-187.
- Maiuri, A. (1921/22). "Viaggio di esplorazione in Caria II - A: Golfo di Macri", *ASAtene* 4-5: 345-396.
- Malkoç, İ. (1994). "Kadyanda antik kenti 1992 yılı çevre düzenlemesi ve kurtarma kazısı". *IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara*: 83-94.
- Mansi, J. D. (1769). *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*. Floransa.
- Marek, Chr. (1993). "1992 Çankırı ve Kastamonu'da Araştırmalar Kaunos ve Patara Kazılarında Epigrafik Araştırma". *AST*, c. 11: 85-104.
- Marek, Chr. (2006). *Die Inschriften von Kaunos*. Münih.
- Marek, Chr. (2011). "Kaunos und Lykien". *Adalya*, c. 14: 57-60.
- Marquardt, J. (1881). *Römische Staatsverwaltung I*. Leipzig.
- Mayer, L. A. Ve Garstang, J. (1923). *Index of Hittite Names 1: Section A. Geographical*. British of School Archaeology in Jerusalem Supplementary 1, Londra.
- McNicoll, A. ve Milner, N. P. (1997). *Hellenistic Fortifications from the Aegean to the Euphrates*. Oxford.
- Meiggs, R. M. (1975). *The Athenian Empire*. Oxford.
- Meyer, E. (1925). *Die Grenzen der hellenistischen Staaten in Kleinasien*. Zürich/Leipzig.

- Migeotte, L. (1992). *Les souscriptions publiques dans les cités grecques*. Cenevre.
- Müseler, W. (2016). *Lykische Münzen in europäischen Privatsammlungen*. İstanbul.
- Neumann, G. (1962). "Beitrage zum Lykischen II". *Die Sprache*, c. 8: 203-212.
- Neumann, G. (1969). "Lykisch". *Handbuch des Orientalistik I.2, 1/2 2: Altkleinasiatische Sprachen*, (Leiden): 358-396.
- Onur, F. (2002). "Antik Veriler Işığında Lykia'nın Hidrografyası". *Likya İncelemeleri I*: 53-61.
- Onur, F. (2016a). "Stadiasmus Patarensis'te Yollar, Yerleşimler ve Teritoryumlar". N. E. Akyürek Şahin, M. E. Yıldız ve H. Uzunoğlu (Ed.), *Eskiçağ Yazıları 8 [AKRON 10]*, İstanbul, 73-126.
- Onur, F. (2016b). "Patara Yol Anıtı / «The Monument of Roads» at Patara". H. Işık ve E. Dündar (Ed.). *Lukka'dan Likya'ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi/From Lukka to Lycia: The Country of Sarpedon and St. Nicholas*. Yapı Kredi Yayınları Anadolu Uygarlıkları Serisi 5, İstanbul, 570-577.
- Pédech, P. (1971). "La Géographie urbaine chez Strabon". *Ancient Society*, c. 2: 234-253.
- Petersen, E. ve Luschan, F. von (1889). *Reisen in Lykien, Milyas und Kibyratien, Band 2*. Viyana.
- Pohl, D. (2002). *Kaiserzeitliche Tempel in Kleinasien unter besonderer Berücksichtigung der hellenistischen Vorläufer*. Bonn.
- Puhvel, J. (1997). *Hittite Etymological Dictionary. Volume 4: Words beginning with K*. Berlin-New York.
- Quaß, F. (1993). *Die Honoratiorenschicht in den Städten des griechischen Ostens. Untersuchungen zur politischen und sozialen Entwicklung in hellenistischer und römischer Zeit*, Stuttgart.
- Radet, G. (1923). "Euménia". S. W. M. Ramsay (Ed.), *Anatolian Studies Presented to Sir William Mitchell Ramsay. Edited by W.H. Buckler & W.M. Calder*, Publications of the University of Manchester 160: 315-322.
- Reger, G. (1999). "The Relations between Rhodes and Caria from 246 to 167 BC". V. Gabrielsen, L. Hannestad ve J. Zahle (Ed.). *Hellenistic Rhodes: Politics, Culture, and Society, Studies in Hellenistic Civilization 9*. Aarhus, 76-97.
- Reitzenstein, D. (2011). "Die lykischen Bundespriester. Repräsentation der kaiserzeitlichen Elite Lykiens". *Klio Beihefte 17*. Berlin.
- Rigsby, K. J. (1998). "Geographical Readings". *EA*, c. 30: 137-142.
- Ritter, C. (1859). *Die Erkunde von Asien, Bd IX: Kleinasien, Teil II*. Berlin.

- Robert, J. ve Robert, L. (1956). "Bulletin épigraphique". *Revue des Études Grecques*, 69, 324-325: 104-191.
- Robert, L. (1937). *Etudes anatoliennes. Recherches sur les inscriptions grecques de l'Asie Mineure, Etudes orientales* 5. Paris.
- Robert, L. (1955). "Villes et monnaies de Lycie". *Hellenica* 10: 188-222.
- Robert, L. (1962). *Villes d'Asie Mineure. Études de géographie ancienne*. Paris.
- Robert, L. (1969). "Ville cariennes dans les listes des tributs attiques". *RPh* 1936: 274-284 (OpMin III, 1467-1477).
- Robert, L. (1974). *Opera Minora Selecta IV*. Amsterdam.
- Robert, L. (1980). *A travers l'Asie Mineure: Poètes et prosateurs, monnaies grecques, voyageurs et géographie*. Paris (BEFAR 239).
- Robert, L. (1982). "Documents d'Asie Mineure". *Bulletin de correspondance hellénique*, 106: 309 – 378.
- Robert, L. (1987). "Documents d'Asie Mineure". *Bibliothèques de l'Ecole française d'Athènes et de Rome - Série Athènes*, 239, 2: 271-281.
- Robert, L. ve Robert, J. (1982). "Bulletin épigraphique". *Revue des Études Grecques*, c. 95: 322-432.
- Roos, P. (1969). "Topographical and Other Notes on South-Eastern Caria". *Opuscula Atheniensi* IX: 59-93.
- Roos, P. (1985). *Survey of rock-cut chamber-tombs in Caria, 1. South-Eastern Caria and the Lyco-Carian borderland*. (SIMA 72:1), Göteborg.
- Roos, P. (2008). "A forgotten tomb at Hippokome and its neighbours". *Opuscula* 1: 137-144.
- Ross, L. (1850). *Kleinasien und Deutschland*. Halle.
- Rostovtzeff, M. (1922). *A Large Estate in Egypt in the third century B.C.* New York.
- Rousset, D. (2013). "Le stadiasme de Patara et la géographie historique de la Lycie: itinéraires et routes, localités et cités". P. Brun, L. Cavalier, K. Konuk ve F. Prost (Ed.), *Euploia. La Lycie et la Carie antiques. Actes du colloque de Bordeaux 5, 6, 7 novembre 2009*, Bordeaux, 63-75.
- Ruge, W. (1901). RE 4/2, col. 1901, s.v. Daidala.
- Ruge, W. (1913). RE 8/2, col. 1926, s.v. Hippukome.
- Ruge, W. (1919). RE 10/2, col. 1477, s.v. Kadyanda.
- Ruge, W. (1927). RE 13/2, col. 2501, s.v. Lyrnis.
- Ruge, W. (1931). RE 4 A1, col. 1095, s.v. Symbra.
- Ruge, W. (1934a). RE 5 A1, col. 193, s.v. Telandros.

- Ruge, W. (1934b). RE 5 A1, col. 193, s.v. Telandria.
- Ruge, W. (1936). RE 17/1, col. 634, s.v. Ninos 1).
- Ruge, W. (1937). RE 18/2, col. 2393, s.v. Oktapolis.
- Salway, B. (2007). "The perception and description of space in Roman itineraries". M. Rathmann (Ed.). *Wahrnehmung und Erfassung geographischer Räume in der Antike, Mainz am Rhein*, 181-209.
- Schmitt, H. H. (1957). *Rom und Rhodos. Geschichte ihrer politischen Beziehungen seit der ersten Berührung bis zum Aufgehen des Inselstaates im römischen Weltreich*, Münih.
- Schuler, Chr. (1997). DNP 3, col. 271-272, s.v. Daidala.
- Schuler, Chr. (1998). "Ländliche Siedlungen und Gemeinden im hellenistischen und römischen Kleinasien". *Vestigia 50*. Münih.
- Schuler, Chr. (2007). "Ein Vertrag zwischen Rom und den Lykiern aus Tyberrissos". C. Schuler (Ed.). *Griechische Epigraphik in Lykien. Eine Zwischenblanz. Akten des int. Kolloquiums, München, 24-26 Februar*, Viyana, 51-79.
- Schuler, Chr. (2010). "Priester $\pi\rho\acute{o}$ $\pi\acute{o}\lambda\epsilon\omega\varsigma$ in Lykien: Eine neue Inschrift aus dem Territorium von Patara". *ZPE*, c. 173: 69-86.
- Schweyer, A. V. (1996). "Le Pays Lycien: Une etude de geographie historique aux epoques classique et hellenistique" *RA*: 3-67.
- Spratt, T. A. B. ve Forbes, E. (1847). *Travels in Lycia, Milyas, and the Cibyratis I-II*. Londra.
- Sundwall, J. (1913). *Die einheimischen Namen der Lykier nebst einem Verzeichnisse kleinasiatischer Namenstamme*, *Klio Beih. 11*. Leipzig.
- Şahin, S. (2013). "Parerga zum Stadiasmus Patarensis (9): Kaunisch-lykische Frage". *Gephyra*, c. 10: 32-37.
- Şahin, S. (2014). *Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae / Likya Eyaleti Roma Yolları*. İstanbul.
- Şahin, S. ve Adak, M. (2007). *Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae*. İstanbul.
- Takmer, B. (2002). "Lykia Oroğrafyası". *Likya İncelemeleri I*: 33-52.
- Takmer, B. (2007). "Lex Portorii Provinciae Lyciae. Ein Vorbericht über die Zollinschrift aus Andriake aus neronischer Zeit". *Gephyra*, c. 4: 165-188.
- Texier, C. (1839). *Description de l'Asie Mineure: faite par ordre du gouvernement français en 1833 - 1837, I-III*. Paris.

- Tietz, W. (2003). *Der Golf von Fethiye. Politische, ethnische und kulturelle Strukturen einer Grenzregion vom Beginn der nachweisbaren Besiedlung bis in die römische Kaiserzeit*. Bonn.
- Tietz, W. (2016). “Batı Likya: Pinara, Telmessos, Kadyanda”. H. Işık ve E. Dünder (Ed.). *Lukka'dan Likya'ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi/From Lukka to Lycia: The Country of Sarpedon and St. Nicholas*. Yapı Kredi Yayınları Anadolu Uygarlıkları Serisi 5, İstanbul, 336-349.
- Tischler, J. (1977). *Kleinasientische Hydronymie. Semantische und morphologische Analyse der griechischen Gewässernamen*. Wiesbaden.
- Troxell, H. A. (1982). *The Coinage of the Lycian League*. New York.
- Tschihatscheff, P. von (1867). *P. v. Tschihatscheff's Reisen in Kleinasien und Armenien 1847-1863. Itinerare redigiert und mit einer neuen construction der Karte von Kleinasien begleitet von H. Kiepert*. Gotha.
- Tüner, N. (2002). “Lykia'nın Yerleşim Coğrafyasında Yeni Lokalizasyonlar”. *Likya İncelemeleri I*: 60-78.
- Umar, B. (1993). *Türkiye'deki tarihsel adlar: Türkiye'nin tarihsel coğrafyası ve tarihsel adları üzerine alfabetik düzende bir inceleme*. İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Ünlüoğlu, B. B. M. (2005). “The Cult of Isis in Asia Minor”. A. Hoffmann (Ed.). *Ägyptische Kulte und ihre Heiligtümer im Osten des Römischen Reiches BYZAS I*, 95–108.
- Wiemer, H.-U. (2001). *Rhodische Traditionen in der hellenistischen Historiographie, Frankfurter Althistorische Beiträge 7*. Frankfurt.
- Winter, E. (1996). *Staatliche Baupolitik und Baufürsorge in den römischen Provinzen des kaiserzeitlichen Kleinasien (AMS 20)*. Bonn.
- Wörle, M. (1988). *Stadt und Fest im kaiserzeitlich Kleinasien. Studien zu einer agonistischen Stiftung aus Oinoanda*. Münih (Vestigia 39).
- Wörle, M. (1991). “Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens IV. Drei griechische Inschriften aus Limyra”. *Chiron* 21: 204-239.
- Wörle, M. M. (1999). DNP 6, col. 132, s.v. Kadyanda.
- Wörle, M. ve Wurster, W. (1997). “Dereköy: Eine befestigte Siedlung im nordwestlichen Lykien und die Reform ihres Zeuskultes”. *Chiron*, c. 27: 393-469.
- Wurster, W. (1980). “Survey Antiker Stadte in Lykien”. *Actes du colloque sur la Lycie Antique*, Paris, 29-36.
- Wurster, W. W. (1996). “Dynastensitz wird Römerstadt: eine Skizze über Prozesse der Romanisierung in Lykien”. *Fremde Zeiten*: 161-174.

- Zgusta, L. (1984). *Kleinasiatische Ortsnamen*. Heidelberg (Beiträge zur Namensforschung, N. F. Beiheft 21).
- Zimmermann, M. (1992). *Untersuchungen zur historischen Landeskunde Zentrallykiens*. Bonn.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Büşra KARABULUT
Doğum Yeri - Tarihi	Antalya 27.06.1994
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	İsmet İnönü Kız Teknik ve Meslek Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eski Yunan Dili ve Edebiyatı
Yabancı Dil	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Stobaios, <i>Anthologium IV</i> . 23. 61; 28. 19; 25. 50, Çev. B. Karabulut, <i>Libri III</i> (2017) 569-579.	
E-Posta	busraakrbltt@gmail.com